

3—7 april.

Debatter m. m.

Tisdagen den 6 april.

	Sid.
Minnesord över H. K. H. kronprinsessan av Norge	6
Svar på fråga av fröken Vinge ang. föreslagen ombyggnad av landsarkivet i Lund	7
Svar på interpellation av herr Hagård ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder	8
Interpellation av herr Fröding ang. den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsökningslagen	16

Onsdagen den 7 april.

Svar på interpellation av herr Lundberg ang. vissa spörsmål rörande arbetares färdande vid resor till och från arbetsplats	18
Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel:	
Handelshamnar och farleder	20
Vattenförsörjning och avlopp	20
Utgifter å kapitalbudgeten för eklekasiastikdepartementet:	
Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola	23
Lån till Chalmers tekniska högskolas studentkår	25
Omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt ..	28
Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag	29
Beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i privat tjänst m. m.	67
Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatutjämnning	70
Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.	76
Lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt	89
Förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad ..	93
Redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter	94

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 7 april.

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, rörande utgifter under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	20
— nr 61, ang. anslag å kapitalbudgeten för ecklesiastikdepartementet	23
— nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter	28
— nr 63, ang. befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.	28
— nr 64, ang. överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.	28
— nr 65, ang. omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt	28
— nr 66, ang. ändrad löneklassplacering för vissa befattningshavare vid statens järnvägar	29
— nr 67, ang. överlämnande till lagutskott av vissa till statsutskottet hänvisade motioner	29
— nr 60, ang. ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.	29
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 34, ang. beskattning av rese- och traktamentsersättningar för anställda i enskild tjänst, m. m.	67
— nr 35, om sådan ändring av skattelagstiftningen att bättre möjligheter till resultatsutjämning vinnes	70
— nr 36, om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen, m. m.	76
— nr 37, om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen, m. m.	89
— nr 38, ang. ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 om varuskatt fogade varuförteckningen	89
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 14, om ändring i pensionsgrunderna för de äldre riksdagsvaktmästarna	89
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. viss översyn av lagen om trafikförsäkring å motorfordon	89
— nr 16, ang. utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt	89
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna	93
— nr 18, om viss ändring av den ecklesiastika boställsordningen m. m.	93
— nr 19, ang. förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad	93
— nr 21, om inrättande av ett jaktråd	94
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.	94
— memorial nr 11, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom	94
— nr 12, ang. inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg	94
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 13, om genomgående zontariffberäkning mellan statens järnvägar och busslinjer m. m.	94
— nr 14, om redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter	94

Lördagen den 3 april.

Kl. 14.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna mars.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen nr 173, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 183, med förslag till fiskeristadga m. m.;

nr 190, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 191, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 194, med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; och

nr 195, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

§ 3.

Föredrogos var för sig och lades till handlingarna av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställningar:

1) om ändrad lydelse av § 18 mom. 1 första stycket bankoreglementet; och

2) om godkännande av träffade avtal om försäljning dels till Malmö stad av riksbankens fastighet i Malmö, dels till Norrköpings stad av riksbankens fastighet därstädes och dels till Sundsvalls stad av riksbankens därvarande fastighet.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner. Därvid hänvisades

till statsutskottet motionen nr 649 av herr *Ståhl*;

till särskilda utskottet motionerna nr 650 och 651 av herr *Nilsson* i Östersund;

till bankoutskottet motionerna:

nr 652 av herr *Widén m. fl.* samt nr 653 och 654 av herrar *Edström* och *Hjalmarson*;

till bevillningsutskottet motionerna: nr 655 av herr *Munktell m. fl.* och nr 656, av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 657 av fröken *Höjer m. fl.*, nr 658 och 659 av herr *Helén m. fl.*, nr 660 av herr *Andersson* i Linköping och

nr 661 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*

§ 5.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter

ter för budgetåret 1954/55 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser eklekasiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.;

nr 65, i anledning av väckta motioner angående omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt;

nr 66, i anledning av väckta motioner angående ändrad löneklassplacering för vissa befattningshavare vid statens järnvägar; och

nr 67, angående överlämnande till lagutskott av vissa till statsutskottet hänvisade motioner, som äga samband med frågan om fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i enskild tjänst, m. m.;

nr 35, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag till så-

dan ändring av skattelagstiftningen att bättre möjligheter till resultatutjämning vinnes;

nr 36, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen, m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen;

bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i pensionsgrunderna för de äldre riksdagsvaktmästarna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss översyn av lagen om trafikförsäkring å motorfordon; och

nr 16, i anledning av väckta motioner angående utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna;

nr 18, i anledning av väckta motioner om viss ändring av den eklekasiastika boställsordningen m. m.;

nr 19, i anledning av väckt motion angående åtgärder för förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad; och

nr 21, i anledning av väckt motion om inrättande av ett jaktråd;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 11, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försälj-

ningar av viss kronan tillhörig fast egendom; och

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 13, över motioner om införande av genomgående zontariffberäkning mellan å ena sidan statens järnvägar och å andra sidan postverkets och statens järnvägars busslinjer m. m.; och

nr 14, över motion om redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter.

§ 6.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 159, med förslag till lag om nykterhetsvård m. m.;

nr 184, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 187, med förslag till förordning om skatt på fonderade vinstmedel (fondskatt);

nr 188, med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.;

nr 189, med förslag till debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m.;

nr 192, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 193, med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen;

nr 196, med förslag till förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning;

nr 197, med förslag till lag om tillämpning å Stockholms stad av vissa bestämmelser i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och lagen den 18 december 1953 (nr 754) om införande av kommunallagen;

nr 198, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen;

nr 199, med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

nr 200, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.;

nr 201, med förslag till lag om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut m. m.;

nr 202, angående svensk medverkan i ett skandinaviskt undervisningssjukhus i Korea;

nr 203, med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 205, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 8:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 206, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Anmäldes följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 662, av herr *Allard m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 157, angående anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 663, av herr *Allard m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 156, angående anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.;

nr 664, av herrar *Helén och Dahlén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 156, angående anslag till främ-

jande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet m. m.; och

nr 665, av herr *Larsson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, angående anslag till statens polisskola för budgetåret 1954/55 m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 10 juli 1947 (nr 629) angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar

i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

från första lagutskottet:

nr 155, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utlänningslag, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från sammansatta konstitutions- och första lagutskottet:

nr 156, i anledning av väckta motioner om åtgärder för effektivisering av justitieombudsmannaämbetet, särskilt dess kontroll över förvaltningen, m. m.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 14.05.

In fidem
Gunnar Brith.

Tisdagen den 6 april.

Kl. 16.00.

§ 1.

Minnesord över H. K. H. kronprinsessan av Norge.

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord:

Under gårdagen nåddes vi av budskapet om Norges kronprinsessas bortgång efter en lång och plågosam sjukdomstid. Det var oslitliga band, som knöt Kronprinsessan Märtha till vårt land. Under lyckliga ungdomsår vann hon det svenska folkets hjärtan genom sin vänlighet och naturliga charm. Med glädje såg vi hur hon som norsk kronprinsessa — inte minst under prävosamma år — vann ett grundmurat förtroende hos Norges folk. Hennes bortgång har väckt djup förstämning. Å

andra kammarens vägnar vill jag ge uttryck för ett varmt deltagande, främst med de närmaste anhöriga, men också med vårt broderfolk.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidna mars.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att fröken Wetterström och herr Kollberg, som vid kammarens sammanträden den 31 mars respektive den 16 februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrade att delta i riksdagsgöro-

Svar på fråga ang. föreslagen ombyggnad av landsarkivet i Lund.

målen, denna dag åter intagit sina platser i kammaren.

§ 4.

Svar på fråga ang. föreslagen ombyggnad av landsarkivet i Lund.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Fröken Vinge har frågat mig, om jag är i tillfälle att inför riksdagen redogöra för min inställning till det förslag till ombyggnad av landsarkivet i Lund, som omnämnes i byggnadsstyrelsens yttrande rörande 20 § i riksdagens revisorers till innevarande riksdag avgivna berättelse.

Härpå vill jag svara följande. Byggnadsstyrelsens åsyftade förslag, som är avgivet den 27 oktober 1952, är tillkommet efter särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t i anslutning till 1940 års arkivsak-kunnigas principförslag den 5 maj 1951 till lösandet av byggnadsfrågorna för riksarkivet samt vissa landsarkiv. Byggnadsstyrelsens förslag beträffande lundaarkivet omfattar utgrävning av en källare under arkivbyggnaden i syfte att vinna ökade magasinstrymmen, vissa moderniseringsåtgärder inom administrations- och arbetslokalerna, anordnande av hiss ävensom anordnande av särskilt utrymme för förvaring av arkivfilm. Arbetena har kostnadsberäknats till 270 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1952.

Jag är medveten om att flera av våra arkiv är i behov av tillbyggnad eller ombyggnad. Detta gäller icke blott lands- och länsarkiv utan även riksarkivet. Emellertid är anspråken på investeringsanslag under åttonde huvudtiteln mycket stora. En stark sovring av framställningarna efter deras angelägenhetsgrad måste därför ske varje år. Jag har inte ännu funnit möjlighet att inom tillgänglig kvot medtaga lands-

arkivet i Lund men är villig att göra det, så snart möjlighet yppas.

Härefter anförde

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det snabba svaret på min enkla fråga.

Att jag har kommit att intressera mig för denna byggnadsfråga i Lund beror på att det här skulle finnas en möjlighet att med relativt liten insats av pengar, arbetskraft och material åstadkomma en verkligt betydande ökning av magasinstrymmena. Man kan förutsätta att det blir en ökning av utrymmena med en tredjedel, räknat efter golvytan.

Om man sedan tänker sig att landsarkivet får tillfälle att anskaffa en modern hyllinredning med tätpackningssystem, där utrymmet kan utnyttjas ungefär dubbelt så mycket som enligt annars vanligt system, skulle förhållandena ytterligare förbättras.

När jag talar om tätpackningssystem syftar jag ingalunda på det system, som man tyvärr är tvungen att tillämpa för närvarande i Lund, där man har fått sätta arkivalierna i tredubbla led på hyllorna och där materialet belamrar gångar och trappuppgångar, vilket gör att det är ytterst svårt både att ta fram material och sedan sätta upp det igen. Man har också blivit tvungen att i stor utsträckning lägga upp materialet på vindarna. Vindarna är inte brandsäkra, men där ligger mycket material som inte är gallrigsbart.

Man har gjort många försök i Lund att skaffa andra lokaler, men hittills har man inte funnit någon möjlighet att få tillfredsställande lokaler inom staden. Resultatet har blivit, att landsarkivet inte kan ta emot alla föreskrivna arkivleveranser från de många arkiven inom dess upptagningsområde: Skåne, Halland och Blekinge. Det gör att man även hos flera av dessa myn-

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

digheter nu dras med stora lokalsvårigheter. Dessa svårigheter skulle i viss utsträckning kunna lättas, om denna källare fick grävas ut under landsarkivet i Lund.

Men ett landsarkiv är inte bara en arkivdepå. Det bör nog i detta sammanhang strykas under, att det också är en forskningsinstitution, en institution som har betydelse för det vetenskapliga arbetet i en universitetsstad som Lund. Vi behöver bara tänka på ett ämne som vi har haft anledning att diskutera några gånger här i kammaren, nämligen ekonomisk historia, där man i mycket stor utsträckning begagnar sig av just arkivmaterial.

Jag hoppas att jag kan ta fasta på de sista orden i statsrådets uttalande, så att statsrådet kommer att finna det möjligt att låta göra denna utgrävning, denna tillbyggnad, senast under budgetåret 1955/56. Jag är fullt medveten om att det är stora anslag som går på åttonde huvudtiteln till kapitalinvesteringar — vi får ju anledning att behandla den frågan i morgon här i kammaren — men då förefaller det mig som om ett förslag av denna art, ett förslag som för övrigt härstammar från Kungl. Maj:t, borde komma mycket långt fram i turordning.

Med detta ber jag att få tacka för svaret.

Häruti instämde herr *Braconier* (h).

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Hagårds interpellation angående järnvägsstyrelsens tillämpning av gällande bestämmelser om pensionsåldern för statliga befattningshavare.

Svaret, som före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter och nu upplästes av herr statsrådet **Andersson**, var av följande lydelse:

Herr talman! I en interpellation har herr Hagård påtalat, att järnvägsstyrelsen ålagt vissa äldre lokförare, stationerade inom statens järnvägars andra distrikt, att avgå före uppnåendet av den för dem gällande pensioneringsperiodens övre gräns.

I anknytning härtill har herr Hagård ställt följande frågor till mig, nämligen

om de av järnvägsstyrelsen vidtagna åtgärderna att entlediga tjänstemän med frångående av bestämmelserna om valfri pensionsålder skett i samförstånd med mig

och, om så är fallet, om jag med hänsyn till de konsekvenser, som järnvägsstyrelsens åtgörande kan innebära inom statsförvaltningen i övrigt, samrätt i denna angelägenhet med civilministern.

Som svar vill jag efter samråd med civilministern anföra följande.

De på senare tid vid statens järnvägar vidtagna organisationsändringarna och rationaliseringsåtgärderna, vilka i betydande grad påkallats av den successiva trafikminskningen, har lett till överskott på personal på många arbetsplatser och inom olika tjänstegrenar. Genom övergången till rälsbuss- och dieseldrift har detta särskilt kommit att gälla lokpersonalen. Genom omskolning av därför lämpliga lokförare till motorvagns- eller rälsbussförare har järnvägsstyrelsen emellertid i största möjliga omfattning sökt bereda övertalig personal inom loktjänsten fortsatt sysselsättning. I fråga om lokförare, som uppnått och i många fall betydligt överskridit pensioneringsperiodens nedre gräns och till följd av rationaliseringsåtgärderna blivit övertaliga på eget tjänsteställe, har styrelsen

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

dock inte funnit skäl föreligga att kosta på erforderlig omskolning, enär den, om den kommit i fråga, skulle ha varit till förfång för yngre, för loktjänsten utbildade och befordringsbara tjänstemän och den vidare ur företagsekonomiska synpunkter icke skulle ha varit försvarbar. Med stöd av förordningen den 1 juni 1951 om ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila statstjänstemän m. m., i vilken bestämmelserna om pensioneringsperioder ingår, har styrelsen i stället uppmanat dessa äldre lokförare att avgå. Enligt förordningens 2 § 5 mom. äger styrelsen nämligen befogenhet att förklara tjänsteman, som tillsatts medelst fullmakt eller konstitutorial och som uppnått den för honom gällande pensioneringsperiodens nedre gräns, skyldig att avgå från tjänsten, då avgången befinnes önskvärd på grund av omorganisation eller rationalisering av arbetsförhållandena vid hans tjänsteställe. Järnvägsstyrelsens åtgärder i det av interpellanten berörda fallet grundar sig sålunda helt på denna bestämmelse, som riksdagen godlagt. Att, såsom interpellanten ifrågasatt, samråd med mig på något sätt i förhand skulle eller borde ha ägt rum, måste grunda sig på en missuppfattning om styrelsens och mina befogenheter i nu berörda hänseenden. Däremot har jag haft anledning ta befattning med frågan sedan den underställts Kungl. Maj:t besvärsvägen. Då emellertid järnvägsstyrelsens åtgärder vidtagits med stöd av 1951 års författning, har jag, sedan utlåtande inhämtats bl. a. från statskontoret och efter samråd med civilministern, förordat avslag på besvären, och Kungl. Maj:t har genom beslut den 2 april lämnat desamma utan åtgärd.

Vad beträffar det sätt, på vilket föreläggandena att begära avsked i vissa fall lämnats, vill jag dock i likhet med järnvägsstyrelsen beklaga att de, såvitt jag kunnat finna, genom olika samver-

kande omständigheter kommit att ske onödigt bryskt.

Rörande den allmänna frågan, vilka konsekvenser järnvägsstyrelsens åtgöranden i det här berörda fallet kan få för statsförvaltningen i övrigt, kan jag hänvisa till vad jag tidigare sagt. Den nämnda av riksdagen godkända författningen ger de statliga myndigheterna rätt att bl. a. vid omorganisation och rationalisering av verksamheten entlediga tjänstemän, som uppnått pensioneringsperiodens lägre gräns. Anledning att tillämpa denna bestämmelse måste tid efter annan uppkomma och den möjlighet att begränsa övertalig personal, som bestämmelsen ger, förefaller mig ändamålsenlig med hänsyn till att alternativet eljest skulle vara att låta konsekvenserna av omorganisatior och rationalisering helt drabba de yngre befattningshavarna.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för svaret på interpellationen.

När vi införde bestämmelserna om valfri pensionsålder år 1951 gjordes det av en så gott som enhällig riksdag. Det var i första hand en åtgärd av praktisk och ekonomisk innebörd. Vi ansåg oss böra skapa förutsättningar för ett bättre utnyttjande av den mänskliga arbetskraften i ett läge då brist på sådan förelåg. Med hänsyn till befolkningsförskjutningen mot allt högre åldrar skulle härigenom en motvikt kunna skapas mot överförandet till de tärande folkgrupperna av människor, som ännu någon tid hade förutsättningar att tillsammans med yngre befolkningsgrupper bära den gemensamma försörjningsbördan. Detta låg i linje med den uppfattning som förfäktas av flera ibland oss, nämligen att till och med

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

folkpensionärerna, de som uppnått sina 67 år, skall ha möjlighet att kvarbliva i arbetslivet och uppskjuta sin pensionering ett eller annat år.

Någon uppgift rörande det antal befattningshavare, som hittills utnyttjat rätten till valfri pensionsålder, har jag inte. Jag endast vet att för många, som uppnår tjänstepensionsåldern, har det varit tillfredsställande att få sluta sin tjänst vid den valfria pensionsålderns nedre gräns och sålunda avgå vid den stipulerade åldern för pensions erhållande.

Andra däremot har gärna begagnat sig av möjligheten att kvarstå någon tid. Deras intresse för arbetet i förening med god hälsa och vigör har medfört, att de med tacksamhet begagnat tillfället att fortsätta. Stundom har härmed förenats en önskan hos befattningshavarna att med de större inkomsterna stabilisera sin ekonomi för ålderns dagar, det kan gälla avbetalningar av skulder, bättre ordna det egna hemmet, sörja för barn i skolåldern och annat.

För vederbörande företag har det å andra sidan varit till fördel att få behålla den anställde, som med sin yrkeskicklighet och erfarenhet ännu en tid kan tjäna sitt företag. I detta sammanhang kan inte heller bortses ifrån de betydande merkostnader, som kommer att belasta ett företag genom att i oträngt mål överföra anställda från det produktiva arbetet till de pensionerades skara.

Redan vid riksdagens behandling av lagen framfördes, att det skulle kunna tänkas, att yngre anställda skulle komma att betrakta dem, som utnyttjat den valfria pensionsåldern, såsom hindrande de yngres befordran. Sådana synpunkter är det svårt att undertrycka. Det vore i så fall inte första gången den kungliga svenska avundsjukan framträdde. I tider av full och överfull sysselsättning är dylik argumentering

lätt att bemöta. Fråga är om inte ett tillvaratagande av den äldre arbetskraften bör betraktas som ett uttryck för verklig rationalisering.

Då jag framförde min interpellation, hade jag inte vetskap om att besvär anförts över de verkställda uppsägningarna i ett par fall. Då dessa nu enligt statsrådets meddelande varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, är jag förhindrad att ingå på de närmare omständigheterna i dessa konkreta fall. Jag vill endast understryka statsrådets uppgift om att uppsägningarna i berörda fall verkställdes under former, som var onödigt bryska. Det är ett lindrigt uttryck i detta fall. För en oförvitlig och samvetsgrann tjänsteman måste de uppfattas såsom kränkande. Statsrådet säger sig beklaga detta.

Som vanligt vid interpellationer, som berör människor på ett särdeles intimt sätt, har jag mottagit ett antal meddelanden från personer, som berörs av det inträffade. De förklarar sig samtliga vara överraskade av att denna lag, som varit i kraft endast ett par år, kunde tillämpas på detta sätt. Vissa av dem sade sig ha varit förvissade om att den ordning, som de sett tillämpad på andra, även skulle gälla dem själva. Härigenom har jag fått klart, att detta missnöje gäller spridda orter och ingalunda ett arbetsställe. Inte heller gäller det endast en kategori tjänstemän utan såväl högre som lägre.

Det kan förtjäna påpekas, att riksdagen 1951 vid sin behandling av lagen om valfri pensionsålder förklarar, att det skulle kunna inträffa, att en pensioneringsperiod skulle kunna avkortas vid ett försämrat läge på arbetsmarknaden. Samtidigt angavs att vid en kännbarare brist på arbetskraft rätten för en befattningshavare att avgå vid den nedre gränsen skulle kunna upphävas och sålunda en allmän höjning av pensionsåldern genomföras. Dylika jämkningar i det nya systemet förut-

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

sågs. I detta sammanhang underströks med all tydlighet, att under alla förhållanden krävdes riksdagens medverkan för en förändring av lagen.

I samband med mitt sysslande i detta ärende har ett fall bringats till min kännedom, som belyser den gamla satsen att den vänstra handen inte vet vad den högra gör. En tjänsteman, som var trött och kände sig i behov av vila, begärde att få förtidspension, alltså viss avkortad pension. Han hade för hel pension erforderligt antal tjänst-år. Detta avslogs samma dag som ukasen om uppsägningarna gick ut. Tjänstemannen i fråga åtnjuter nu tjänstledighet för sjukdom.

Jag vågar gå ut ifrån att statsrådet delar min uppfattning att man väl kan förlåta dem det gäller, om de inte begriper situationen, då någon eller några på en plats entledigas och några månader senare ett 80-tal ordinarie tjänster i deras eget fack ledigförklaras och samtidigt utbildningskurser anordnas för dylika tjänstemän.

Vid tidpunkten för min interpellation för mer än två månader sedan och därefter med täta mellanrum har verket i fråga genom annonser i huvudstadspressen sökt nyrekrytera ett arbetsområde, närgränsande det inom vilket uppsägningarna verkstälts. Det var detta, som närmast gav anledning till min interpellation. Den sista annonsen i detta avseende var införd fredagen den 2 april.

Mot denna bakgrund ställer jag slutligen den frågan: Vilka konsekvenser får denna tolkning av bestämmelserna för statens tjänstemän i övrigt? Statsrådet har svarat genom att hänvisa till vad som inträffat. Min gensaga blir, att genom denna tolkning och tillämpning av anförda bestämmelse, som väl principiellt får betraktas som en undantagsbestämmelse, kan hela förordningen om valfri pensionsålder under vissa omständigheter sättas ur kraft, ty inom

ett stort verk torde alltid något arbetsställe behöva en organisatorisk förändring. För den som har intresse för denna inte oviktiga detalj inom statsförvaltningen blir det en bjudande plikt att söka få till stånd en ändring, som mera gör de beslutade pensioneringsperioderna till en verkligt valfri pensionsålder.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! För att det inte skall bli några missuppfattningar på en punkt vill jag efter herr Hagårds anförande göra en komplettering.

Den personal, som jag har haft anledning att i första hand beröra i detta sammanhang, är de personer som besvärat sig hos Kungl. Maj:t över att de hade blivit anmodade att avgå. Det gällde personal i västra Sverige, i SJ:s andra distrikt. Jag har därför ingående undersökt, hur personaltillgången ställer sig i detta distrikt. Det visade sig, att statens järnvägar här hade att välja mellan att anmoda dessa befattningshavare att avgå eller att avskeda annan personal. Det framgår redan därav, att dessa avgångar inte har varit tillräckliga. Tyvärr har statens järnvägar på grund av rationaliseringsåtgärder måst nu under första halvåret 1954 säga upp extra personal, som har varit anställd under en viss tid vid statens järnvägar, yngre ogift arbetskraft, som man har kunnat avskeda. Statens järnvägars situation är, som alla vet, den att en omorganisation och en rationalisering pågår, en anpassning till den nya trafiksituationen, och avgångarna med anledning av detta har ju de senaste åren varit 2 000—3 000 per år. Alternativet för statens järnvägar har varit antingen att anmoda personal, som uppnått den lägre pensionsåldern, att avgå eller att befria sig från yngre personal.

Jag tror att man i den situationen nog

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

måste säga, att statens järnvägar har handlat riktigt. Att man handlat i enlighet med förordningen betraktar jag som fullständigt klart. Herr Hagård har på den punkten inte sagt någonting. Riksdagen var fullt medveten vid beslutet 1951, att sådana situationer skulle kunna uppstå, och därför medger förordningen detta.

Jag vill dessutom tillägga, att i fråga om denna anmodan till äldre lokförare, som det här närmast gällde, står personalorganisationerna helt bakom statens järnvägar.

Jag tror inte att de konsekvenser, som jag förstår att herr Hagård är ängslig för, beträffande statsförvaltningen i övrigt skall behöva uppstå. Alla är vi väl fullständigt eniga om att den förändring i våra pensioneringsbestämmelser, som skedde 1951, är en utomordentligt värdefull komplettering, och i stort sett gäller ju, att vi gärna ser att denna bestämmelse utnyttjas. Men om man inom ett område inom statsförvaltningen eller inom ett statligt affärsföretag som statens järnvägar kommer i en sådan situation, att man ställs inför valet att avskeda yngre personal eller att, som statens järnvägar gör, bedriva rationalisering i den takt, som pensionsavgången medger, och det gör statens järnvägar och detta i fullt samförstånd och under aktiv medverkan från personalens sida, kan jag inte anse annat än att statens järnvägar har handlat på ett riktigt sätt.

Sedan har statens järnvägar medgivit, att uppsägningen av de lokförare, som här har klagat hos Kungl. Maj:t, kunde ha skett på ett lämpligare sätt, och jag har starkt understrukit, att så kunnat ske. Jag misstänker, att besvären hos Kungl. Maj:t mest föranleddes av denna upprördhet hos lokförarna över det sätt, på vilket denna anmodan skedde, och inte så mycket av att de anmodades att avgå någon tid innan de annars egentligen skulle ha behövt avgå.

Herr HAGÅRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tar omedelbart fasta på den lugnande försäkran, som herr statsrådet gav för sin del, att detta icke kan medföra några konsekvenser, när det gäller andra områden inom statsförvaltningen. Detta var också det slutmål, som jag satte i mitt resonemang.

Men när nu statsrådet gått in på händelser, som inträffat i distriktet omkring Göteborg, som jag kanske inte tänkte närmast på i mitt inlägg i debatten, vill jag passa på att fråga hur detta överensstämmer med att man just på dessa platser nu ledigförklarar 89 lokförartjänster, alltså just sådana tjänster där dylika pensioneringar ägt rum. Jag tycker att både jag och de som hör på denna debatt bör ha en förklaring på den punkten.

Sedan vill jag framställa en fråga nummer två, om jag får lov att besvara med det. Hur går det med de lokförare som sade ifrån, att de inte ämnar efterkomma verksledningens uppmaning att avgå? Hur går det för dem? Skall de särskilt bestraffas, utfär de sin semester rätt o. s. v. eller kommer de att ställas i någon särställning?

Det är dessutom bara att tillägga, att det var inte bara lokförartjänster det var fråga om i mitt allmänna resonemang, utan det gällde alla de grupper som på ett eller annat sätt berörs av dessa uppsägningar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! På herr Hagårds första fråga om de ledigförklarade platserna kan jag meddela, att det bara är en formell sak. Det är fråga om uppflyttningar i lönegrader, och de måste ledigförklaras. Det är inte fråga om någon nyrekrytering inom SJ, utan den personal som finns erbjudes att söka dessa ledigförklarade tjänster.

Beträffande den andra frågan så kan SJ ålägga vederbörande att avgå.

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det kunde vara mycket att invända mot vad herr Hagård här framhållit i sina anföranden, liksom man också skulle kunna göra invändningar mot vad kommunikationsministern sade i sitt andra anförande, när han svarade på en del frågor, som herr Hagård ställt. Jag skall emellertid inte gå djupare in på dessa spörsmål, eftersom jag har varit inne på dem vid flera tidigare tillfällen. Redan när förslaget om införande av pensioneringsperioder väcktes första gången, motionerade jag om avslag på detsamma, och sedan har jag yrkat avslag vid senare tillfällen, då motioner i detta syfte väckts från vårt håll.

Jag vill emellertid bestämt vända mig emot herr Hagårds karakteristik av de yngre statstjänarnas motstånd mot pensioneringsperioderna såsom varande ett utslag av den kungliga svenska avundsjukan. Om herr Hagård kände till förhållandena litet bättre inom statsförvaltningen, skulle han vara medveten om att lönerna i de lägsta lönegraderna är så låga, att det enda skälet för att befattningshavarna över huvud taget står kvar i statstjänst är, att de har möjligheter till befordran. Men när man då inför ett system, som betyder att en befattningshavare kan kvarstå i tjänst ända upp till tre år utöver den tid, då han eljest skulle ha avgått, så är det uppenbart, att en sådan tjänsteman utestänger en hel rad befattningshavare i lägre lönegrader från befordran, och det är helt naturligt att statstjänarna i de lägre lönegraderna reagerar mot ett sådant system.

Jag vill ifrågasätta, om inte regeringen snarast möjligt borde framlägga förslag om avveckling av det nu rådande systemet och om återgång till fasta pensionsåldrar, d. v. s. återgång till det läge, där statstjänarna befann sig innan systemet med pensioneringsperioder genomfördes. Det systemet ställer nämligen

gen till en hel mängd trassel, vilket vi bl. a. har bevis på i den interpellation, som herr Hagård framställt, och det svar på densamma, som kommunikationsministern har lämnat. När systemet med pensioneringsperioder infördes, var det huvudsakligen arbetsmarknadspolitiska skäl som motiverade detta, och tidpunkten borde därför nu vara inne — eftersom man ju nu måste avskeda statliga befattningshavare inte bara vid SJ utan även vid televerket och vid andra statliga verk — att upphäva de bestämmelser, som ger möjlighet för den äldre arbetskraften att stå kvar i tjänst utöver den nedre pensionsgränsen.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag tror att herr Hagård gav en något missvisande beskrivning av den situation som förelåg 1951. Jag fick nämligen den uppfattningen, att herr Hagård ansåg att statstjänstemännen i allmänhet var mycket tillfredsställda med att systemet med den glidande pensionsåldern genomfördes nämnda år. Det var emellertid enligt min uppfattning inte alls på det sättet, att tjänstemännen i gemen såg detta med tillfredsställelse. De accepterade åtgärden i då rådande arbetsmarknads-läge, då vi verkligen kunde tala om en överfull sysselsättning, men man var inte nöjd med att en hel del problem som sammanhänge med det nya systemet blev olösta. Jag erinrar bara om — vilket jag tror att jag även nämnde i denna kammare, då förslaget om den glidande pensionsåldern behandlades 1951 — att frågan om pensionens storlek för befattningshavare, som stannar kvar i tjänst ett antal år utöver pensionsålderns inträde, icke blivit upplärd. Den som stannar kvar i tjänst behåller nämligen sin lön ända till dess han avgår, och detta innebär faktiskt att han fortsätter att betala till sin tjänstepension utan att detta på något

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

sätt inverkar på den slutliga pensions storlek. Det var även en del andra problem i sammanhanget, som inte heller blev lösta.

Herr Hagård tycks alldeles se bort ifrån att det kan uppstå situationer — som det nu gjort vid SJ och jag tror även på en del andra håll — där man har att välja mellan att avskeda redan utbildad, yngre arbetskraft och att, kanske bara för ett eller annat år, behålla äldre och ur pensionsålderssynpunkt överårig arbetskraft. Det kan inte vara rationellt att göra så. Det innebär kanske att man släpper yngre nyligen utbildad arbetskraft för att sedan efter några år stå i den situationen att man åter behöver den men då tvingas nyanställa personal, därför att man inte längre har den arbetskraft tillgänglig som man hade tidigare.

Såsom här förut antytts kan en liknande situation uppstå i andra ämbetsverk; vi behöver bara tänka på krigsmaterielverkets avveckling och minskningen i riksförsäkringsanstaltens personal. Jag tror att det övervägande flertalet tjänstemän kommer att med tillfredsställelse hälsa eventuella åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, som innebär att man med tanke på de bekymmer de för med sig vid dessa avvecklingar något begränsar möjligheterna att stå kvar över den lägre pensionsåldern.

Jag tror för min del, att man inte skall se detta problem så ensidigt som herr Hagård i detta fall gjort.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Bara ett par ord i den föreliggande frågan.

Det framgick av herr Hagårds anförande att han menade, att vad som nu skett på statens järnvägars område närmast skulle stå i strid med, om inte den författning som gäller beträffande pensionsåldern, så i vart fall med de intentioner man hade när de pensionsperioder infördes som nu gällt

under ett antal år. För att det inte skall bli något missförstånd på den punkten vill jag för min del säga, att det väl tvärtom är alldeles klart, att detta förfaringssätt var förutsatt när man från riksdagens sida antog bestämmelserna om pensioneringsperioderna. Jag vill säga att vid de överläggningar, som fördes mellan civildepartementet och de statsanställdas organisationer innan propositionen framlades för riksdagen, ingick som en väsentlig förutsättning för att man från organisationernas sida skulle godta pensioneringsperioderna just detta, att man skulle få en säkerhetsanordning för det fall, att det på det statliga området skulle uppstå risker för arbetslöshet. Man skulle med andra ord förfara så, att man inte lät den personal kvarstå, som uppnått den åldern att den fått sin försörjning tryggad genom pension, och därigenom försatte den yngre personalen i arbetslöshet med de svårigheter som detta skulle komma att föra med sig. Jag säger detta samtidigt som jag vill framhålla, att detta ju inte är något alldeles speciellt på det statliga området. Vi har ju sett att det också på den enskilda arbetsmarknaden förekommit, att då sysselsättningen nedgått inom vissa företag och man fått överskott på arbetskraft, överenskommelse träffats om att de överåriga skulle avgå från sina anställningar. Man kan säga att de tillhör en högre åldersgrupp och det är riktigt, men i princip är det samma sak som skett på det statliga området.

Sedan anförde herr Hagård att det skulle förekommit — det antyddes i vart fall — i någon större utsträckning att personer, som uppnått den lägre pensionsåldern, nekats stå kvar i tjänst. Min erfarenhet är den, att detta inte kan ha förekommit i någon som helst betydande utsträckning; det måste ha varit i mycket enstaka fall någon blivit nekad att kvarstå i tjänst om han velat göra det, åtminstone såvitt organisatio-

Svar på interpellation ang. järnvägsstyrelsens tillämpning av bestämmelserna om pensionsålder.

nerna känner till det. Jag tror inte att det förekommit på något annat område av statsförvaltningen. Det är väl inte heller någon anledning att tro, att utvecklingen skulle bli den, att man i oträngt mål skulle skylla på organisationsförändringar och rationaliseringsåtgärder från myndigheternas sida. Min erfarenhet är i stället den, att myndigheterna på allt sätt försöker uppmuntra personalen att stå kvar i sina anställningar och alltså inte avvisar folk annat än då det såsom i detta speciella fall finns alldeles speciella skäl.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner. Därvid hänvisades

till särskilda utskottet propositionen nr 159, med förslag till lag om nykterhetsvård m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 184, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.,

nr 187, med förslag till förordning om skatt på fonderade vinstmedel (fondskatt); och

nr 188, med förslag till förordning angående temporärt undantag från bestämmelserna i 16 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.

Vid härefter skedd föredragning av propositionen nr 189, med förslag till debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick det med 2) betecknade förordningsförslaget, till behandling av lagutskott samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogos var för sig följande propositioner. Därvid hänvisades

till statsutskottet propositionen nr

192, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 193, med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen;

till behandling av lagutskott propositionen nr 196, med förslag till förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 197, med förslag till lag om tillämpning å Stockholms stad av vissa bestämmelser i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och lagen den 18 december 1953 (nr 754) om införande av kommunallagen;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 198, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen;

nr 199, med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

nr 200, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; och

nr 201, med förslag till lag om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 202, angående svensk medverkan i ett skandinaviskt undervisningssjukhus i Korea; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 203, med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.;

nr 205, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 8:o, 14:o och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 206, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30

Interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsökningslagen.

maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

§ 7.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 662 av herr *Allard m. fl.*;

till särskilda utskottet motionerna:

nr 663 av herr *Allard m. fl.* och

nr 604 av herrar *Helén* och *Dahlén*;
samt

till statsutskottet motionen nr 665 av herr *Larsson* i Stockholm.

§ 8.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 6 samt 60—67, bevillningsutskottets betänkanden nr 34—38, bankoutskottets utlåtande nr 14, första lagutskottets utlåtanden nr 15 och 16, tredje lagutskottets utlåtanden nr 17—19 och 21, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 10—12 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 13 och 14.

§ 9.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att å morgondagens föredragningslista statsutskottets utlåtande nr 60 skulle uppföras närmast efter samma utskotts memorial nr 67.

§ 10.

Interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsökningslagen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FRÖDING** (h), som yttrade:

Herr talman! Redan vid 1945 års riksdag framställdes motionsledes yrkande om en ingripande revision av utsök-

ningslagen. Motionärerna framhöll bl. a., att vår gällande exekutionsrätt icke längre var i stånd att på ett tillfredsställande sätta fylla sin uppgift. Lagstiftningen på området var bristfälligt och företedde betydande luckor. Ej heller organisationen av de exekutiva myndigheterna ansågs tillfredsställande. Särskilt utmättningsförfarandet vad angår lös egendom var i stor utsträckning ineffektivt och opraktiskt ordnat.

Såväl de remissinstanser, till vilka motionen remitterades, som första lagutskottet ställde sig mycket välvilliga till motionens yrkande. Utskottet tillstyrkte sålunda en utredning, som borde omfatta hela utsökningsrätten. Då det ifrågavarande utredningsarbetet ansågs vara av stor omfattning och säkerligen skulle taga avsevärd tid i anspråk, framhöll visserligen utskottet, att den ifrågavarande utredningen icke skulle förhindra partiella reformer, vilkas genomförande ansågs vara trängande. Partiella ändringar förutsattes å andra sidan icke utgöra ett hinder för det större utredningsarbetet. Vidare anknöts frågan till den nya rättegångsbalkens ikraftträdande. Det ansågs nämligen ej lämpligt, att en eventuellt ändrad utsökningslag skulle genomföras före den nya rättegångsbalkens ikraftträdande. Själva utredningsarbetet skulle emellertid väl kunna påbörjas omedelbart. Riksdagen biföll lagutskottets hemställan.

Någon utredning har ännu icke kommit till stånd, oaktat över åtta år förflutit, sedan riksdagen avlät sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Visserligen har en del mindre ändringar inom exekutionsrätten genomförts, men trots dessa ändringar och kompletteringar vilar den nuvarande utsökningslagen fortfarande på den lag, som trädde i kraft redan den 1 januari 1879.

I detta sammanhang bör även anmärkas, att första lagutskottet i sitt av

Interpellation ang. den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsökningslagen.

riksdagen bifallna utlåtande nr 13 vid årets riksdag över väckta motioner angående införsel i arbetsinkomst för beredande av ersättning åt målsägande i brottmål — under hänvisning till yttrande av bl. a. Sveriges advokatsamfund — får anses ha framhållit angelägenheten av att den begärda revisionen av utsökningslagen kommer till stånd.

På grund av vad ovan anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande frågor:

1) Vill herr statsrådet ange de omständigheter som föranlett att den utredning om revision av utsökningslagen, som riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1945 hemställde om, ännu icke kommit till stånd?

2) Har herr statsrådet för avsikt att tillsätta ifrågavarande utredning?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Anmäldes att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställningar:

1:o med förslag till ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; samt

2:o angående pension till extra tjänstemannen i riksgäldskontoret N. O. E. Wigren och avskedsersättning till f. d. extra tjänstemannen i riksdagens ekonomibyrå G. W. R. Thorell.

Dessa anmälningar bordlades.

§ 12.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 204, beträffande vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.; och

nr 207, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13.

Anmäldes följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen:

nr 666 av herrar *Fröding* och *Boija*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 109, angående organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning m. m.;

nr 667 av herrar *Löfgren* och *Boija*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109;

nr 668 av herr *Widén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1954/55 m. m.; samt

nr 669 av herr *Munktiell m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, angående förstärkning av ordningsstatspolisen m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående polispersonalens avlöningsförmåner m. m.; och

nr 153, i anledning av väckt motion om ersättning åt K. A. Hillblom för olycksfall i arbete.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.47.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 7 april.

Kl. 10.00.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Fröken Viola Sandell är på grund av luftrörskatarr med hög feber oförmögen till allt arbete minst t. o. m. den 14/4 1954.

Intygas 6/4 1954.

H. Lundberg.

Kammaren beviljade fröken Sandell ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 6 till och med den 14 innevarande april.

§ 2.

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande arbetares färdande vid resor till och från arbetsplats.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med anledning av att ett 20-tal bilägare i Hållnäs i norra Uppland i november 1953 dömts för utövande av olaga trafik, enär de utan tillstånd mot ersättning befordrat arbetskamrater till och från deras arbetsplatser, har herr Lundberg i en interpellation frågat mig, om jag uppmärksammat spörsmålet om arbetarnas färdmedel till och från arbetsplatser och, om så är fallet, om något förslag till ändrad lagstiftning härom kan förväntas till årets riksdag.

Som svar på dessa frågor vill jag meddela, att vid det sammanträde med berörda parter, som länsstyrelsen i Uppsala anordnade den 30 november förra året för att undersöka vilka möj-

ligheter, som stod till buds för en lösning av transportfrågorna i Hållnäs, var en tjänsteman från kommunikationsdepartementet närvarande för att göra sig informerad om de synpunkter och önskemål, som där kunde framkomma. Sedermera har frågan om arbetartransporterna närmare prövats inom departementet och bland annat i samband med vissa andra aktuella lagstiftningsfrågor rörande den yrkesmässiga biltrafiken underställts länsstyrelserna och trafikutövarnas organisationer för yttrande. Med ledning av vad därvid framkommit har det förslag rörande arbetartransporterna utarbetats, som ingår i den i dagarna till riksdagen avlämnade propositionen rörande vissa ändringar i yrkestrafikförordningen. Förslaget innebär, att prövning av sökanden om tillstånd till sådana transporter skall göras avsevärt enklare än vad förordningen eljest föreskriver och vidare att transporter undantages från föreskrifterna om trafik kort och godkännande av fordon.

Med detta förslag beträffande arbetartransporterna anser jag mig ha tillgodosett det av interpellanten uppmärksammade behovet så långt nu är möjligt utan att bryta mot grundprinciperna för nuvarande ordning på biltrafikens område. Jag förutsätter emellertid, att frågan blir föremål för ytterligare överväganden i samband med det utredningsarbete rörande de trafikpolitiska problemen, som nu pågår.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunika-

Svar på interpellation ang. vissa spörsmål rörande arbetares färdande vid resor till och från arbetsplats.

tionsdepartementet få framföra ett tack för det intresse och den handlingskraft som han har ådagalagt vid behandlingen av detta ärende. Det är glädjande att se att herr statsrådet har full förståelse för de problem som vi i dag brottas med ute på arbetsmarknaden. Eftersom vi har ett bostadsproblem på industri- och tätorterna här i landet är det nödvändigt dels för att man skall få en rörlig arbetskraft och dels ur andra synpunkter att industriföretagen ibland hämtar arbetarna långväga ifrån.

Det är glädjande att herr statsrådet har kunnat få fram förslag till årets riksdag, och jag förutsätter även att de myndigheter som skall sköta detta handlar frågorna på ett lämpligt sätt. Jag måste dock erkänna att jag personligen med den — naturligtvis mycket begränsade — erfarenhet jag har är litet betänksam i fråga om de organ som skall handha uppgifterna inom de olika länen. Det har nämligen visat sig att de näppeligen har känsla och förståelse för penningar och penningars värde och för att svensk industri och svensk arbetskraft icke skall åsamkas onödiga kostnader och onödigt besvär.

Herr statsrådet talar om att föreskrifterna om trafik kort och om besiktning av fordonen skall slopas. Jag vill då fråga herr statsrådet om det är möjligt att detta får omedelbar verkan. Jag har fått en avskrift av ett sådant tillstånd som ges bilägarna. Där föreskrives vilka passagerare som får tas, med uppgift om namn, och man föreskriver även att föraren skall ha trafik kort och att bilarna skall vara besiktigade. De som förut har fått en stämning för olaga trafik får i dag även kosta på sig flera hundra kronor för att skaffa sig trafik kort och få bilarna besiktigade, och det är kostnader som är ganska kännbara. Jag vore tacksam om herr statsrådet kunde ge de verkställande organen instruktioner som möjliggör att vi kommer bort från sådant krångel.

Jag är tacksam för svaret och den positiva inställningen, men jag skulle önska att bestämmelserna om möjligt finge omedelbar verkan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 204, beträffande vissa ändringar i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.; samt

till konstitutionsutskottet propositionen nr 207, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets anmälningar jämlikt § 21 i riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställningar:

med förslag till ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; och angående pension till extra tjänstemannen i riksgäldskontoret N. O. E. Wigren och avskedsersättning till f. d. extra tjänstemannen i riksdagens ekonomibyrå G. W. R. Thorell.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

nr 666 av herrar *Fröding* och *Boija*, nr 667 av herrar *Löfgren* och *Boija*, nr 668 av herr *Widén m. fl.*, och nr 669 av herr *Munktel m. fl.*

§ 6.

Föredrogs den av herr *Fröding* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhåll-

Handelshamnar och farleder. — Vattenförsörjning och avlopp.

lan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående den av riksdagen begärda utredningen om revision av utsokningslagen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Utgifter under riksstatsens sjätte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under sjätte huvudtiteln, avseende anlagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 12.***Handelshamnar och farleder.**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Vid denna punkt, som handlar om bidrag till handelshamnar och farleder, är vi några ledamöter av denna kammare som väckt en motion, i vilken vi hemställer att riksdagen måtte besluta i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskande om anslag på fem miljoner kronor i motsats till det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, tre miljoner kronor. Av utskottets utlåtande finner vi, att utskottet i allt väsentligt funnit anledning att instämma i vad motionärerna framhållit, och jag skall därför inte upptaga tiden med att återge de synpunkter vi anført. Jag skall i stället be att få fästa uppmärksamheten på en annan punkt i utskottsutlåtandet, nämligen uttalandet, att redan

1952 års riksdag genom godkännandet av utskottets då föreliggande utlåtande nr 6 tillstyrkte en översyn av de förhållanden, som berördes i 1944 års hamnutredningsförslag. Utskottet uttalade därvid den förhoppningen, att resultaten av denna översyn skulle kunna redovisas för riksdagen redan påföljande år. Vi vet alla, att det inte gick att ernå denna snabba tågordning, utan att nästan hela år 1953 förflöt innan en utredningsman tillsattes för att verkställa denna översyn.

Den sista meningen av utskottets utlåtande under denna punkt lyder: »Utskottet förutsätter därför, att den nu påbörjade utredningen härom bedrivs med sådan skyndsamhet att förslag i ämnet kan föreläggas redan nästa års riksdag.» Motionärerna tolkar denna mening så, att statsutskottet därigenom har beställt en sådan forcering av utredningen, att den verkligen kan föreläggas 1955 års riksdag. Med anledning av denna starka skrivning och denna beställning har jag intet yrkande att framställa i dag utan uttalar endast en förhoppning, att det måtte bli på det sätt, som utskottet här har uttalat sig för.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll vad utskottet i denna punkt hemställt.

Punkterna 13—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 17.***Vattenförsörjning och avlopp.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln, punkt 21, föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 293) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin m. fl.* (II: 379), hade hemställts, att riksdagen måtte till förenämnda ändamål för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 45 milj. kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 157 samt I: 293 och II: 379, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GAVELIN (s):

Herr talman! Som motionär i denna fråga ber jag att få framföra några synpunkter.

Det har ju i många år ställts krav på att statsmakterna skall vidtaga effektivare åtgärder för att ordna med vatten och avlopp på landsbygden. Jag trodde att vi i år skulle ha kunnat få se en verklig förbättring, med kännedom om de svårigheter, som råder beträffande landsbygdens vattenförsörjning. Tyvärr har emellertid regeringen intagit samma negativa ståndpunkt som under tidigare år, under återopande av en utredning, som sattes i gång redan år 1946.

Det är glädjande att utskottet funnit, att de nuvarande förhållandena är otillfredsställande, och anser, att någonting måste göras, men jag förundrar mig verkligen över att inte någon i utskottet har funnit anledning att biträda det förslag, som framförts inte bara av motionärerna utan också av de sakkunniga inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det har från dessa håll tydligt sagts ifrån, att om vi skall kunna

få en bättre ordning på detta område måste det anslås mera pengar.

Jag skulle som bevis på svårigheterna kunna påpeka ett par saker, som är kända för mig och som gäller min hembygd. Vi startade för ungefär åtta år sedan ett vattenföretag. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen drev först företaget ett par år, och så till vida har det naturligtvis utgått statsbidrag för den tiden, men sedan kommunen år 1949 övertog vattenföretaget har vi icke kunnat åstadkomma ett öres bidrag från staten till detta företag. Nu vill jag inte ha sagt att detta bara beror på att det saknas pengar. Även andra omständigheter torde ha medverkat. Vi för vår del har emellertid under dessa år fått lov att låna upp pengar för att klara oss. Tills dato har vi lagt ut ungefär 1 miljon kronor för detta vattenföretag utan att ha kunnat få någon hjälp från staten.

Av en utredning, som gjorts av den som inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen närmast handlägger dessa ärenden, framgår klart att om här ifrågasvarande anläggningsverksamhet skall kunna genomföras med samma tidsföljd som under tidigare år, skulle det i år ha behövts minst 45 miljoner kronor. För närvarande råder det en eftersläpning på cirka två år, och anser sig riksdagen icke kunna ge mer än regeringen föreslagit, ökas eftersläpningen med ytterligare ett år. Det kan väl ändå inte vara riktigt att förfara på ett sådant sätt. Från statsmakternas sida har ju med all rätt satsats stora belopp för att få fram lämpliga bostäder.

Utskottet har nu i sin motivering påpekat att det måste ske en samordning mellan bostadspolitiken och åtgärderna för att lösa frågan om vatten och avlopp. Jag förundrar mig över att inte utskottet åtminstone av den anledningen kunnat finna det befogat att tillmötesgå kravet på ett större anslag för den sistnämnda verksamheten.

Sådana som förhållandena nu är i

Vattenförsörjning och avlopp.

fråga om vatten och avlopp, har vi på landsbygden blivit i hög grad handikappade då det gäller att lösa bostadsfrågan. Det är klart att man i städer och tätbebyggda samhällen har lättare att göra det, eftersom det där finns vatten och avlopp och man följaktligen har möjlighet att åtnjuta statsbidrag för uppförandet av bostäder. På landsbygden kan vi i stor utsträckning inte göra detta. Däruppe hos oss har det i flera större byar planerats vatten- och avloppsledningar, men arbetena har inte kunnat komma i gång, och det har gjort att vi inte heller kunnat föra den bostadspolitik som avsetts. När man bygger, kan man ju få statsbidrag i och med att det borras efter vatten, men i dessa byar har inte detta varit möjligt därför att myndigheterna har kunnat hänvisa till att det planeras gemensamma vatten- och avloppsanläggningar. Ingen vet emellertid, när dessa anläggningar kan komma till stånd.

Jag finner det, herr talman, verkligt upprörande att det inte skall gå att beveka statsmakterna på denna punkt, så att det kan bli en bättre ordning. Utskottets utlåtande är visserligen skrivet på ett sådant sätt, att man skulle kunna tro att statsmakterna ett kommande år verkligen tar itu med frågan, men man har dock ganska svaga förhoppningar om att det skall ske någon förändring.

Jag skall inte nu förlänga diskussionen genom att ytterligare belysa saken, men jag vill säga att enligt min mening är behovet av ett större anslag så klart och tydligt ådagalagt att åtminstone utskottets landsbygdsrepresentanter borde ha kunnat finna anledning att stödja motionen och därmed det krav som framställts från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionen i andra kammare nr 379.

I detta anförande instämde fru *Ericsson* i Luleå (s).

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! Jag befinner mig i den märkliga situationen att jag är medlem i motionär till herr Gavelin och i alla delar kan instämma till vad han här sagt men att jag inom utskottet dock inte har kunnat biträda motionen. Herr Gavelin tyckte att det var underligt att ingen ledamot av utskottet kunnat göra detta, och jag har därför velat anmäla att så har varit fallet även med mig, när jag deltagit i ärendets behandling.

Inom avdelningen gjorde vi en mycket grundlig genomgång av detta ärende, även om det inte är första gången som frågan om avvägningen av statsbidraget till vatten och avlopp är uppe till behandling — den är, som alla vet, en gammal bekant.

Vi har denna gång liksom tidigare konstaterat behovet. Men det innebär ett visst hinder för planeringen av dessa vatten- och avlopps företag att vi måste vänta på vad som kan ske med anledning av 1946 års utredning beträffande vatten- och avloppsfrågorna. Betydelsefullt är framför allt vilken myndighet som i framtiden skall svara för det statliga bidraget till vatten- och avloppsledningar. Såvitt jag har mig bekant pågår för närvarande inom departementet en utredning av denna fråga. När vi får förslag om vilken denna myndighet blir, måste väl också formerna för statsbidraget klarläggas. Jag utgår ifrån att det är sista gången vi behöver komma tillbaka och motionera för att klara av de väldiga fordringar som kommunerna får på staten genom att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har lämnat igångsättningsstillstånd till en del arbeten men uppskjutit beslutet om statsbidrag till dem.

Man kan beklaga att det inte funnits utrymme i budgeten för ytterligare anslag. Men med de informationer jag fått

Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola.

i utskottet kan jag inte ställa något yrkande. Jag uttalar därför endast förhoppningen att utredningen skall genomföras snarast möjligt och ge svar på de frågor som herr Gavelin, jag och fru Ericsson i Luleå har ställt.

Herr MALMBORG i Skövde (fp):

Herr talman! Herr Gavelin fann det glädjande att utskottet uttalat att förhållandena på detta område är högst otillfredsställande. Det är inte första gången utskottet givit uttryck åt den uppfattningen. Bedömningen har, med all rätt, återkommit gång på gång de senaste åren. Herr Gavelins teckning av läget är nog i allt väsentligt riktig. Det har vi i vår prövning av dessa frågor under de senare åren haft tillfälle att konstatera.

Herr Jansson i Kalix pekade på vad jag vill kalla den springande punkten i denna fråga: att vi måste ha möjlighet att ta ställning till de kommande förslagen som grundas på den undersökning som gjorts av 1946 års sakkunniga. Så länge dessa förslag inte föreligger, har vi inte möjlighet att ta denna fråga under allsidig omprövning. Jag vill därför i likhet med herr Gavelin hoppas att vi till nästa år får förslag från Kungl. Maj:t, så att vi kan få rätsida på detta spörsmål.

Jag vill också, herr talman, liksom herr Gavelin, understryka att det på detta område är en trängande nödvändighet att den statliga bostadspolitiken och dessa företag bättre samordnas. Hittills har detta skett högst otillfredsställande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till motionen II: 379 av herr Gavelin m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan i punkten.

Punkterna 18—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Anslag å kapitalbudgeten under ecklesiastikdepartementet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Vid denna punkt har jag fogat en blank reservation. Anledningen är att jag vill fästa kammarens och framför allt statsrådets uppmärksamhet på det beklagliga faktum att byggnadsfrågan för Chalmers tekniska högskolas bibliotek hamnat i en återvändsgränd.

1947 beslöt riksdagen att lämna anslag för att bygga detta bibliotek. Beslutet fattades på förslag av dåvarande ecklesiastikministern som i proposition 152 till 1947 års riksdag bl. a. skrev: »En lösning av bibliotekets byggnadsfråga kan enligt min mening nu icke ytterligare uppskjutas. Behovet av nya lokaler för denna institution har sålunda numera blivit alltmera framträdande genom den snabba utveckling biblioteket undergått under senare år.» Vid det tillfället fick man alltså pengar,

Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola.

men intet byggnadstillstånd. Sedan har man år efter år försökt få byggnadstillstånd och icke lyckats. Under tiden har statsmakterna tagit anslaget i anspråk för andra ändamål än det ursprungligen avsedda biblioteksbygget. Bland annat har genom riksdagens beslut en del av detta anslag använts till en idrottsplats. Nu, när man skulle kunna få byggnadstillstånd, har man alltså inga pengar, och intet anslag för ändamålet har förordats i årets statsverksproposition. Tvärtom föreslås det nu att de sista pengarna skall användas för andra ändamål. Under tiden växer biblioteket med ungefär 300 hyllmeter per år. Glädjande nog har statsrådet i åttonde huvudtiteln på driftbudgeten föreslagit ett ökat anslag för bokinköp, så att Chalmers bibliotek skulle komma i paritet med tekniska högskolans bibliotek, vilket säkerligen är motiverat. Men detta ökar trängseln.

När statsutskottets andra avdelning för någon månad sedan besökte Chalmers bibliotek hade vi tillfälle att med egna ögon se hur fruktansvärt trångbodd man var. Vi kom då ihåg vad som stått i bibliotekets petita något tidigare år och som då citerades i statsverkspropositionen, nämligen att situationen i bokstavig mening var ohållbar. Trossbotnarna tål inte någon ytterligare belastning. De håller inte om man sätter dit ännu fler bokhyllor eller för dit ännu fler böcker. Vi hade också tillfälle att konstatera att det inte fanns utrymme för accession och att personalen inte hade egna arbetsrum. Den ende som hade ett eget arbetsrum var överbibliotekarien. Dyrbara tidsskriftssviter var placerade på vindarna, där de riskerar att utsättas för förstöring. Många av dessa sviter är oersättliga. Stora delar av biblioteket måste förvaras vid olika depåer ute i staden, vilket medför besvärliga transporter och tidsförluster när forskarna vill studera dem.

Chalmers tekniska bibliotek har en mycket omfattande utlåning. Bl. a. var

det vid avdelningens besök mycket intressant att få erfara att man bedriver en mycket omfattande interurbanutlåning. Det lär vara det svenska vetenskapliga bibliotek som har den största interurbana utlåningen. Man lånar ut litteratur från Ystad till Haparanda, till industrier, bibliotek och institutioner, ca 15 000 band per år. En sådan detalj som själva uppackningen och inslagningen av alla dessa otaliga försändelser får ske i en liten skrubb på några få kvadratmeter.

Detta var bara några exempel på svårigheterna där nere. Det är emellertid en annan sak som jag tycker är ännu allvarligare. För moderna industrimän står det klart, att tillgången till den aktuella tekniska litteraturen helt enkelt är en nödvändig förutsättning för att man snabbt skall kunna vidta de förändringar i driften som kan vara nödvändiga. Ett bevis för att industrierna insett detta är den interurbana utlåningens omfattning. Ett annat bevis är att industrierna har varit ganska generösa när det gäller att ge bidrag till Chalmers bibliotek. Men om de blivande industrimännen — ingenjörerna som utbildas vid Chalmers — verkligen skall få tillfälle att från början lära sig biblioteksstudiernas teknik, då behöver de tillgång till biblioteket, och detta har de faktiskt inte nu i nämnvärd utsträckning. Anledningen är den att biblioteket ligger kvar på Chalmers gamla område, medan flertalet studenter, framför allt de som bedriver avancerade studier, nu huvudsakligen uppehåller sig på det nya området och helt enkelt inte hinner att i önskvärd utsträckning förflytta sig till det gamla biblioteket.

Med detta har jag, herr talman, velat fästa kammarens och statsrådets uppmärksamhet på önskvärheten av att riksdagen så snart som möjligt får tillfälle att förverkliga de planer den skisserade upp 1947.

Lån till Chalmers tekniska högskolas studentkår.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag tvivlar inte på fröken Vinges beskrivningar av förhållandena där nere, men jag vill i alla fall inte godkänna hennes resonemang när hon säger, att denna byggnadsfråga har kommit in i en återvändsgränd. Det är ju alltid fråga om en avvägning beträffande de byggnadsföretag som skall upptas på kapitalbudgeteten, och vi har ju alltid av myndigheterna tillstyrkt projekt, som går vida utöver vad som kan rymmas inom den ram, som kan komma att stå till förfogande.

Det verkar naturligtvis inte särskilt sympatiskt att man här konsumerar ett anslag för ett helt annat ändamål än som ursprungligen är avsett. Å andra sidan är ju dock det hela ändå en fråga om hur mycket vi kan bygga ett visst år och vad som då skall sättas främst. I Göteborg har vi nu åtskilliga konkurrerande företag, och vi får ju se till att de sakkunniga myndigheterna kommer att göra en gradering. Var sedan avklippningen i raden av önskemål skall ske, det måste ju Kungl. Maj:t bestämma. Att denna gång detta högst angelägna byggnadsföretag blivit lidande — och dessutom ett par andra, av vilka åtminstone ett säkerligen kommer att diskuteras ytterligare här i kammaren i dag — det kan man bara beklaga.

Jag menar dock att denna byggnadsfråga inte har kommit i ett sämre läge därför att dispositionen av anslaget blivit den nämnda. Denna fråga kommer säkert att mycket ingående prövas vid nästa budgetbehandling.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag vill bara i korthet konstatera, att det var mycket glädjande att höra att statsrådet inte anser att denna fråga har hamnat i en återvändsgränd och att statsrådet allvarligt vill ta saken under omprövning. Då kanske

vi kan ha goda förhoppningar om att få ett positivt förslag till nästa års riksdag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

Punkterna 10—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lån till Chalmers tekniska högskolas studentkår.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Spetz* och *Sjödahl* (I: 303) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.* (II: 368), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels lån måtte beviljas med ett belopp om 1 600 000 kronor till Chalmers tekniska högskolas studentkår för utbyggnad av studentkårens kårhus dels ock för budgetåret 1954/55 å kapitalbudgeteten anvisas ett anslag om 1 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 303 och II: 368, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anförde.

Reservation hade vid punkten avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Boman*, *Aastrup* och *Malmberg* i Skövde, fröken *Elmén*, herr *Widén* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 303 och II: 368, till Lån till Chalmers tekniska högskolas studentkår för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Till denna punkt i utskottets utlåtande finns fogad en reservation. Det visar sig när man läser utskottsbetänkandet, att utskottsmajorite-

Lån till Chalmers tekniska högskolas studentkår.

ten och reservanterna är överens om att studentkåren vid Chalmers i princip bör kunna få ett lån för att bygga ut kårhuset så att det blir möjligt för studenterna att där få ett ordentligt mål mat. Skillnaden är att reservanterna vill att de skall få lånet nu, medan majoriteten vill att de skall få vänta ännu ett år. Men nu har de väntat i många år. Chalmers högskola har begärt ett anslag till lån två gånger i rad och kåren två gånger i rad. Det är sammanlagt fyra år, och fyra år är ju en hel studentgeneration.

Att situationen vid Chalmers är bedrövlig hade statsutskottets andra avdelning tillfälle att konstatera vid sitt besök där. Först besökte vi en lokal i gamla Chalmers som kallades Origo, där förhållandena var sådana att det egentligen vore skrattretande om det inte vore så ynkligt att moderna människor skall behöva tillbringa sina fristunder och inta sina måltider under sådana förhållanden. Så trasiga möbler vet jag mig inte ha sett på de senaste tjugo åren annat än möjligen på teater då det gällt att framställa en proletärmiljö.

Vidare finns majoriteten av studenterna på det nya området, och avståndet från Chalmers nya byggnader ned till de ställen i staden, där det går att få mat till rimligt pris, är så stort att studenterna inte hinner dit på sin matrast. Man har därför sökt ordna provisorisk bespisning åt dem på det nya området. Maten lagas i det s. k. Loppuset, där de hygieniska förhållandena är så undermåliga, att fackföreningarna vägrar att låta sina medlemmar ta anställning där. Studentkåren måste därför använda oorganiserad arbetskraft för matlagningen. Möjligheterna att laga mat är också relativt begränsade, och det är bara vissa sorters maträtter som kan åstadkommas där. Maten fraktras sedan i en bil, som av studenterna kallas tuggbussen, ned till de nuvarande lokalerna, där man så långt utrymmet räcker låter studenterna äta denna halvkalla mat, som nödtorftigt

värms upp på värmedisk. Matköerna där är ända upp till 30 meter långa, som det står i motionen, och en genomsnittlig väntetid på 20 minuter—en halv timme är inte ovanlig. Studenterna måste slänga i sig maten på högst en kvart för att nya matlag skall hinna dit, och ändå kommer inte alla åt att äta.

Vi fick vid vårt besök en bestämd känsla av att studenterna får fara illa, och det kan inte vara riktigt att vi låter detta tillstånd fortsätta. Vi är ju överens om att studentkåren skall få det föreslagna lånet. Skall vi då inte kunna bevilja det redan i dag?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag brukar sällan i oträngt mål söka motionsvägen pressa upp av Kungl. Maj:t begärda anslag — jag har i allmänhet all respekt för den återhållsamhet som ådagalägges på det hållet — men jag har i detta fall övergivit denna försiktighet. Jag anser nämligen att den höjning av anslaget som spörsmålet här gäller är av den främsta angelägenhetsgrad. Den föregående talaren har skildrat hur förhållandena gestaltar sig för eleverna vid den ifrågasvarande undervisningsanstalten, och jag skall inte upprepa det.

Nu har ju utskottet ställt sig ganska välvilligt, och jag har funderat över varför inte utskottet i all denna välvilja har slutat med att tillstyrka motionen, men värnaden och respekten för Kungl. Maj:t har väl vägt över känslan för vad som här skulle vara skäligt och rimligt, och det skall jag inte förebrå utskottet. Statsutskottet har varit där nere och självt studerat förhållandena på platsen.

När jag nu ser chefen för ecklesiastikdepartementet här skall jag vända mig direkt till honom och vädja till honom att nästa år göra ett krafttag, så att det förslag om anslag som jag och mina medmotionärer har framfört kommer på

Lån till Chalmers tekniska högskolas studentkår.

riksdagens bord nästa år. Trots den förhoppningen skall jag ändå be att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Edström* (h), fröken *Elmén* (fp) samt herrar *von Friesen* (fp) och *Antby* (fp).

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det är ovedersägligt att den skildring som motionären och reservanten har givit av förhållandena i kårhuset och bespisningslokalerna är riktig; det har vi kunnat förvissa oss om när statsutskottets andra avdelning besökte olika institutioner i Göteborg, bl. a. denna. På den punkten råder alltså ingen meningsskiljaktighet. Vi är också överens om att angelägenheten av att den planerade tillbyggnaden av Chalmers studenters kårhus kommer till stånd är av hög angelägenhetsgrad.

Jag tror dock den ärade motionären överdriver rätt väsentligt när han säger, att orsaken till att avdelningen icke kunnat biträda motionen skulle ligga i vördnaden och respekten för Kungl. Maj:t. Jag ber att få erinra om att det finns gränser för våra möjligheter att tillgodose olika investeringsönskemål. Det är väl helt naturligt att man då får avväga dessa mot varandra. Utskottet har förutsatt att Kungl. Maj:t har gjort en sådan avvägning och således möjligheterna för avdelning och utskott att göra en mera rättvis sådan är små. Vi är nämligen på det klara med att det föreligger stora behov, inte bara på detta område utan också på många andra sådana — jag behöver bara erinra om fångvårdens eller sjuksjukvårdens betryckta läge, och fröken Vinge har nyss talat om biblioteksväsendets eftersatta behov o. s. v.

Det har alltså varit ogörligt för utskottet att ompröva denna fråga, och därför har vi stannat för en välvillig skrivning i detta utlåtande. Jag vill erinra om att trängseln på investeringsområdet är mycket stor. Där trängs inte bara de allmänna investeringarna med

varandra, utan också de enskilda investeringsbehoven kräver att i möjligaste mån bli tillgodosedda. Man får väl förutsätta att om vi genom nya investeringsanslag utvidgar den allmänna investeringssektorn, kommer det att ha till följd att det blir inskränkningar exempelvis på t. ex. industriens investeringar. Frågan är således inte så enkel som man vill göra den till, och då 1 600 000 kronor dock är ett avsevärt belopp har vi inte vågat oss på att tillstyrka framställningen.

Jag vill dock, herr talman, livligt understryka att också utskottsmajoriteten anser att den föreliggande framställningen är i högsta grad angelägen och att den bör tillgodoses så fort möjligheter därtill finns. Därom råder som sagt ingen meningsskiljaktighet, och jag hoppas att Kungl. Maj:t inom en inte alltför avlägsen framtid skall ha möjlighet att ge Chalmers studenter det låneanslag till den nya kårbyggnad som de så innerligt väl behöver.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Vinge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 15:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Vinge begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 63 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

§ 9.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att gälda visst skadestånd m. m.; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 65, i anledning av väckta motioner angående omreglering av vissa äldre pensioner från statens pensionsanstalt.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Utskottet anser att huvudsyftet med motionerna I: 317 och II: 411 kommer att uppnås sedan utred-

ningen i statens pensionsanstalt har slutförts, och vid sådant förhållande synes pensionsregleringen i fråga inte böra föregripas genom ett beslut från riksdagens sida nu. Bakom allt ligger ändå, att man eventuellt tänker sig ett beslut från riksdagens sida. Detta gäller alltså dem, som är pensionerade före den 1 januari 1950, en hel rad pensionärer inom olika områden. Det är minst på femte året de har dessa låga pensioner. Den som t. ex. stod i 12 lönegraden 1949 och, om de nya bestämmelserna gällt då, skulle ha fått en pension på 4 152 kronor, vill man nu tillförsäkra en pension på 3 120 kronor, vilket innebär en minskning med 10 procent i förhållande till de äldre pensionerna för statligt anställda. Detta anser man i alla fall att man allttjämt skall vänta med att utjämna.

Det ligger ju till så, att riksdagen 1952 beslöt att en förbättring skulle ske för dessa äldre pensionärer, som är anslutna till statens pensionsanstalt, om huvudmannen under 1950 hade omregistrerat befattningarna enligt de nya bestämmelserna. Då blev det en verklig förbättring. Men om huvudmannen hade glömt det eller av en eller annan anledning inte begripit vad det betydde — och det är massor av sådana huvudmän i detta land — då fick inte de gamla denna lilla förbättring.

Nu har jag fattat detta utskottsutlåtande så, att när omregistreringstiden utsträcks till den 1 januari 1954, skall också detta 1952 års beslut kunna tillämpas på dem som därvid har blivit omregistrerade, så att de åtminstone kan få denna lilla pensionsförbättring. I annat fall betyder det ytterligare ett år, efter vad jag förstår, innan denna pensionsförbättring kan träda i kraft. De yngsta har alltså väntat i fem år, de andra i sex, sju, åtta eller nio år. Jag tycker det är orättfärdigt och hoppas att bestämmelserna verkligen kommer att tillämpas på detta sätt eller åtminstone att det blir möjligt för Kungl.

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Maj:t att komma med förslag därom fortast möjligt efter det statens pensionsanstalts utredning blivit klar.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 66, i anledning av väckta motioner angående ändrad löneklassplacering för vissa befattningshavare vid statens järnvägar; och

nr 67, angående överlämnande till lagutskott av vissa till statsutskottet hänvisade motioner, som äga samband med frågan om fortsatt giltighet av lagen om tillståndsvång för byggnadsarbete.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 12.

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 51, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 15 januari 1954, föreslagit riksdagen att dels till Aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag å kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kronor, dels medgiva, att Norrbottens järnverk aktiebolag måtte få, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 75 000 000 kronor, dels ock till Avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag under huvud-

titeln avskrivning av oregrerade kapitalmedelsförluster för nämnda budgetår anvisa ett anslag av 30 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall* och fru *Gärde Widemar* (I: 403) och den andra inom andra kammaren av herr *Boija m. fl.* (II: 516), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta dels att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 51, dels att hos Kungl. Maj:t begära tillkallandet av sakkunniga för utredning av Norrbottens järnverk aktiebolags nuvarande status och dess framtida räntabilitetsutsikter med därpå grundade förslag till en mer genomgripande rekonstruktion av företaget, innefattande en prövning av olika alternativ, bl. a. frågan om företagets eventuella överförande i enskild ägo under fullgoda garantier för järnverkets fortsatta drift, dels ock att medgiva, att Norrbottens järnverk aktiebolag måtte få, i avvaktan på verkställandet av ifrågavarande utredning, efter beslut av Kungl. Maj:t disponera en kredit i riksgäldskontoret på 95 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svärd* och *Ewerlöf* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson* och *Birke* (II: 521), i vilka hemstälts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 måtte a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös utredning av läget i Norrbottens järnverk aktiebolag och av de förhållanden, som med verket ägde samband, att styrelsen för Norrbottens järnverk aktiebolag måtte anmodas närmare angiva de icke affärs-mässiga omständigheter, som kunde vara av betydelse vid en bedömning av företagets resultat och framtid, samt att de förslag, vartill undersökningarna enligt ovan samt önskemålet att differentiera och stärka näringslivet i

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Norrbottens län kunde föranleda, snarast måtte föreläggas riksdagen; b) till Avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag under huvudtiteln avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 30 000 000 kronor; c) till bidrag till Norrbottens järnverk aktiebolag för räntebetalningar och avskrivningar å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor; d) i övrigt avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 51,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Dickson* väckt motion (II: 8), vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en snabb utredning beträffande Norrbottens järnverks tillstånd och förutsättningar, med öppet redovisande av eventuella hittills dolda omständigheter, samt att riksdagen innan denna utredning föreläge icke måtte fatta något beslut i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ökad investering i företaget.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag under fonden för statens aktier för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att Norrbottens järnverk aktiebolag måtte få, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i

riksgäldskontoret av högst 75 000 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 406 och II: 521 samt med avslag å motionerna I: 403 och II: 516 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Avskrivning å statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag under huvudtiteln avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1954/55 anvisa ett anslag av 30 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 406 och II: 521, i vad de avsåge anvisning under tionde huvudtiteln till bidrag till Norrbottens järnverk aktiebolag för räntebetalningar och avskrivningar.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Lundgren*, *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet bort i punkterna I, II, III och V hemställa

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 406 och II: 521 och i anledning av motionerna I: 403 och II: 516 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om förutsättningslös utredning av läget i Norrbottens järnverk aktiebolag och av de förhållanden, som med verket ägde samband, dels att styrelsen för Norrbottens järnverk aktiebolag måtte anmodas närmare angiva de icke affärsmässiga omständigheter, som kunde vara av betydelse vid en bedömning av företagets resultat och framtid, dels ock att de förslag, vartill dessa undersökningar samt önskemålet att differentiera och stärka näringslivet i Norrbottens län kunde föranleda, snarast måtte föreläggas riksdagen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag;

III. att riksdagen måtte, med bifall

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

till motionerna I: 406 och II: 521 samt II: 8 och med avslag å motionerna I: 403 och II: 516, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medgivande för Norrbottens järnverk aktiebolag att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 75 000 000 kronor;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 406 och II: 521, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Norrbottens järnverk aktiebolag för räntebetalningar och avskrivningar under tionde huvudtiteln för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor;

2) av herrar *Ohlon, Boman, Aastrup, Malmberg* i Skövde, *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Löfroth*, vilka ansett

att utskottet bort i punkterna I, II och III hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av Norrbottens järnverk aktiebolags nuvarande status och dess framtida räntabilitetsutsikter och att på grundval av resultatet därav framlägga förslag till rekonstruktion av företaget;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 516, I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 516 samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 406 och II: 521 samt II: 8, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva att Norrbottens järnverk aktiebolag måtte få, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 95 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Riksdagen har i dag liksom många gånger tidigare under de senaste 15 åren att behandla en kungl. proposition med begäran om stora kapitaltillskott till Norrbottens järnverk. Det är inte så underligt, om många ställer sig frågande inför det förslag som här föreligger. Att det inte gäller en kapitalinsats i ett industriellt företag, som i vanlig mening förmår förränta och amortera sig anförtrödda pengar, är nog de flesta här närvarande alldeles på det klara med.

Då nu pengar äskas av handelsministern till järnverket, rör det sig om mycket stora belopp, och de måste nog förr eller senare också betalas med skattemedel, även om de i dag anvisas på ett sådant sätt, att de går över på kapitalbudgeten och upplånas. Järnverkets styrelse har ju i sin framställning till handelsministern själv sagt ut, att vad det högst kan bli tal om att förränta av de pengar, som ställts till förfogande, är 85 miljoner kronor. När detta uttalande gjordes om denna siffra, 85 miljoner, var det grundat på ett högre järnpris än det i dag gällande. I dag har vi säkerligen ett 20 procent lägre järnpris, och då är det väl troligt, att järnverket inte alls kan förränta några pengar.

Under sådana förhållanden och då det synes ovisst, om det, även med bortseende från det stora anläggningskapital som riksdagen anvisat, går att få driften vid järnverket självbärande, har vi från högerns sida ansett det nödvändigt att, innan ytterligare stora summor ställs till förfogande — i alla händelser summor av den storleksordning som föreslås i propositionen — riksdagen får en bättre möjlighet att bilda sig ett omdöme om järnverkets framtida möjligheter. Därför har vi yrkat, att en ny utredning bör komma till stånd. Mot detta har gjorts den invändningen, att det inte kan vara lämp-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

ligt att låta utanför stående personer få insyn i företaget. Vi erkänner, att det kan ligga något i dessa farhågor, men vi har från vår utgångspunkt sagt, att man för utredningen bör anlita expertis, som är helt fristående från såväl konkurrenter till företaget som från det företag som skall undersökas. Detta krav på ytterligare utredning återfinns även i folkpartiets reservation.

Utskottsmajoriteten förefaller inte heller särskilt optimistisk beträffande järnverkets möjligheter att genom de åtgärder som här ifrågasättes kunna komma över sina svårigheter, men utskottet vill i dagens läge inte gå med på kravet på en ytterligare utredning och tillstyrker, jag tror jag vågar säga med en suck, Kungl. Maj:ts proposition.

Jag har inte tänkt att här i dag — det lär vara många talare anmälda i denna fråga — uppta kammarens tid med att syssla med vad som varit och försöka mig på någon historieskrivning om järnverkets utveckling genom åren och dess, jag kan väl säga ibland ganska egenartade öden ifrån att det från början var fråga om ett väsentligt mindre järnverk — man började med att anslå 10 miljoner kronor — tills vi i dag rör oss med siffror på omkring 400 miljoner kronor. Riksdagen får så ofta påminnelse, som jag tidigare sagt, om verkets tillvaro, att den inte gärna kan glömma bort vad som rör sig i detta ärende.

På en punkt vill jag dock gå tillbaka till järnverkets tillkomst. Det var två skäl som framför andra framfördes, när byggandet av järnverket första gången kom på tal. Det första skälet var nödvändigheten att öka försörjningsmöjligheterna i Norrbotten. Man framhöll att Norrbotten hade en växande befolkning, att försörjningsmöjligheterna däruppe var otillräckliga och att man behövde få fram ett rikare näringsliv. Det andra var beredskapsskäl: att vi inom landet skulle kunna i större ut-

sträckning tillgodose vårt behov av järn.

När beslutet första gången fattades och även sedermera, när det varit tal om ytterligare beslut i fråga om järnverket, har ju stor betydelse ifrån olika håll tillmätts båda dessa skäl. Vad beredskapssynpunkten beträffar kanske den i dag inte till alla delar är lika aktuell som den var 1939. Vi har fått en stor utbyggnad av järnverk i andra delar av landet, och det kanske i någon mån har förändrat situationen. Men jag får erkänna, att åtminstone statsutskottet vid sin behandling av ärendet inte har haft tillräckligt underlag för att bedöma just denna synpunkt.

Vad beträffar den första av mig i detta fall åberopade synpunkten, alltså arbets- och försörjningsfrågan, så utgår jag ifrån att den alltjämt har sin stora aktualitet för Norrbotten. Då Norrbotten ingalunda är någon statsbildning för sig utan är en viktig del av det svenska riket, är det också en gemensam angelägenhet för oss andra i detta land att utvecklingen går framåt även där. Men frågan är på vad sätt den bäst främjas. Den uppfattningen jag har fått vid samtal med representanter för Norrbotten — personer som jag sätter mycket högt värde på — har varit att de inte vill att Norrbottens industriella möjligheter skall utbasuneras som så begränsade, att de inte är möjliga att föra vidare utan särskilt understöd. Jag tror det är en riktig syn hos dem som vill arbeta för sitt läns framtid och som på ett realistiskt sätt vill främja utbyggnaden av sitt läns näringsliv.

Vad som gjort att vi framför allt har understrukit betydelsen av en utredning är, att de uppgifter, som stått utskottet till buds, inte har utgjort ett tillräckligt underlag för en någorlunda säker bedömning av räntabilitet, självkostnader och utvecklingsmöjligheter för Norrbottens järnverk. Att verket inte fyllt de förväntningar, som ställts på detsamma, är uppenbart. Någon

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

fullständig klarhet om orsakerna härtill, säger vi också i motiveringen för vår reservation, har inte stått att vinna. Det är från dessa utgångspunkter och även med tanke på sysselsättningsynpunkterna som vi kräver en utredning. Det kan inte vara riktigt att binda arbetskraft i ett företag, om det inte har rimliga utsikter att utan stora statsanslag i framtiden kunna sysselsätta där anställda. Norrbottens järnverk aktiebolag har, trots uppkomna förluster och de stora, delvis opåräknade investeringar av statsmedel, som där gjorts, icke varit föremål för någon företagsekonomisk analys av personer utanför styrelsens krets.

När vi reserverar begär denna utredning har vi dock klart för oss, att Norrbottens förhållanden kanske inte är alldeles likartade med övriga läns och att där råder i vissa hänseenden säregna förhållanden. Därför säger vi också ut, att man får väga de fördelar, som kan anses nås genom investeringar i järnverket, mot de fördelar som kan uppnås genom att andra områden av länets näringsliv befordras; med få ord: att den begärda utredningen även skall beakta angelägenheten av att främja ett differentierat näringsliv i Norrbottens län.

Jag återgår till järnverket som sådant. Det hade säkert varit lyckligare, om man, när ett järnverk skulle till, hade följt de riktlinjer som det första riksdagsbeslutet innebar, nämligen att man skulle gå försiktigt fram med uppbyggnaden och stanna för ett mindre verk. Det var 1946 som handelsminister Myrdal och andra optimistiska förslagsställare redovisade en tro på järnverket och kom med mycket långt gående förslag. Det har tyvärr visat sig, att det inte fanns tillräckligt underlag för dessa optimistiska beräkningar, och det har ännu inte kunnat frambringas någon driftsekonomisk kalkyl som visar, att man skall kunna trygga framtiden för verket.

Vi högerreservanter är medvetna om att, även om utredningen kommer till stånd och följer givna direktiv att påskynda sitt arbete, det i alla händelser tar en tid innan utredningens resultat kommer fram. Vi är på det klara med att under den tiden kan järnverkets styrelse få vissa svårigheter i ekonomiskt hänseende och kanske t. o. m. nödgas inställa driften. Vi har därför så till vida velat bifalla Kungl. Maj:ts proposition, att vi vill vara med om att anvisa 30 miljoner kronor till avskrivning på statens aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag för att täcka redan gjorda förluster och därjämte 30 miljoner kronor som bidrag till räntebetalningar och avskrivningar under de år som kommer.

Handelsministern kommer med ett, man får väl säga rätt ovanligt förslag, nämligen att överföra företagets skulder till aktiekapitalet. Jag befarar att om man vid ett enskilt företag skulle använda en sådan väg som den här föreslagna, skulle vederbörande bli tämligen omilt bedömd. Det uppges nu att den åtgärden är vidtagen för att man på det sättet skulle avlasta järnverket ränteutgifterna. I sista hand lär det väl även med en sådan åtgärd bli skattebetalarna, som får stå för utgifterna. Vi reserverar föreslår att för det kommande året nödiga medel för räntebetalning utan en sådan här omskrivning får tagas av de 30 miljoner som i detta fall anvisas. På den av Kungl. Maj:t föreslagna aktieteckningen på ytterligare 75 miljoner i rörlig kredit från riksgäldskontoret yrkar vi däremot avslag.

Herr talman! Jag befarar att det blir åtskilliga talare på denna punkt och en lång överläggning, och då blir det kanske tillfälle att i olika sammanhang återkomma. Jag har med det anförda velat redovisa hur vi, som står bakom den reservation där mitt nann återfinns, ser på denna fråga, och vi kan i dagens läge inte ansluta oss till Kungl.

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Maj:ts proposition. Vi är däremot beredda att vara med om ett ganska avsevärt belopp för att hålla företaget i gång under den tid som är nödvändig för att utredningen skall kunna bli färdig.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag skall inte heller jag fördjupa mig i järnverkets, jag skulle kunna säga lidandes historia, men med hänsyn till de pengar som kommit dit är det icke enbart fråga om ett lidande för verket eller bygden där uppe. Så mycket måste man väl ändå nu kunna konstatera vid en återblick på de år som gått i fråga om Norrbottens järnverk, att allting tyder på att om verket hade projekterats på ett annat sätt och åt detsamma givits riktigare dimensioner — om utbyggnaden kunnat ske på ett mera naturligt sätt, ungefär som hela den svenska järnhanteringen i princip har växt upp — så skulle järnverket inte nu befinna sig i den bekymmersamma situation som det nu gör. När man en gång bestämt sig för att bygga upp och driva fram ett företag av de väldiga dimensioner som Norrbottens järnverk har, kräver det självfallet ansträngningar i form av både personella och ekonomiska resurser av en sådan storleksordning, att resultatet blir en smula artificiellt, konstlat. Det är ju inte bara att sätta upp fabriksbyggnader och att montera in maskiner, utan det är också fråga om att bygga vägar och bostäder, att lägga ut stadsplaner, dra fram vattenledningar och bygga hamn. Det är ett jätteföretag, som omspannar praktiskt taget alla områden av mänsklig samlevnad att sätta i gång ett sådant företag. Det är också vad som härvidlag skett, låt vara inte från början utan i och med 1946 års utbyggnad, vilken som herr förste vice talmannen nämnade blev överdimensionerad och felkalkylerad. Detta omdöme har erfarenheten bekräftat. Jag vill inte gå i bor-

gen för att företaget, om man från regeringens och majoritetens sida den gången varit mera benägen att lyssna till de betänksamma röster som höjdes från oppositionen, i denna stund varit ett ekonomiskt sunt och bärigt företag, men jag är alldeles övertygad om, och det säger sig självt, att de förluster statsverket nu får ta då haft avsevärt mindre dimensioner än de nu har. I min uppfattning att man begick ett misstag den gången, då man på detta sätt överdimensionerade företaget, har jag befäst i och med att jag i utskottet sysslat med denna fråga.

Emellertid är det väl, som också den föregående ärade talaren konstaterade, inte mycket vunnet med att nu gräva i den snö som fallit under gångna vinturar; det är gjort, som gjort är. Frågan är nu: vad skall man göra med företaget i nuvarande läge, vad kan man konstatera om man ser på situationen sådan den nu är? Jo, till att börja med att anläggningen kostat betydligt mera pengar än man från början räknade med. Därför frågas, vad man i det avseendet kan vänta sig i fortsättningen. Det torde väl kunna sägas att i nuvarande situation har Norrbottens järnverk tillförts i runt tal 325 å 330 miljoner kronor. Av de pengarna torde, som här tidigare sagts, enligt styrelsens mening i runt tal kunna förräntas ett belopp på 80, 90 eller 100 miljoner. Jag vågar därvidlag inte ha någon annan mening än den styrelsen uttalat. Det är givet att något måste göras, eftersom man inte i längden kan köra med ett anläggningsskapital som inte kan förräntas. Vidare har vi driftsförlusten. Här har från styrelsens sida en driftsförlust redovisats fram till 1953 på 30 miljoner kronor. Sådana pengar som redan är borta kan givetvis inte släpa med i fortsättningen, utan måste, som också handelsministern föreslagit, skrivas av.

Alltså måste en sanering av företaget ske, eller en rekonstruktion, vad man

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

nu vill kalla det. Så långt borde alla kunna vara eniga, och jag skulle tro att även handelsministern instämmer häri. Därför är det onekligen en smula förvånande, att man från departementets sida har stannat på halva vägen. Man har nämligen därifrån föreslagit att upplagrade förluster på av staten garanterade lånemedel, 180 miljoner kronor plus ytterligare 20 miljoner kronor i anläggningsförluster, skall överföras till aktiekapital. Samtidigt som man föreslår detta, vet man, att företaget icke kan förränta dessa pengar.

Jag kan nämna för kammaren, att när vi hade en expert uppe för diskussion om Norrbottens järnverk, så sade han fullständigt riktigt att det ju är aktiekapitalet som är de dyraste pengarna. Det skall förräntas, oavsett om det är fråga om ett enskilt eller ett statligt företag — om nämligen företaget skall drivas sunt, riktigt och naturligt. Utgår man ifrån — och detta har varit min grundinställning i denna fråga — att detta statliga företag skall drivas jämsides med privata företag i samma bransch, då skall det givas samma chans som de senare, men det skall också ha samma förpliktelser och samma belastningar. Därför måste avsikten från början vara, att aktiekapitalet skall förräntas även vid Norrbottens järnverk. Men statsrådet vet att aktiekapitalet inte kan förräntas! Man frågar sig då: Varför lägga fram ett förslag, som man vet är ogenomförbart? På det svarar förmodligen statsrådet, att den föreslagna åtgärden bara är ett första steg på den väg man ämnar gå beträffande Norrbottens järnverk. Jag kan förstå om man gör den invändningen. Men varför vågar man då inte redan nu konstatera, att när riksdagen i dag säger A genom att bifalla den kungl. propositionen, så kommer ganska snart den dag, då riksdagen också måste säga B och ta konsekvenserna av det beslut, som fattas i

dag? Detta borde ha sagts ut, så att inte den felaktiga uppfattningen sprides, att genom dagens beslut skulle Norrbottens järnverk komma på terra firma. Så är nämligen ingalunda fallet!

I detta läge har vi sagt att det måste göras klart, att det steg vi nu tar inte räcker. Vi måste gå vidare. Statsrådet invänder kanske, att vi dessutom bör ha klarlagt hurudan driften vid järnverket skall bli, när det är utbyggt och skall arbeta under mera normala förhållanden än hittills. Till det vill jag genmäla, att såvitt vi har kunnat bedöma har Norrbottens järnverk vissa fördelar framför andra liknande företag. Dit hör ett fördelaktigt malmkontrakt. Jag vill inte säga att kontraktet innebär subvention, vilket har antytts bl. a. av en motionär i denna kammare. Jag tror dock man kan konstatera att malmkontraktet mellan Luossavaara-Kiirunavaara å ena sidan och Norrbottens järnverk å andra sidan är en för verket mycket fördelaktig affärsupp-görelse. Den andra fördelaktiga faktorn är malmfrakterna. Det är ingen tvekan om att företagets kontrakt även därvidlag är relativt fördelaktigt för verket. Detsamma gäller elkraften. Jag har emellertid icke kunnat överbevisas om att dessa fördelaktiga kontrakt har karaktären av subventioner. De är snarast fördelaktiga uppgörelser, som bolagsledningen träffat. Det har även upplysts att det, vid den tidpunkt då dessa kontrakt slöts, hade varit möjligt för enskilda företag i branschen att träffa liknande uppgörelser.

I fråga om driften på lägre sikt talar de uppräknade fördelaktiga faktorerna för att man kan hysa relativt goda förhoppningar. På creditsidan står emellertid två faktorer. Den ena är järnverkets belägenhet. Den kommer att i alla tider vara ett svårt handikap. Det kostar nämligen mycket pengar att frakta alla varor, som man köper och säljer, de långa vägsträckor det här är

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

fråga om. Den andra faktorn, som kommer att inverka på driften åtminstone en avsevärd tid framåt, sammanhänger med arbetskraften. Man måste nämligen räkna med att det tar sin tid innan arbetarna vid Norrbottens järnverk fått den rutin och de yrkestraditioner, som finns vid de mellansvenska järnverken. Alla som bor i närheten av sistnämnda järnverk och har haft möjlighet att följa livet i Bergslagen har kunnat konstatera, att dessa båda faktorer är några av de allra största tillgångarna för hela den mellansvenska järnhanteringen. Det är riktigt att man behöver få tid på sig att i någon mån överblicka förhållandena, men det kan inte behövas längre tid än att man redan nu skulle kunna ta ställning till det faktum, att ett saneringsprogram oundgängligen anmäler sig. Det är av detta skäl som folkpartireservanterna beträffande den fortsatta gången av järnverkets sanering i princip har tagit den ställning som även högerreservanterna intar, nämligen att redan nu ställa i utsikt och förbereda den sanering och konsolidering, den rekonstruktion som måste göras.

Vi uttalar oss inte om takten i denna utredning. Vi säger inte när detta skall ske, och vi säger inte hur stora belopp som skall skrivas bort. Vi uttalar bara i största korthet, att utredningen måste komma till stånd och att den skall göras av människor, som är opartiskt inställda till Norrbottens järnverk. Att det behövs en sådan utredning, herr talman, torde framgå av att den undersökning, som en av landets främsta experter verkställt och publicerat i tidskriften *Balans*, nämligen bruksdisponent Nils Danielsen i Uddeholm, kommer till ett resultat som radikalt avviker från den uppfattning, som inför utskottet redovisats av en annan av landets främsta experter på järnhantering. Här är det ingenting självklart. Det är icke givet vilken form en sådan sanering bör få. Här behövs verkligen

en utredning som klarlägger saken på ett övertygande sätt, innan beslut om åtgärder fattas.

Men att saneringen måste ske är vår bestämda uppfattning, och jag skulle vilja säga till handelsministern att när även han de facto måste följa reservanterna vad gäller saneringsprogrammet — ty det kommer man inte ifrån — så vore det, förefaller det mig, lyckligt både för dem som skall betala kalaset och för ledningen av Norrbottens järnverket att denna utredning inte bara anförtroddes åt bolagsledningen, utan att man även tillkallade utomstående krafter för att därigenom få en så allsidig belysning av hela problemet som är möjlig.

Om jag nu lämnar det avsnitt som gäller själva saneringsprogrammet skulle jag vilja säga ett par ord också om finansieringen under tiden. Företaget måste ju leva och måste leva på sådant sätt, att det icke av de enskilda företagen i branschen uppfattas som en konkurrent med särskilda favörer. Jag tror inte att jag yppar någon hemlighet här i kammaren om jag säger, att den enskilda järnhanteringen i Sverige inte är förfärad för Norrbottens järnverk. Det har man ingen anledning att vara. Men man har rätt att hysa den bestämda förhoppningen och förväntan, att Norrbottens järnverk icke utnyttjar sitt förhållande till staten på det sättet, att det sker någon prisdumpning eller någon konkurrens utanför vad som är vanligt, vad som är fair play i branschen, utan att företaget därvidlag uppträder alldeles såsom ett enskilt företag och utifrån samma förutsättningar.

Därför är det nödvändigt att bolaget icke förses med större kapital än som rent affärsmässigt är påkallat. Jag skulle vilja tillägga, herr talman, att det är lika nödvändigt att företaget får pengar att leva vidare på, och på den punkten måste jag sätta ett frågetecken för högerreservationen. Den tillför under utredningstiden bolaget dels 30 mil-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

joner kronor, där vi alla är ense med Kungl. Maj:t, alltså de driftsförluster jag talade om för en liten stund sedan, dels ett rörelsekapital på ytterligare 30 miljoner kronor. Men man får inte glömma bort att järnverket för närvarande har öppna skulder uppsagda till betalning på i runt tal 80 miljoner kronor. På den punkten framhåller högerreservanterna endast att de tar för givet, att dessa krediter skall kunna förnyas.

Därmed är det alldeles klart att de 30 miljonerna i rörelsekapital under den tid utredningen pågår icke räcker. Detta har högerreservanterna tydligen också haft på känn, ty de säger i sin reservation, på sid. 13 i utlåtandet: »Skulle under den tid, utredningen pågår, ofrånkomligt behov av viss ökning i företagets rörelsekapital anmäla sig, torde förslag därom kunna förväntas från Kungl. Maj:t.» Högerreservanterna beställer alltså redan nu faktiskt ett ytterligare stödbelopp för järnverket trots att de i klämman bara vill medge de 30 plus 30 miljonerna.

Jag tror att detta förslag är föga lyckligt. Det riktigaste och mest affärs-mässiga är att ge dagens beslut en sådan utformning, att företaget ostört kan leva vidare tills den utredning, som vi önskat, är klar och ett saneringsprogram kan framläggas.

För vår del har vi menat att det är nödvändigt att ge företaget möjlighet att leva, och därför har vi beträffande finansieringen, som en konsekvens av det faktum att vi inte uttalar oss om hur lång tid utredningen kommer att ta, på denna punkt följt handelsministern. 75 miljoner kronor för att täcka det aktuella konverteringsprogrammet för de öppna skulderna och 20 miljoner kronor för merkostnaderna på anläggningen, det är de 95 miljoner som ingår i vårt belopp, och därtill kommer 30 miljoner för att täcka driftsförlusterna. Detta program, som tydligen Kungl. Maj:t och utskottsmajori-

teten har tänkt sig skulle vara tillräckligt för en så lång följd av år, att man inte vill uttala sig om hur länge, bör vara en så mycket större garanti för företaget under den kortare tid, som vi förutsätter att utredningen skall pågå.

Herr talman! Av de skäl jag här försökt utveckla har vi inte kunnat följa Kungl. Maj:t och skjuta hela konsolideringsprogrammet på en oviss framtid. Man kan icke stå till svars för, menar vi, att behandla företaget på det sättet, om det skall ges samma chans som enskilda företag, utan man måste ta ställning till denna fråga i dag. Det är för den skull vi begär en utredning. Att vi icke kunnat följa högern beror på att högern enligt vår mening icke utformat ett ekonomiskt program för mellantiden som är hållbart och som ger företaget möjlighet att leva. Ur dessa synpunkter är därför vår reservation, nr 2, den som det i dagens läge är riktigast att följa.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen nr 2.

Häruti instämde herr *Löfroth* (fp).

Herr *WARD* (s):

Herr talman! Det är självklart att vi alla önskar att Norrbottens järnverk må kunna få en sådan framgång att det ger rimlig räntabilitet, och vi skall väl också hoppas att så omsider kommer att bli fallet.

När man som herr *Ståhl* talar om järnverkets utveckling från början och fram till nu, får man inte bortse från det faktum, att en av motiveringarna till järnverkets byggande var de rent sociala hänsyn som man ville visa befolkningen i Norrbotten. Man ville få till stånd ett så differentierat näringsliv som över huvud taget var möjligt, och när man fann att förhållandena skulle kunna bringas till det bättre genom att denna anläggning igångsattes, slog man till och fattade sitt beslut. Man ville med andra ord föra en aktiv

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

norrlandspolitik, och det tycker jag att även de borgerliga partierna borde kunna beakta och ge sitt erkännande åt. Detta har nog också skett under tidigare år, men i dag vill det förefalla som om dessa partier alldeles glömt bort denna sida av saken.

I propositionen seglar ju, herr talman, fram mycket stora belopp, och det är begripligt, om den som läser propositionen undrar vart det egentligen till sist skall bära hän. Men vid en granskning av propositionen finner man, att det i själva verket inte sker någon större förskjutning i tillskottet av kapital genom det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt. Det rör sig om ett reellt kapitaltillskott på 20 miljoner kronor, som är motiverat av de merkostnader anläggningen dragit till följd av allmänt kända förhållanden — förhållanden som ju har återspeglats också inom andra anläggningar av skilda slag. I övrigt sker så att säga endast en omflyttning av lån, som bolaget nödgats uppta, till aktiekapital för att man därmed skall kunna få till stånd ett stabilare läge för företaget. Egentligen är skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag på den punkten inte så särskilt stor.

Jag instämmer med herr Ståhl, att om vi följde högerreservationen så skulle bolaget utan tvivel råka i mycket stora besvärligheter, men jag är rädd för att detsamma skulle bli förhållandet, om vi följde folkpartiets reservation. Man vill visserligen i folkparti-reservationen ge en rörlig kredit av 75 miljoner kronor och till denna lägga 20 miljoner kronor som skall täcka de merkostnader, vilka anläggningen tarvat. Detta är ju alltid något, men det är knappast ägnat att ge bolagsledningen den trygghet som den behöver för att kunna framgångsrikt arbeta vidare. Högern har för sin del inte som folkpartiet kunnat ansluta sig till den kungl. propositionen i fråga om den rörliga krediten på 75 miljoner kronor.

Jag har med dessa få ord velat säga, att vi inom utskottsmajoriteten funnit oss ha goda skäl för att tillstyrka den omläggning som regeringen har föreslagit. Det är, som jag nämnde, inte alls fråga om något större reellt tillskott av kapital utan endast ett blygsamt sådant och i övrigt endast om en omflyttning från betungande lån till aktiekapital. Jag kan inte förstå att detta skall kunna anses vara någon olämplig åtgärd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är ju inte första gången som riksdagens kamrar på sin dagordning har frågor rörande Norrbottens järnverk. Det är nu 15 år sedan riksdagen första gången fattade beslut i dessa frågor, och det beslut som då fattades kompletterades under 1946 och 1947 års riksdagar. Detta beslut har nu i huvudsak verkställts.

Här har tidigare erinrats om motiven för att bygga ett järnverk uppe i Norrbotten. Avsikten var i första hand att förbättra sysselsättningsmöjligheterna och vidare att åstadkomma en bättre tillgång på järn, vilket landet utan tvekan hade behov av.

Det verk, som nu byggs upp i Norrbotten, får en kapacitet av mellan 225 000 och 250 000 ton per år. Det är alltså ett stort verk efter svenska förhållanden. Anläggningarna har blivit dyrare än vad som beräknats, men jag hörde en talare i första kammaren säga, att det knappast går att rikta några grövre anmärkningar mot kostnadsfördyringen. Detta vill jag gärna understryka. Det har givetvis skett misstag, men var sker inte det, och vilken stor anläggning, som anskaffats under låt oss säga efterkrigsåren, har inte blivit dyrare än beräknat? Det finns nog mycket få företag som kan säga, att de hållit sig inom kostnadsberäkningarna, och

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

riksdagen har själv gång efter annan konstaterat, att det inom en mängd statliga områden inträtt kostnadsstegringar som en konsekvens av penningvärdeförändringen.

Jag har inte tidigare hört att man från något håll sagt, att verket är fel-disponerat ur tekniska synpunkter. Det var först herr Ståhl som gjorde ett uttalande, som kanske skulle kunna tolkas på det sättet. Från de allra flesta håll har tvärtom vitsordats, att utbyggnaden skett rationellt. Verket är planerat på bästa tänkbara sätt, och det finns ingenting som säger, att det härvidlag skulle ha begåtts några stora fel eller misstag.

Om herr Ståhl menade, att det lilla verket skulle klara sig bättre än det stora, så är jag inte kapabel att diskutera den frågan, men så mycket kan jag säga, att det inte är en given sak, att ett verk med mindre kapacitet klarar sig bättre än ett verk som har större kapacitet. Jag kan alltså inte vitsorda uppfattningen, att man utan vidare kan utgå ifrån att ett verk är mycket sämre därför att dess kapacitet utbyggs från t. ex. 100 000 till 200 000 ton per år.

Att detta ärende nu på nytt kommit på riksdagens bord beror på att det måste fattas beslut, som innebär en lösning av de likviditetssvårigheter verket kämpar med. Det är sålunda fråga om att ge en fastare grund åt företaget i finansiellt avseende. Bolaget har fått låna pengar i öppna marknaden och i riksbanken. Givet är att detta förhållande inte är tillfredsställande. När man nu kan överblicka kostnaderna har tiden ansetts lämplig att genomföra en rekonstruktion. Herr Ward framhöll nyss, att det reellt är ungefär 20 miljoner kronor som ytterligare anvisas, och det sammanhänger med att verkets anskaffningar stegrats med detta belopp sedan riksdagen förra gången tog ställning i frågan. Det är dessa 20 miljoner som nu begäres för att täcka merkostnaderna. När det i en av reservationerna framhålles, att man blivit överraskad

gång efter annan, vill jag endast säga, att det var 1951 års riksdag som behandlade dessa spörsmål, och en kostnadsstegring på 20 miljoner kronor i den kalkyl, som då förelåg, är inte på något sätt anmärkningsvärd.

Från regeringens sida föreslås nu att denna rekonstruktion skall äga rum på det sättet, att man lyfter bort lån i riksbanken och i stället för över beloppet till aktiekapitalet, alltså till staten såsom ägare. Detta innebär självfallet en lättnad för bolaget, under förutsättning att aktieägarna inte kräver förräntning på sina pengar omedelbart. Det är enkelt att uppskatta storleken av denna lättnad. Om man räknar med en räntesats av låt oss säga 3,5 procent utgör lättnaden 7 miljoner kronor om året. Det är alltså i och för sig en fördel för bolaget rent driftsmässigt, men det skulle aldrig falla mig in att säga, att man därmed vunnit något väsentligt ur allmänna ekonomiska synpunkter. Alla förstår väl att staten får betala motsvarande belopp, och jag vill inte sticka under stol med att detta är en förmån, som verket får från ägaren, nämligen staten. Denna transaktion innebär emellertid en betydande lättnad i likviditetshänseende.

Jag kanske i det sammanhanget skall passa på att säga, att efter vad som har förekommit i en motion här i riksdagen och efter en del ting som har skrivits i tidningarna, kanske det är skäl i att göra klart för allmänheten att vi inte skall bygga ett verk till i Norrbotten. Man talar nu om att vi skall slänga goda pengar efter dåliga. Problemställningen är inte den. Den är mycket enklare. Vi har beslutat bygga ett verk där uppe. Det har betalats. Den reella belastningen på vår samhällsekonomi är alltså redan skedd, och det vi väntar på är att få fram fördelar av det verk som har åstadkommit. Jag känner ett behov av att säga detta så att det inte blir något missförstånd, som det tyvärr ofta blir när det gäller sådana här saker, som

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

man många gånger gör konstigare än de i själva verket är.

Den andra delen av framställningen i propositionen avser ju att möjliggöra för företaget att få en kredit i riksgäldskontoret i stället för de engagemang i bankerna som man nu har tvingats till att göra. Det är en anskaffning av rörelsekapital till företaget och ingenting annat.

Nu sägs här att denna rekonstruktion är otillräcklig — det var närmast herr Ståhl som sade det — att den tvingar fram nya beslut och att det är mycket bättre att vänta med den här aktieteckningen till dess man får en utredning gjord om verkets framtida möjligheter. Herr Ståhl hänvisade i det sammanhanget till en tidskriftsartikel av disponent Danielsen. Jag tror inte att folkpartiets reservation och herr Danielsens artikel går på riktigt samma linje. Det som disponent Danielsen egentligen kräver är stora resurser och stor handlingsfrihet för företaget, och jag förstår uddeholmschefen då han på detta sätt kräver dels att företaget skall få disponera ett ordentligt belopp och slippa komma tillbaka till riksdagen, dels att företagsledningen skall få handlingsfrihet. Han tillägger: Och så får det vara slut med anslagen sedan. — Ärade kammarledamöter! Om vi skulle använda den metoden och det sedan inte skulle visa sig möjligt att få företaget att lämna tillfredsställande resultat, utan företaget skulle komma i finansieringssvårigheter, skulle riksdagen då vara beredd att säga: Nu lägger vi ned det där företaget? Jag tror det inte. Ty det är många andra saker som säger oss, att när den enskilda företagsamheten inte har lyckats klara sysselsättningen i Norrbotten, har det allmänna otvivelaktigt skyldigheter att sätta in sina resurser, och det är vad som har skett. Man erbjuder vid alla möjliga tillfällen enskilda företag att komma dit upp, men man anser att förutsättningarna är sämre där än på andra håll i landet och

att riskerna är för stora. Jag har gärna velat säga ut detta, eftersom det naturligtvis är det som har gjort att det här verket har kommit till stånd, detta att det inte finns enskilda som vill starta företag i Norrbotten så att denna befolkning får en rimlig sysselsättning. Det är ju ändå så, trots de sysselsättningsmöjligheter som nu har skapats där, att det går en befolkningsström från detta län ned till södra Sverige. Vi måste beakta den synpunkten, och jag finner glädjande nog att alla partier i riksdagen är beredda att göra det.

När man ställer frågan, huruvida den här transaktionen i finansiellt avseende kommer att leda fram till möjligheter för företaget att stå på egna ben, att lämna en skäligen förräntning av det investerade kapitalet, så kan jag inte göra något bestämt uttalande i den frågan nu. När företagets styrelse säger, att man räknar med att kunna åstadkomma underhåll och förnyelse av anläggningarna och förräntning av en mindre del av det investerade kapitalet, utgår jag ifrån att företagets styrelse har uttalat sig försiktigt, att de inte ligger en alltför optimistisk kalkyl bakom det där beskedet utan att man har haft en del säkerhetsmarginaler. Det är delvis detta som har gjort att det för mig inte har framstått som något större intresse att nu hos riksdagen begära fullmakt att skriva bort eller skriva ned aktiekapitalet ännu mera. Ty det finns väl i åtskilliga företags historia exempel på att man vid en tidpunkt har sagt, att nu är det hela förlorat, aktiekapitalet är borta, men att det ändå omsider har visat sig att det har blivit ett mycket givande företag.

Det är naturligtvis svårt att förutse vad som kommer att inträffa i framtiden. Om priserna på bolagets produkter faller men omkostnaderna förblir oförändrade, blir ju resultatet dåligt. Men i så fall får väl inte bara detta företag sämre tider. Om däremot konjunkturen för järn blir någorlunda sta-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

bil och om, som jag hoppas, järnverket kommer att övervinna de svårigheter som alla företag har i början och uppnår ett bättre driftsresultat, ljusnar det ju betydligt. Om driften kan effektiviseras och om man vågar hoppas på att vi går fram emot en konjunktur med hyggliga eller rent av höga priser, kommer detta företag som alla andra av motsvarande karaktär att göra vinster. Eftersom man inte behöver nya, fasta anläggningar att investera dessa pengar i, återvinner man en del av anläggningskostnaden. Otaliga svenska företag har väl på detta sätt konsoliderat sin ställning.

Dessa motiv har varit det avgörande för mitt ställningstagande i frågan om med hur mycket aktiekapitalet skall skrivas ned. I fråga om förlusterna, som hittills uppgått till 30 miljoner, fattas ju intet principavgörande. Men eftersom styrelsen registrerat denna förlust och hemställt om att den skall täckas genom nedskrivning av aktiekapitalet har jag inte haft någon invändning att göra mot detta. Styrelsens sätt att öppet redovisa driftsresultatet och förlusterna och inte dölja något i verksamheten håller jag den räkning för.

Nu kräver reservanterna en utredning, som de vill ha verkställd av expertis som inte är engagerad i Norrbottens järnverk och inte heller består av konkurrenter. Det är ju lätt att säga tulipan! Det kan väl inte vara reservanternas mening att underkänna den ledning som verket nu har. Vi har ju förmånen av att ha framstående expertis i styrelsen. Det är fyra personer från den privata företagsverksamheten, två högre statstjänstemän och en fackföreningsfunktionär som bär ansvaret. Det är väl rimligt att dessa, som bär ansvaret, nu när kanske hårda tider stundar för verket får sätta in sina krafter på att söka förbättra produktionsresultatet och med ledning av de erfarenheter som kommit fram får möj-

lighet att bättre bedöma verkets framtidsmöjligheter.

Det finns väl anledning att hoppas att man skall komma över initialsvårigheterna, även om man har speciella svårigheter att kämpa med där uppe. Det är riktigt vad herr Skoglund sade om att man inte har en yrkeskunnig arbetarstam utan till stor del måst omskola arbetskraften innan den kunde sättas in i arbetet. Men detta var nödvändigt för det syfte som statsmakterna hade med verkets tillkomst. Man kan nog i alla fall bedöma läget så pass optimistiskt att man säger, att driftsresultaten kommer att bli bättre allteftersom både ledningen och arbetarna vinner erfarenheter.

När man inte har sträckt kraven för bolagets vidkommande längre än man har gjort, har det varit därför att man vill ge företaget en god utgångspunkt för att arbeta vidare genom den likviditetsförbättring som uppnås då man skjuter över krediten till riksgäldskontoret. Företaget får på så sätt en chans att ett annat år redovisa ett bättre resultat. Jag håller med herr Ståhl att man inte skall ge företagets ledning mera pengar än nödvändigt. Jag har en känsla av att man jämt och ständigt bör erinra ledningen och de anställda i Norrbottens järnverk om de stora uppoffringar i form av investeringar som det allmänna har gjort genom anskaffandet av detta järnverk i Norrbotten, och detta bör väl vara den bästa och naturligaste maningen till ledning och anställda att ständigt försöka nå allt bättre resultat i den verksamhet, varmed de är sysselsatta.

Det är därför som jag till slut hamnat på den ståndpunkt som statsutskottets majoritet nu tillstyrker och som enligt min mening ger Norrbottens järnverk en möjlighet — i varje fall under den närmaste framtiden — att söka övervinna de initialsvårigheter, som alltid möter nya företag, och om möjligt komma fram till driftresultat

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

som är sådana, att man kan sträcka förväntningarna ett stycke längre när det gäller förräntningen av det investerade kapitalet än vad verkets styrelse i dag vågar göra. Jag har hört berättas att styrelsens ordförande, en aktad ledamot av första kammaren, vid frågans behandling i kammaren givit uttryck just för sådana synpunkter, och det skulle glädja mig — och jag föreställer mig även riksdagen — om han fick rätt i dessa sina mer gynnsamma prognoser.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Av de inlägg från olika håll som här gjorts framgår klart — jag tror att kammarens ledamöter inte har kunnat undgå att konstatera detta — att skillnaden mellan de olika ståndpunkterna inte bör överdrivas, i varje fall inte mellan statsrådets ståndpunkt och den reservation som jag här talat för.

Det finns ännu mindre anledning att överdriva denna skillnad, sedan statsrådet i slutet av sitt anförande här sagt, att vad han nu syftar till är bara att ge Norrbottens järnverk ett stöd för den närmaste framtiden. Därav följer att även statsrådet efter relativt kort tid kommer att tvingas lägga fram ett saneringsprogram för järverket. Det är under sådana förhållanden mycket egendomligt — jag håller fast vid detta — att man inte nu vill säga någonting om den saken.

När herr Ward här talade om förhållandena i Norrbotten snuddade han vid det argumentet, att de borgerliga, såsom han uttryckte sig, inte skulle ha samma norrbottensvänliga inställning som hans eget parti. Men om det är någonting som är norrbottensvänligt, är det väl att redan nu säga ut att vi måste sikta till en rejäl sanering av företaget, så att det får möjlighet att leva vidare. Det är detta som utsäges i vår reservation, men icke i majoritetens utlåtande.

Statsrådet uttryckte en viss tveksamhet om huruvida man från reservanternas sida hade förtroende för företagens nuvarande ledning. Jag vill säga herr statsrådet, att han kan vara lugn och inte behöver sätta i fråga detta förtroende. Styrelsens ordförande är ju inte bara en aktad ledamot av första kammaren, utan även — det behöver jag väl knappast påminna herr statsrådet om — en aktad ledamot av folkpartiets riksdagsgrupp. I det fallet fattas det alltså inte något i fråga om förtroende.

Jag skulle vilja tillägga att det är synd att inte regeringen från början i detta avseende träffat ett lika lyckligt personval som nu har skett. Hade styrelsens ledamöter tidigare haft samma möjligheter att göra sitt inflytande gällande som fallet senare varit, skulle ledningen av verket legat i lika goda händer som nu, med de fördelaktiga verkningar som detta haft för driftresultatet och järnverkets utveckling.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhl ansåg att den reservation, som han står för, skulle ge styrelsen mera pengar till nästa arbetsår. Det beror alldeles på hur man ser saken. Om jag uppfattat rätt, vill herr Ståhl att de 80 miljoner kronor, som skulle vara upptagna såsom lån i riksbanken, skulle omedelbart betalas tillbaka, och då återstår det alltså 15 miljoner kronor. Nu vet jag inte, huruvida järverket är skyldigt att omedelbart betala tillbaka dessa pengar. Statsrådet föreslår ju för sin del bara en kredit på 75 miljoner kronor, och även om man följer Kungl. Maj:t återstår det alltså 5 miljoner kronor att betala på den korta upplåningen. Men i varje fall är det väl inte under den tid utredningen pågår av någon avgörande betydelse, om detta lån ligger i riksbanken eller hos riksgälden. Vi har för vår del utgått från detta och har därför i reservationen

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

sagt, att om det händer någonting, bör det tillkomma Kungl. Maj:t att ta upp frågan och göra en anmälan hos riksdagen. Under sådana förhållanden anser jag att vår reservation ger järnverkets styrelse fullt ut samma möjligheter som den andra reservationen gör.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet säger här, att det bör vara en ovillkorlig skyldighet för det allmänna att skaffa försörjningsmöjligheter åt dem som bor i Norrbotten, om inte den enskilda företagsamheten råår med detta. Det har sagts från flera håll, att det är ett allmänt intresse att det blir en god utveckling uppe i Norrbotten. Ingen har velat undandra sig medverka till detta om det blir av verkligt värde, men vi får avvaga huruvida det är absolut nödvändigt att man skall försörja Norrbotten med ett järnverk om det visar sig gå illa i framtiden. Vi får väga detta mot möjligheten att i framtiden uppmuntra andra näringsgrenar. Det är dit vi vill komma. Vi kommer dock att ha gjort en insats av över 200 000 kronor per anställd i anläggningskapital, och vi får kanske räkna med ränteförluster som går upp till betydande belopp. Det blir en avvägningsfråga om det skall anses riktigare att ordna saken på detta sätt än på något annat.

Handelsministern säger att vi inte skall underkänna den sakkunniga ledning som finnes i företaget. Jag skall gärna erkänna att den företagschef som finns där nu har lämnat mycket öppenhjärtiga och rediga upplysningar vid olika sammanträden. Jag skulle faktiskt önska att den nuvarande handelsministern hade varit handelsminister 1946 och kanske också att vi haft den företagsledare som nu finns. Kanske vi då inte kommit så långt ut. Jag har för övrigt inte heller någonting emot den aktade ledamoten av folkpartiet, som det talats om, men jag har icke så stort förtroende för den sakkunskap som finns inom företaget, att jag inte

anser att det skulle vara värdefullt att deras synpunkter bedöms av utomstående expertis. Om detta företag skulle låna pengarna i ett annat kreditinstitut, undrar jag om kreditgivaren inte ville ha mer än en synpunkt lagd på frågan.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! För att förebygga missförstånd vill jag understryka att det har sin betydelse om de 75—80 miljoner som krediterna i detta fall gäller ligger hos riksgäldskontoret eller hos riksbanken. Enligt vad som har upplysts är de öppna krediterna på marknaden uppsagda till betalning, och medel måste därför ställas till företagets förfogande för att man skall kunna likvidera krediterna. Därför tror jag att det förslag som utvecklas i högerreservationen ur ekonomisk synpunkt inte är att jämföra med det som har framlagts av departementschefen och som upptagits i folkpartireservationen. Jag vill bara konstatera detta utan att i övrigt polemisera mot herr förste vice talmannen.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra herr Ståhl den frågan, om det är säkert att alla pengarna ligger hos riksbanken. Ligger inte en del hos Sveriges kreditbank? Om företaget har fått ett statsgaranterat lån och befinner sig i svårigheter har jag svårt att tro att Kreditbanken blir den som sätter företaget i konkurs. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen nr 1.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om man anser att företaget skall jämställas med ett fritt företag bör det också ha möjlighet att sköta sina bankförbindelser på samma sätt som ett fritt företag.

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! De anföranden som hittills har hållits om Norrbottens järnverk har verkat lugnande till tonen och även till innehållet. Det har betygats från såväl högern som folkpartiet, att man inte vill sätta en käpp i hjulet för Norrbottens järnverk så att företaget går över styr.

Vi norrbottningar förstår att sörlänningar, såsom herr förste vice talmanen sade, kan känna en viss oro inför de miljonbelopp som järnverket kräver hos Sveriges riksdag, men å andra sidan gäller det ju att ge järnverket en ekonomisk ryggrad. Vi lever i en tid, då inte bara den politiska oron skapar märkliga aspekter i tillvaron, utan vi lever också i en tid, där den ekonomiska oron och fluktuationerna på den ekonomiska marknaden karakteriseras av rätt skarpa kastningar, och där ett företag, som i dag kan räkna med god företagarvinst, i morgon står inför en situation, där inställning av driften är inom räckhåll. Vi har upplevt detta under de två sista åren i Sverige inom textilindustrin och inom cellulosaindustrin, och vi börjar nu få kännning av denna oro på den ekonomiska marknaden även inom järnbruksindustrin.

Norrbottens järnverk byggdes under krigstiden, då konjunkturerna undan för undan steg, då kostnadsberäkningarna var omöjliga att hålla, då lönerna började skjuta i höjden och priserna på de varor och maskiner som man behövde steg. Dessutom ökades också svårigheterna att få de inköpta varorna. Eftersläpningar, med åtföljande prisstegringar eller kostnadsfördyringar för företagen, blev allt vanligare.

När nu riksdagen vid olika tillfällen har höjt aktiekapitalet i Norrbottens järnverk till 142 miljoner kronor och sedermera avskrivit 12 miljoner kronor så att endast 130 miljoner kronor återstår, medan verket kostar 288 miljoner kronor i uppbyggnad, då förstår vi att det måste ha uppstått svårigheter för

företaget. Man har måst skaffa de resterande pengarna ute på den öppna penningmarknaden. Där ligger nu 180 miljoner kronor. I dag är frågan den om dessa 180 miljoner kronor, vilka är statsgaranterade, skall ligga kvar ute på den öppna marknaden såsom relativt dyra pengar — i varje fall räntekrävande pengar — eller om man skall överföra pengarna till aktiekapitalet och då, som handelsministern nysgjorde, förutsätta att aktieägarna inte ovillkorligen behöver ta ut räntebetalning på detta kapital. Ja, ur Norrbottens synpunkt är det ingen tvekan om att vi vill överflytta dessa 180 miljoner kronor från den öppna marknaden till aktiestocken. Därmed har man öppnat möjligheter — som här förut talats om — att minska bolagets årliga utgifter med cirka 7 miljoner kronor. Överföringen av dessa pengar innebär ju faktiskt ingenting annat än att staten som borgensman tar konsekvenserna av borgensförbindelsen och löser in borgensbeloppet. Det är detta man på högerhåll inte vill vara med om. Från våra utgångspunkter anser vi att det ligger i linje med god företagsamhet och framför allt med god ekonomi.

Det ligger i dag 328 miljoner statsgaranterade pengar i företaget. En eftermiddagstidning i går uppgav beloppet till 440 miljoner kronor. Jag har velat framhålla detta för att man skall slippa denna form av vulgär agitation, som gärna kommer i gång genom tidningspressens vårdslöshet. Litet större noggrannhet från tidningarnas sida vid informationer skulle på ett betydligt bättre sätt hjälpa och vägleda allmänheten.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att omnämna den märkliga dicksonska motionen. Jag tror inte att herr Dickson själv i dag tillmäter den något större värde. Vid närmare eftertanke måste väl herr Dickson medge, att han kanske rusade i väg från någon bättre middag, när han skrev den motionen. Den är något insi-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

nuant i tonen, och den gör nästan gällande att man har manipulerat en del — jag vet inte om det är mellan departementet och styrelsen eller om det är inom styrelsen. Man har manipulerat med subventioner och kapitalbisträckningar, som inte är redovisade i propositionen eller vid utskottsbehandlingen. Vi har däremot den bestämda uppfattningen att den lämnade redovisningen är både klar och entydig. Styrelsen har inte, såsom även handelsministern nyss underströk, på något sätt försökt att skjuta åt sidan de svårigheter som bolaget befinner sig i. Inte heller har styrelsen försökt dölja de skulder bolaget tvingas att åsamka sig eller de merkostnader som uppstått under byggnationstiden. De under 1950 uppgjorda kostnadsberäkningarna uppgick till 258 068 600 kronor, och de verkliga kostnaderna blev 288 miljoner kronor. En kostnadsstegring på 7—8 procent är väl knappast någonting att tala om. Vid den tiden 1951 och 1952 steg byggnadskostnaderna högst väsentligt, och vi hade på den industriella löne marknaden det kanske bästa löneuttag som förekommit här i landet.

Det sägs, att Norrbotten har fått detta företag av sociala skäl och av beredskaps skäl. Jag vill nog i första hand trycka på det sistnämnda. Under krigsåren hade de svenska järnbruken stora svårigheter att förse den svenska industrien med plåt och annat järngods, som behövdes vid framställning av olika industriprodukter. Tillkomsten av Norrbottens järnverk har bidragit till att skapa förutsättningar för landet att vara självförsörjande på detta område även under en avspärrningsperiod. Enligt vårt sätt att se är detta en mycket god beredskapsåtgärd.

Det finns helt naturligt också en social aspekt på åtgärden i det odifferentierade näringsliv vi har i Norrbotten, men den har även en ganska naturlig anknytning till länets naturrike-

domar. Vi får inte glömma, att det är staten som äger största delen av skogarna där uppe. Det är staten, som äger de flesta för att inte säga alla vattenfall och därigenom har möjlighet att bygga ut kraftstationerna. Det är staten som äger hälften av LKAB och dessutom de flesta övriga malmfyndigheter som finns i länet. Då är det väl rimligt att befolkningen där uppe hyser den uppfattningen att det är kapitalägarens plikt att svara för folkets försörjning. Om befolkningen i Norrbotten begär att få sitt näringsliv så differentierat, att dess levnadsstandard kan hållas i jämnhöjd med den som landet i övrigt har, begär den inte för mycket.

Vi har upplevat storindustriens genombrott i Norrbotten. Vi har sett, hur de enskilda industrierna vuxit upp som svampar ur jorden och säkerligen gjort sig stora pengar men sedan, när konjunkturerna blivit sämre, dragit sig tillbaka och så småningom överlåtit ansvaret för befolkningens försörjning på samhället. Så har till exempel varit förhållandet på trävaruindustriens område. Jag behöver bara nämna Kalixindustrierna och Seskaröverken. När de dåliga tiderna kom bröt det enskilda initiativet där samman, de enskilda kapitalägarna hade inte längre intresse av att satsa pengar, utan staten fick gå emellan. I dag är dessa statliga industrier mönsterindustrier. Det gäller såväl sågverken som cellulosa- och papperstillverkningen.

Det är klart, att statens skogsindustrier haft sina hundår, men dessa är i dag genomlidna. Vi utgår ifrån att Norrbottens järnverk måste uppleva samma hundår. Vid mottagningen under riksdagsresan i somras sade disponent De Geer, att 17 år var den tid ett järnbruk genomsnittligt behövde för att komma på fötter. Låt oss vänta och se hur Norrbottens järnverk ser ut efter dessa 17 år. Om vi ger oss till tåls något, behöver vi kanske inte fälla så strida tårar. Det förefaller något onö-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

digt att begära att en utredning prompt skall sättas i gång. De pengar styrelsen anser sig behöva för att kunna göra en omdisposition av lånen och överföra dessa till aktieteckning är väl ett ganska rimligt krav. Man har såväl från folkpartistiskt som från högerhåll uttalat sin erkänsla för den sittande styrelsen och dess duglighet. Inom styrelsen sitter också en representant för den äldsta släkten i landet på detta område. Då bör riksdagen kunna överlämna åt styrelsen att mot bakgrunden av utskottsförslaget genomföra den snering av Norrbottens järnverk som utan tvivel är motiverad och önskvärd.

Jag vill till sist, herr talman, påpeka att det finns ännu ett område i Norrbotten med gammal god tradition, där det finns utmärkta arbetare, som inte behöver omskolas, och där man väntar på ett enskilt initiativ. Jag vore synnerligen tacksam, om folkpartiet och högern kunde skaffa fram kapitalägare som kunde ta hand om Töreforsindustrien. Ingen skulle vara mer belåten än töreforsborna och andra norrbottningar om enskilt kapital kunde rycka upp den industrien. Den har säkerligen framtiden för sig men kräver förmodligen mer pengar än någon enskild vill satsa. Jag spår därför, att man kanske även på detta område får förvänta ett statligt initiativ, om Norrbottens befolkning skall kunna få sina försörjningsfrågor lösta.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

I detta anförande, varunder herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Gavelin* (s), *Wiklund* (s) och *Jacobson* i *Vilhelmina* (s).

Fru ERICSSON i Luleå (s):

Herr talman! Jag har på intet sätt tänkt lägga mig i denna storfinansiella

diskussion, ty det kan jag inte. Men det finns andra synpunkter, som kanske också är värda att framföras just nu. Det finns människor bakom allt detta. När järnverket kom till rådde det en oerhörd arbetslöshet, och alla gladdes helt naturligt åt detta stora företag, och vi har också hoppats mycket av detsamma. Staten fick under de åren lämna stora summor i skatteutjämning åt kommunerna, och ändå finns det väl bara en önskan bland alla dessa kommuner: att bli självförsörjande.

Järnverket kom, som jag nyss sade, och vi hoppades oerhört mycket. Vi hoppas ännu mycket av detsamma, vi hoppas att det skall bli en basindustri, som hjälper oss att få ett mera differentierat näringsliv. Vi är också glada över tillkomsten därför att vi har kunnat behålla en hel del av den ungdom, som vi förut fick »exportera» till andra delar av vårt land, och detta betyder ju mycket för en bygd.

Jag skulle kanske inte behöva säga något annat än att understryka vad länsstyrelsen i Norrbotten har sagt i sitt remissyttrande, vilket handelsministern också har berört. Länsstyrelsen säger, att betydelsen av bolagets förluster icke bör överdrivas. Länsstyrelsen håller före att det i den svenska industriens historia finns många exempel på att företag, som startat under liknande förhållanden, till slut har blivit lysande företag. Det är också detta som vi norrbottningar hoppas på.

Att dessa två motioner, som tillkommit med anledning av den Kungl. propositionen, väckt stor oro, får ingen undra över. I den folkpartistiska motionen heter det att man eventuellt skulle kunna pröva två olika alternativ, och det ena skulle vara att verket eventuellt under betryggande former överföres i enskild ägo. Jag måste säga, att jag undrat över hur detta skulle gå till. Vem skulle hjälpa till att få verket under betryggande former i enskild ägo? Kan man inte lika väl tänka sig

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

att staten under betryggande former har hand om företaget?

Jag måste nog säga, att den enskilda företagsamheten är någonting som vi i Norrbotten inte sätter så stor tillit till. Det är kanske få av kammarens ledamöter som vet att där förut funnits ett järnverk, ägt av enskild företagsamhet. Det byggdes 1907 och lades ned 1925, och efter vad jag kunnat finna — jag har gjort en hel del forskning — har detta järnverk burit sig under hela tiden. Då ställer man sig frågan: Vad var orsaken till att dessa enskilda företagare lade ned järnverket trots att det bar sig? Vad vi, som var berörda just av detta, sade man och man emellan, det var att den enskilda företagsamheten inte ville satsa pengar på Norrbotten, den ville inte finnas kvar där, och därför var det så lätt att göra som man gjorde, jämna verket med marken. Var och en förstår hur det blev för befolkningen, det blev arbetslöshet och nöd. Det är just detta som oroar människorna, ty det finns många som var barn när detta verk lades ned och som nu är arbetare i det nya järnverket. Jag tror att just detta tal om den enskilda företagsamheten skorrar oerhört i deras öron.

Vi i Norrbotten är inte rädda för statsdrift, och jag undrar hur det skulle ha sett ut för oss ur försörjnings-synpunkt, om inte staten hade trätt emellan när det var svårt.

Det var dessa synpunkter jag ville föra fram i denna debatt. Jag vill till slut uttala det önskemålet, att åtminstone alla de riksdagsmän, som varit med på resan upp till Norrbotten i somras och som var på järnverket den där soliga och vackra dagen och fick höra ordföranden för verket, De Geer, och den vädjan, som han då ställde till dem att ge järnverket ett sådant handtag som det behöver, när vi i dag skall fatta beslut i denna fråga medverkar härtill; och jag hoppas, att många med dem gör det. Här har ju framträtt flera ta-

lare som sagt, att visst vill de försöka göra det bra för oss. Emellertid vore det väldigt tacknämligt, om en stor majoritet av riksdagen ville göra som utskottet föreslår. Vi tycker, att det är rätt tråkigt att jämt behöva komma tillbaka och liksom leva på nåder av något slag. Vi bor ju ändå i en landsända, där vi har förutsättningar: vi har vatten, vi har malm och vi har arbetskraft, och vid ett sådant tillfälle som detta tycker man nog, att det bör räknas oss till godo.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr BOIJA (fp):

Herr talman! Det är i egenskap av motionär som jag i detta sammanhang har begärt ordet. Det är klart, att efter den debatt, som här har varit, kan det kanske inte undgås att vissa upprensningar sker.

Samtliga talare har ju varit synnerligen positivt inställda till den fråga, som vi nu behandlar, och jag är inte mindre positivt inställd än dem som tidigare här har yttrat sig. Anledningen till att frågan har aktualiserats är ju att järnverket nu har kommit i sitt slutskede vad utbyggnaden beträffar samt att man har tvingats att nu lösa likviditetssvårigheterna. Det är troligt att situationen för järnverket skulle ha varit en något annan, om proportionerna inte hade varit så stora som de i dag är. Åt detta är emellertid nu ingenting att göra.

Anläggningskostnaderna har ju överstigit vad riksdagen tidigare har anslagit, men med hänsyn till den inflation som har varit och prisstegringar i övrigt kan man kanske inte säga någonting om detta. I det läge som Norrbottens järnverk nu befinner sig har ju Kungl. Maj:t föreslagit ett investeringsanslag på 200 miljoner kronor för inlösande av lån, som tidigare sagts, på 180 miljoner och viss merkostnad på 20 miljoner kronor. Sedan

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

har man tänkt sig en rörlig kredit hos riksgäldskontoret på 75 miljoner plus en avskrivning på 30 miljoner. Det är något mindre än vad styrelsen för Norrbottens järnverk begärt. Den har nämligen begärt 110 miljoner kronor, varav den tidigare fått 6 miljoner.

Kungl. Maj:ts förslag torde inte innebära, såvitt jag förstår, en lösning på längre sikt. Detta antagande kan man göra på grund av det faktum, att styrelsen själv trots mycket försiktiga avskrivningar räknar med, i varje fall för närvarande, att endast kunna förrenta cirka 85 miljoner kronor av anläggningskapitalet. Det kan alltså ifrågasättas, om man på längre sikt stärker företagets ställning genom det sätt, på vilket man just nu söker lösa de ekonomiska svårigheterna.

I motionen nr 516 har vi därför framfört den synpunkten, att företaget som sådant skulle vara mest betjänt av en verkligt genomgripande rekonstruktion, som skulle ge detsamma ett gynnsammare utgångsläge för fortsatt drift. En sådan åtgärd måste emellertid föregås av en teknisk-ekonomisk utredning angående bolagets dagsläge och framtida räntabilitetsutsikter. I samband därmed bör man också undersöka formerna för en eventuell rekonstruktion. I det syftet har vi föreslagit, att en utredning skulle tillsättas av på detta område verksam teknisk och ekonomisk sakkunskap. Det finns ju i vårt land såväl inom konkurrerande företag som inom icke konkurrerande sådana män, som besitter mycket stor erfarenhet och kännedom om driftsförhållanden, som är aktuella vid Norrbottens järnverk, och vi har också, som här tidigare har sagts av bl. a. handelsministern, en stor sakkunskap inom styrelsen för järnverket.

Detta förslag har majoriteten inom utskottet motsatt sig under motivering, att tillräckligt underlag för närvarande saknas för en verklig rekonstruktion av bolaget. Det är mycket troligt, att en

utredning skulle komma till ett helt annat resultat. Här har dock en av landets största företagschefer visat, att man utgående från vissa förutsättningar kan dra vissa slutsatser angående en rekonstruktion av bolaget. Skulle riksdagen icke vilja följa det förslag till utredning som föreligger i motionerna och i reservationerna, torde det vara ett faktum, att riksdagen om ett eller annat år på nytt kommer att få ta upp denna fråga och även frågan om nya äskanden om kapitalutgifter. Det vore därför enligt mitt förmenande mera tilltalande, om riksdagen redan nu ville medverka till att plan för en rekonstruktion snarast kunde föreläggas riksdagen.

Enligt styrelsens redovisning kan, som jag tidigare antytt, inte mer än 85 miljoner av anläggningskapitalet förrentas, vilket förhållande också understrykes av departementschefen, som i ett visst sammanhang yttrar att han anser att en radikal rekonstruktion kanske skulle behöva övervägas. Emellertid hänvisar departementschefen med all rätt till järnverkets utomordentligt stora betydelse för bygden och den ungdom, som där växer upp, samt att statsmedel, om järnverket icke kommit till stånd, i en eller annan form måste tagas i anspråk för att underlätta selsättningen inom länet. Detta är ett förhållande som särskilt bör beaktas. Det innebär också enligt departementschefen, att verksamheten icke bör bedömas ur enbart affärsmässiga synpunkter.

Jag är kanske en av de sista som skulle vilja betvivla järnverkets betydelse ur befolknings- och arbetsmarknadssynpunkt, men lägger man som i detta fall delvis allmänt sociala synpunkter på rörelsen, borde man också ange hur stor del av anläggningskapitalet som skall redovisas efter affärsmässiga principer och hur stor del som är ett statligt stöd ur befolknings- och arbetsmarknadssynpunkt, ett stöd som

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

alltså icke skulle förräntas av rörelsen såsom sådan. En dylik redovisning skulle faktiskt skänka större rättvisa åt företaget och även åt dem som arbetar inom detsamma. Detta problem såväl som andra som sammanhänger bl. a. med järnverkets geografiska läge skulle givetvis tas upp av den föreslagna utredningen.

Vad motionärerna här föreslagit är alltså en noggrann teknisk-ekonomisk utredning om bolagets dagsläge och framtida räntabilitetsutsikter. Det har vi gjort av den anledningen att vi inte är övertygade om, av skäl som ovan anförts, att handelsministerns förslag innebär den form av sanering, som i dag och för framtiden skulle vara den lämpligaste.

Jag tror också, herr talman, att skattebetalarna har rätt att kräva ett fullständigt klarläggande i detta sammanhang. Jag tror inte att detta är möjligt utan en utredning som skulle visa, vilka åtgärder som bör vidtagas och vilka konsekvenser dessa medför.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 2) till utskottets utlåtande nr 60, vilken innebär att Norrbottens järnverk får det av Kungl. Maj:ts föreslagna rörelsekapitalet på 75 miljoner kronor plus 20 miljoner kronor för täckande av merkostnader för utbyggnaden, alltså tillsammans 95 miljoner kronor, men att konvertering av lånet på 180 miljoner får anstå i avvaktan på utredningens resultat. Genom detta förslag ändras icke järnverkets ekonomiska förhållanden jämfört med Kungl. Maj:ts förslag på annat sätt än att ränta måste erläggas ännu något år på det lån på 180 miljoner, som alltså tills vidare skulle få kvarstå.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Två norrbottningar har redan varit uppe i debatten. Jag behöver därför inte förlänga den så värst mycket. Låt mig dock upptaga tiden

för att deklarerar, att den fråga det här gäller tillmätas betydelse inom olika befolkningsgrupper hemma i vårt län.

Skillnaden mellan det föreliggande utskottsförslaget och de båda reservationerna är dels att reservanterna begagnar allmänt välvilliga talesätt samtidigt som de ibland ger uttryck för en kritisk misstänksamhet och dels att 7 miljoner kronor mera per år skulle bli erforderliga i ränteutgifter för detta järnverk, om reservationerna biträdades. Det är uppenbart att en årlig merkostnad på 7 miljoner kronor är av väsentlig betydelse för ett nystartat verk, och det är litet svårt att förstå hur ett sådant förslag kan korrespondera med de allmänt välvilliga tongångar, som i olika sammanhang begagnas.

I reservationen nr 1 återfinnes ett uttalande, som enligt mitt förmenande är att ställa saker och ting på huvudet. Det redogöres först för önskvärdheten av att stödja uppkomsten av ett mera differentierat näringsliv uppe i Norrbotten och därigenom få en tryggare försörjning och ett mindre konjunkturkänsligt näringsliv. Sedan heter det i fortsättningen: »En alltför hård sammankoppling av detsamma och det till Luleå koncentrerade järnverket måste emellertid anses diskutabel. Fördelarna ur länets synpunkt av investeringarna i järnverket måste vägas mot de fördelar, som skulle kunna stå att nå genom att investeringar på andra områden av länets näringsliv befordras.»

Tillåt mig att säga, att vi norrbottningar inte ser det på det sättet. Det är inte fråga om ett antingen eller. Det är inte fråga om antingen att driva järnverket eller att få investeringar för företagsamhet på andra områden av näringslivet i Norrbotten. Vi vill se saken så att det bör vara ett både-och. Jag vill i det sammanhanget understrika, att redan järnverkets tillkomst hoppas vi skall skapa förutsättningar för en ytterligare differentiering av

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

vårt näringsliv, exempelvis genom uppkomsten av småföretag för ytterligare förädling av de basprodukter som framställs vid Norrbottens järnverk. Kanske jag får upprepa den sista meningen i reservationen som jag läste upp, nämligen: »Fördelarna ur länets synpunkt av investeringarna i järnverket måste vägas mot de fördelar, som skulle kunna stå att nå genom att investeringar på andra områden av länets näringsliv befordras.» Jag måste säga att jag ställer mig litet undrande till vad detta kan betyda. Jag måste erkänna att jag fattat det föreliggande förslaget på det sättet, att det inte är fråga om några nya investeringar utan endast om att konsolidera den ekonomiska ställningen för ett företag där investeringarna redan skett. Jag kanske därvidlag får anknyta till det yttrande herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet helt nyss fälde när han förutsatte, att det kanske av försiktighetsskäl borde talas om, att det inte är fråga om att uppföra ett järnverk till. Det verkar när man läser denna formulering i reservationen, som om det vore av behovet påkallat att detta påpekande gjordes.

I reservationen nr 2 föres enligt mitt sätt att se ett synnerligen märkvärdigt resonemang. Man framhåller först att det finns en sakkunnig, disponent Danielsen i Uddeholmsbolaget, som konstaterat att det är för litet pengar som föreslagits i den kungl. propositionen, men när sedan konsekvenserna av detta skall dras kommer man fram till att föreslå mindre än vad propositionen föreslår. Jag måste bekänna att jag inte kan förstå hur man kan prestera en sådan inkonsekvens. Om man velat ge sin anslutning till det uttalande som disponent Danielsen gjort, hade det väl legat närmast till hands att föreslå en höjning av propositionens förslag eller, om man prompt vill hålla på denna utredning, i vart fall biträda vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen.

Jag tillåter mig sedan att även dröja litet vid en annan sak, som tidigare omnämnts i debatten. I en motion vid riksdagens början begärdes ju en utredning om de dolda subventioner, som skulle komma järnverket till del. Herr Ståhl har ju här erkänt att statsutskottet fått upplysningar om att några sådana inte förekommit, att de malmpriser järnverket har att betala till viss del anknyter till priser, som innan järnverket startade erbjöds åt eventuellt hågade spekulanter, och att i fråga om resten betalas ett högre pris. Jag kan inte låta bli att påtala det märkvärdiga i att man i en av Stockholms morgontidningar i går fortsatte och spann vidare på den tråden; det talades om att bolaget fått malmrabatter på 20 miljoner kronor. Det är inte utan att jag tillåter mig fråga både motionären, herr Dickson, och Svenska Dagbladet: Om innan järnverket startades i Norrbotten någon privat spekulant uppträtt, som visat sig hågad att betala de priser som erbjöds och uppfört ett järnverk, hade ni då allt fortfarande förfäktat att det varit subventioner det här rör sig om?

Till sist, herr talman, skall jag nöja mig med att konstatera det förhållandet, att Norrbottens järnverk byggts upp under en tid medan världen i övrigt var sysselsatt med att bränna upp och riva ned vad gångna generationer lyckats åstadkomma. Det synes mig som om det skulle vara självklart, att vi i stället för att försvåra möjligheterna för detta företag skulle slå vakt om det för att få det att blomstra och bli den tillgång icke blott för Norrbottens utan även för hela vårt lands försörjning, som vi hoppas och väntar att det skall bli.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Johansson* i Norrfors (bf).

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Herr BOIJA (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Hedenäset betraktade det som en inkonsekvens, att vi som begär en utredning inte nu skulle vilja tillstyrka det förslag Kungl. Maj:t lagt fram, detta framför allt då det gäller höjning av anslaget. Jag kan inte se att det är någon inkonsekvens. Vi vill avvakta vad utredningen skall kunna komma fram till och vad den skulle komma att innebära. Jag vågar inte hoppas på förslag om ett mindre anslag, utan det kommer säkert att innebära ett större sådant. Men då har man någonting att bygga sitt beslut på.

Vidare nämnde herr Larsson dessa 7 miljoner kronor, som skulle erläggas i form av räntor och som var av väsentlig betydelse för järnverket. Ja, det är klart att 7 miljoner kronor är en relativt stor summa, men i avvaktan på den utredning, som vi föreslagit och som skulle kunna vara klar kanske inom ett år, skulle det bara betyda en utgift under ett eller annat år, vilket kanske inte skulle ha så stor betydelse i det stora sammanhanget.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Boija, att när det i reservationen icke anföres några skäl, som talar för att de i propositionen föreslagna beloppen är för höga, utan reservanternas endast återopar dir. Danielsens uttalande att beloppen är för små, så får det förlåtas mig om jag tycker, att konsekvensen skulle fordra, att man går med på de belopp som begärs i den kungl. propositionen — såvida man över huvud taget tror på vad som åberopas i reservationen.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att det tydliga föreligger en missuppfattning här. Beträffande beloppen föreslår vi i folkpartireservationen exakt samma

summor som Kungl. Maj:t, med undantag av att vi icke nu är villiga eller anser det klokt att överflytta den stora statsgaranterade upplåningen på 180 miljoner kronor till aktiekapitalet. I övrigt följer emellertid folkpartireservationen helt Kungl. Maj:ts finansieringslinje. Vad man därför här kan diskutera är endast de räntor, som uppstår under tiden som behövs för utredning av den grundliga sanering, vilken tydligen förutsättes även från Kungl. Maj:ts sida, trots att ingenting har utsetts därom. Under behandlingen av detta ärende har det emellertid förklarats, att det beträffande ränteposten icke föreligger några risker, utan att den väl inrymmes i det belopp, som föreslagits av Kungl. Maj:t och folkpartireservanternas.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det kan inte hjälpas att jag har den uppfattningen att ett förslag, som innebär ökade ränteutgifter med omkring 7 miljoner kronor per år, inte kan vara jämförbart med vad som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Herr förste vice talmannen och herr Ståhl har båda förklarat, att de inte vill ge sig in på några historiska återblickar på NJA, och jag tror att detta är mycket välbetänt för såväl högerns som folkpartiets egen del.

De attacker, som de borgerliga partierna nu satt i gång mot NJA, ingår nämligen som ett led i en mångårig och systematisk kampanj för att förhåla och förhindra de statliga ingripanden, som visat sig vara nödvändiga i Norrbotten, om man där skall kunna få ett mera differentierat näringsliv. De konsekvenser, som den borgerliga politiken härvidlag kan komma att få för människorna i Norrbotten, har man inte tagit någon hänsyn till, och de

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

spelar tydligen fortfarande ingen roll för de borgerliga partierna, som nu umgås med tanken på att lägga ned Norrbottens järnverk utan att komma med ett enda alternativ för hur det då skall gå för de tiotusentals människor, som direkt eller indirekt är beroende av verksamheten vid verket. Allt tyder också på att dessa borgerliga attacker syftar längre än till NJA.

Redan från början har tanken på ett statligt järnverk i Norrbotten förknippats med förhoppningar om att verksamheten där bara skulle vara en första fas i järnmalmsförädlingen, vilken skulle ge upphov till en omfattande järnmanufaktur i Norrbotten. Denna tanke var ett mycket framträdande drag redan i norrlandskommitténs omfattande utredning om här ifrågavarande problem, och arbetsmarknadskommissionen yttrade sig i samma riktning i samband med riksdagsbeslutet 1946, vilket beslut har diskuterats så mycket i dag. I årets proposition om NJA har också handelsministern varit inne på tanken att åstadkomma en järnmanufaktur i Norrbotten med NJA som råvaruleverantör. För vår del har vi som bekant fullföljt denna tankegång i en motion till årets riksdag, i vilket vi föreslår åtgärder för att tillskapa en statlig metallindustri efter i princip samma linjer som gäller för Statens skogsindustrier.

Om Norrbotten över huvud taget skall kunna få ett mera differentierat näringsliv, är tydligen en av de grundläggande förutsättningarna härför, att vi inriktar oss på en långtgående förädling av de rika malmförekomsterna i Norrbotten, men detta vill nu högern och folkpartiet sätta stopp för, först och främst genom att försöka skapa svårigheter för NJA. Det är för övrigt betecknande för de borgerligas avsikter, att de i dessa dagar har inlett en kampanj mot ytterligare statsingripanden även inom träförädlingsindustrien. Det är främst högern, som svarar för den delen av kampanjen från borgerligt

håll. Herr Jansson i Kalix har här redan talat om den krasch, som drabbat Törefors-industrien, och det är väl för att förebygga ett statsingripande där — som med säkerhet kommer att bli nödvändigt — som högerns kampanj mot NJA nu också har kombinerats med en ny attack mot statlig träförädlingsindustri i Norrbotten. Beträffande såväl träförädlings- som järnindustrierna ser högern bara en fara, nämligen att statsingripanden skall göras för att bereda folk sysselsättning och försörjning.

En märklig företeelse vid behandlingen av dessa frågor i år är, att det bland borgerliga motionärer och reservervanter, som beklagar de statliga ingripandena i Norrbottens näringsliv och därvid närmast riktar sig mot NJA, också finns med en norrbottning, herr Löfroth i Luleå. Såvitt jag vet har det inte tidigare förekommit, att någon norrbottning uppträtt aktivt på högerns och folkpartiets linje i denna fråga. Vi trodde att herr Löfroth i någon mån skulle ha påverkats i sin inställning av de erfarenheter, som han dock måste ha fått i Norrbotten, men av dessa finns inte ett spår i hans motion.

Jag vill emellertid framhålla, att detta inte är endast en norrbottensfråga. Det har funnits en tendens här i dag att framställa frågan om järnförädlingen i Norrbotten såsom närmast jämförlig med socialvården. Det har nästan uteslutande lagts sociala aspekter på frågan, arbetsmarknadssynpunkter och sådant, senast nu av herr Boija. Man har därvid också börjat använda ett annat uttryck om åtgärderna än som användes av verkets ledning och i propositionen — nu talar man nämligen om en *sanering* av företaget, precis som om det skulle handla om ett bankrutt och högst tvivelaktigt företag, som på ett aldeles speciellt sätt måste hållas under armarna. Men så förhåller det sig ju inte, utan hela detta resonnement är horribelt. Det rör sig här om

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

ett vanligt och enligt min mening självklart utnyttjande av de rika naturtillgångar och av den goda tillgång på arbetskraft, som finns i Norrbotten. Att det har blivit ett statligt företag beror ju helt på den fantastiska underlåtenhet och ansvarslöshet, som har präglat det privata näringslivet på detta område. Hade det inte varit så, skulle vi för årtionden sedan ha haft järnverk och annan järnindustri i Norrbotten, eftersom vi där har världens bästa järnmalm och, som jag tidigare sagt, andra tillgångar som möjliggör en sådan verksamhet.

Herr Löfroth vill nu liksom högermotionärerna, att NJA skall tillfogas nya orimliga ränteförluster i fortsättningen. Han moraliserar om den »nyttiga läxa», som han uttrycker det i motionen, som statsdriftens anhängare påstås ha fått, och han hänvisar till någon slags *erfarenhet* som borde ha avskräckt från att över huvud sätta i gång NJA. Denna erfarenhet skulle nämligen enligt herr Löfroth ha visat, att »statlig drift vid industriföretag av denna typ skulle vara dömd att misslyckas». Det är alltså inte längre fråga om någon kunskap som man skulle vinna genom den ifrågasatta utredningen, utan här spikas fast som en folkpartistisk trossats, att det över huvud taget inte går med statsdrift av denna typ. Man måste ju då fråga sig vad motionärerna under sådana förhållanden menar med en utredning. Från denna utgångspunkt har emellertid herr Löfroth kommit till sin slutsats om NJA:s eventuella överförande i enskild ägo, och den andra konsekvensen av herr Löfroths ståndpunkt blir ju då ett nedläggande av driften.

Det skulle för resten vara intressant att höra vad det är för erfarenheter herr Löfroth åberopar och som skulle ha givit anledning till att hålla inne med det norrbottniska järnverksbygget. Någon statlig järnverksdrift fanns inte tidigare i Sverige, och gäller det

en jämförelse med de privata företagen är det ju, som redan framhållits av herr Jansson i Kalix, bekant att dessa utan undantag kört med förluster mycket längre tid än NJA varit i gång, innan de kunnat konsolidera sig. Den jämförelsen kan i vart fall inte ge något stöd för folkpartimotionärernas ståndpunkt. Men det förhåller sig väl så, att herr Löfroth bara gjort en konstruktion för att få anknytning till den folkpartistiska trossatsen, att statsdrift över huvud taget är av ondo.

Då finns det ett mera reellt underlag för folkpartimotionärernas påpekande, att deras parti försökt begränsa NJA:s utbyggnad, men hur detta skall kunna anföras som en merit i detta sammanhang är för mig fullständigt obegripligt. Just i förhållandet och de många förseningarna, i framgångarna att begränsa utbyggnaden, ligger ju den metod, som inte bara folkpartiet utan också högern använt för att åstadkomma svårigheter för NJA. Bl. a. har förhållningen lett till högre anläggningskostnader och försämrat driftresultat.

Det finns alltså anledning att något syssla med detta motionärernas påpekande. Det är nämligen ett faktum, att de borgerliga partierna inte bara försökt utan också i hög grad haft framgångar i sina upprepade attacker mot NJA. Det gäller först och främst omfattningen av NJA:s verksamhet. Meningen var ju att verket efter den andra utbyggnadsetappen skulle ha en kapacitet av 300 000 ton valsverksprodukter och dessutom 150 000 ton tackjärn, och det talades om en sammanlagd produktion av cirka 500 000 ton. Men i de räntabilitetskalkyler som nu gjorts upp rör man sig med 215 000 ton valsverksprodukter och 30 000 ton martintackjärn, vilket anges som normal produktion med verkets nuvarande omfattning. Detta är sammanlagt 200 000-ton mindre än i de beräkningar, som låg till grund för 1946 års riksdagsbeslut. Det har anförts tekniska

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

och marknadsmässiga motiv för begränsningen, och man får väl hoppas att den i varje fall inte i någon högre grad är ett resultat av de påtryckningar som gjorts från folkpartiet och högern. Men att dessa spelat en roll är det ingen tvekan om.

Jag skall i övrigt inte försöka ge mig in på någon bedömning av vilka verkningar som skulle ha uppstått, om man hade byggt järnverket i den ursprungligen planerade omfattningen, men det bör antecknas som ett exempel på vart folkpartiet syftar, när man inte ens är nöjd med den mycket kraftiga nedskärning, som skett i jämförelse med riksdagsbeslutet 1946, utan nu framhåller, att det borde ha företagits en ännu större inskränkning. Det fanns emellertid vid detta tillfälle också ett borgerligt förslag att inte bygga något valsverk alls. Det skulle ha varit ett verkligt grundskott emot NJA om den borgerliga linjen hade gått igenom, ty även en lekman begriper att förutsättningarna för järnverket i mycket hög grad är baserade på att man har en fortlöpande process även genom ett valsverk. Men folkpartiet menar kanske att det var ända dithän man borde ha gått redan då.

År 1946 motsatte sig också folkpartiet med sin ledare i spetsen den föreslagna statliga lånegarantien åt järnverket. Så långt gick det visserligen inte, men däremot lyckades inte ett försök från Norrbottenshåll att redan då förmå statsmakterna att ge sin medverkan i form av aktier i stället för lån. Hade detta skett då — vilket skulle ha varit naturligt och klart motiverat av företagsekonomiska skäl — hade också diskussionen i dag om NJA:s driftförluster haft helt andra dimensioner. Till mycket väsentlig del beror nämligen förlusterna på en orimlig proportion mellan lån och eget kapital, som också framhållits här i dag.

Ett särskilt intresse förtjänar den energiska kamp, som bedrivits från

borgerligt håll i syfte att förhindra thomasverkets tillkomst. *Därvidlag satte man nämligen från borgerligt håll in stötarna på ett område, som var avgörande för järnverkets räntabilitet.* Härifrån emanerade också flera miljoner av de ökade anläggningskostnader, som nu spelar en så stor roll i debatten. Under den tid som man lyckades fördröja uppförandet av ett thomasverk fördubblades priset på denna anläggning; det gällde flera miljoner kronor. Men framför allt spelar thomasverket en avgörande roll, när det gäller järnverkets räntabilitet, alltså för den fråga som man i dag gjort till huvudämne i debatten.

I årets framställning anger järnverkets styrelse som *en förklaring till driftförlusterna* att thomasverket kom för sent till stånd. Bakom detta kortfattade besked ligger emellertid en mycket framgångsrik kampanj, framför allt ifrån högern, i syfte att förhindra tillkomsten av thomasverket. Riksdagen beslöt redan 1941, att NJA skulle kompletteras med ett thomasverk, och motiveringen därför var, att ett thomasverk är oundgängligt för att över huvud taget göra järnverksdrift i denna form räntabel.

I första omgången dröjde det ända till 1944, innan statsmakterna över huvud taget tog ytterligare befattning med saken, och då visade det sig att den fortsatta borgerliga attacken var mycket grundligt förberedd. Regeringen föll också undan. Däremot fanns det såväl kommunistiska som socialdemokratiska motionärer och utskottsreservanter för ett förslag om att omedelbart bygga ett thomasverk, men med den dåvarande borgerliga utskottsordföranden i spetsen blev det en seger för den borgerliga förhållningspolitiken.

All vid den tiden anlitad sakkunskap vitsordade den stora roll, som thomasverket skulle komma att spela för järnverkets räntabilitet, men de borgerliga uttalade öppet vid detta tillfälle, att

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

NJA inte skulle göras så räntabelt som var möjligt genom thomasverket, därför att man då inte skulle kunna tillgodose de privata järnbruksintressena. Den borgerliga ståndpunkten var då i huvudsak följande. Om NJA får ett thomasverk innebär detta, att man där också kommer att ytterligare förädla tackjärnet och då kommer de privatägda verken inte att ha samma fördelar som hittills vid köp av tackjärn. Till saken hör nämligen, att NJA genom tvångsföreskrifter hade förpliktats att sälja tackjärn till de privata verken för ett pris, som med 50 kronor per ton understeg det, som dessa privata järnverk själva fick när de sålde tackjärn.

Så åsidosattes alltså möjligheterna att göra NJA mer räntabelt, för att man skulle kunna tillgodose privata järnbruksintressen. Det var alltså inte utan anledning som handelsministern i en tidigare riksdagsdebatt om dessa frågor förklarade, att NJA har givit subventioner till de privata järnbruken med minst 30 miljoner kronor, alltså med en summa som motsvarar hela den nu diskuterade driftförlusten. Sedan de borgerliga partierna drivit på för att skapa ett sådant läge för NJA, använder man nu detta som tillhygge mot statsdrift i Norrbotten.

Den slutsats man skall dra härav är inte att man skall avstå från nödvändiga statsingripanden av denna typ, utan att man i stället skall se till, att det inte sker några ytterligare eftergifter för dem som är företrädare för högerens och folkpartiets politik, en politik som aldrig varit förestavad av något intresse för att NJA skall bli så räntabelt som möjligt. Detta framhölls också i en kommunistisk motion 1944 med herr Hagberg som huvudmotionär. Han sade då, att thomasverket borde byggas omedelbart, så att pengar som investerats icke spolieades genom att man ströp möjligheterna för en sådan utveckling, att denna järnförädling fick en så hög räntabilitet som möj-

ligt. Detta var nödvändigt, fortsatte herr Hagberg, inte minst för att man med framgång skulle kunna slå tillbaka de attacker, som nu och framdeles komme att göras mot den norrbottniska järnförädlingen.

Dagens diskussion visar hur berättigad denna varning var. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag nödgas syssla litet med en motion, som jag väckt och som har apostroferats av många med herr handelsministern i spetsen. Den har kallats hård och den har kallats insinuant, och jag är nog skyldig kammaren att kommentera den en smula. Jag vill kanske först dock säga till min vän herr Jansson i Kalix, att motionen inte alls är skriven efter en bättre middag. Skulle man ställa herr Jansson i Kalix och mig bredvid varandra och låta folk gissa vem som var på bra middagar, så vet jag inte hur de skulle gissa. Jag kan som sagt försäkra, att motionen skrevs med full mening och utan några sorters fördunklingar i hjärnan utöver de vanliga. Motionen skrevs emellertid i början av riksdagen med stöd av de mycket kortfattade uppgifter, som handelsministern då lämnade. Han sade sig ämna lägga fram förslag om ett anslag på 200 miljoner kronor och därutöver 30 miljoner kronor. Detta uppväckte min oro. Vi är ju alla angelägna att kostnaderna inte skall stiga för mycket, och det var därför jag skrev denna motion.

Jag tror för resten att även norrbottningarna bör vara glada över att motionen kom till, ty den hade det goda med sig, att den föranledde bolagets styrelse att ge ut en kommuniké, som i sin andra hälft var ytterligt värdefull. Där klargöres för svenska folket att de insinuationer, som har förekom-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

mit och förekommer beträffande bolagets finansiering, beträffande rabatter och subventionsartade företeelser är oriktiga. Jag vill emellertid föredraga vad som står i denna bok, Svensk Uppslagsbok, som människor går till när de skall inhämta kunskap och som jag hämtat i hyllan ute i läsrummet. Under uppslagsordet Norrbottens järnverk AB står det där: »Det har vid diskussionerna i riksdagen även påtalats, att N. genom att utnyttja ett statens kontrakt med LKAB tillförsäkrats avsevärda rabatter på intill 200 000 t malm per år och härigenom erhållit en till flera miljoner kronor per år uppgående konstlad förmån, som ej kommer det enskilda näringslivet till del, varför motsvarande belopp ej bör tillgodoskrivas bolaget självt.»

De som läser detta måste få den föreställningen, att här föreligger något hemlighetsmakeri med finansieringen, och bolagsstyrelsens av min motion föranledda deklaration klargör på denna punkt hur det ligger till, så att något vidare tal om detta kanske inte behöver förekomma. Jag är varje fall fullt beredd att godtaga vad styrelsen säger.

Sedan säger bolagsstyrelsen emellertid något annat i fråga om finansieringen, och jag skall, herr talman, be att få uppehålla mig vid detta ett ögonblick.

Styrelsen, som består av ekonomiskt skolade och erfarna personer, glömmer att den är styrelse i ett företag, som är svenska folkets egendom. Varje svensk medborgare är delägare och intressent i företaget, och det vore därför önskvärt att styrelsen, när den i en kommuniké vänder sig till svenska folket med uppgifter, använder begripliga ord.

Svenska folket består inte av bankdirektörer, som är vana vid att röra sig med termer sådana som »rekonstruktion» och »konvertering». Svenska folket vill ha klara siffror.

Bolagsstyrelsen skriver i anledning av min motion, att det visst inte är fråga om att anslå ytterligare 230 miljoner kronor. Och jag citerar: »I själva verket gäller det endast en finansiell rekonstruktion, som främst går ut på att konvertera en del av låneskulden till aktiekapital. Slutresultatet blir att 20 och icke 230 miljoner kronor friska pengar tillföres företaget om regeringen i sin proposition följer styrelsens förslag.»

Vid läsandet av detta får jag och jag tror hela svenska allmänheten den föreställningen, att om bolaget bara får 20 miljoner kronor är det nöjt sedan. Jag kan inte läsa uttalandet på annat sätt. Jag upprepar att jag lägger styrelsen till last att den inte använder sådana ordalag vid beskrivningen av bolagets tillstånd, att vanliga människor kan begripa det hela. Nu begär bolaget 20 miljoner kronor. Om man vill vara riktigt konsekvent skulle man yrka att riksdagen anslår 20 miljoner kronor, som styrelsen i sin kommuniké till svenska folket har begärt. Men jag tror inte att styrelsen vore nöjd med att man på detta sätt toge den på orden. Här har emellertid ett flertal av Sveriges tidningar haft denna kommuniké. Den har gått i svenska radion. Varenda svensk som har lyssnat och läst har fått detta intryck. Jag anser det inte lämpligt att sådant här sker i samband med ett det svenska folkets företag.

I själva sakfrågan vill jag nu, eftersom så mycket har sagts, inte tillägga så mycket. Jag är fullt inne på att Norrbottens näringsliv skall få sin chans. Jag tror visserligen inte att det var det lyckligaste greppet att få just ett järnverk dit, ett konjunkturkänsligt företag som har krävt stor kapitalinsats, men den saken är ju nu redan som den är, och man får göra det bästa av situationen.

Jag återkommer nu till ett par repliker i ordväxlingen här i kammaren.

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Handelsministern underströk själv — och jag tror att det var litet med adress till mig — att det inte är fråga om att bygga ett nytt järnverk i Norrbotten. Och det är det ju dess bättre inte. Jag tror inte att någon skulle komma på den idén efter de erfarenheter som har gjorts.

Herr Larsson i Hedenäset sade i sitt sympatiska och trevliga anförande nyss, att det inte är fråga om någon ny investering utan bara om att omgruppera pengar som redan finns. Jag tror att herr Larsson i Hedenäset har betraktat saken genom kärlekens glasögon litet för mycket, varför det möjligen finns en felsyn i hans inställning på den punkten. Det vill nog till att vi sätter till litet pengar om det skall kunna gå i fortsättningen.

Herr talman! Debatten har varit så lång redan. Jag upprepar att jag var mycket frestad att ställa ett särskilt yrkande. Jag har till och med skrivit ett yrkande som går ut på att riksdagen må såsom förslagsanslag o. s. v. bevilja Norrbottens järnverk aktiebolag det belopp om 20 miljoner kronor, som bolagets styrelse i dess till svenska folket utsända kommuniké anmäler sig begära såsom friska pengar. Men jag skall vara välvillig och ge bolaget mer än dess styrelse begär. Jag tror inte att den reder sig med de begärda 20 miljonerna, utan må de då få de 30. Det är 50 procent påökt, om de får dem. Jag skall därför yrka bifall till reservationen nr 1 och hoppas att besvärligheterna skall ta slut snart nog. Jag tror dock inte att vi blir av med frågan i första taget. Handelsministern sade så riktigt i början av sitt anförande, att det inte är första gången Norrbottens järnverk är inför riksdagen. Om jag känner honom rätt, vet han nog att det inte är sista gången heller. Vi får kanske vänta de 17 åren ut, som herr Jansson i Kalix — tror jag det var — profeterade om att det dröjer innan det blir ordning på saken.

Reservanterna och även jag i min blygsamhet är angelägna att vi inte skall kasta ut pengar på olämpliga ting. Jag använde mycket riktigt termen, att man inte skall kasta goda pengar efter dåliga. Jag upprepar den satsen. Det är många som bittert har fått sota för att de inte i tid har stoppat en penningrullning, där det kanske hade kunnat bli ganska små förluster om den hade stoppats i tid, men som sedan har kostat otroliga pengar och har fört många människor till ruin. Därför att det nu är statens pengar det gäller får vi inte resonera mindre försiktigt. Jag vet att handelsministern vill vara försiktig och att han här har kommit i ett besvärligt läge — man kan inte ställa bolaget alldeles på bar backe, utan det måste för dagen få fortsätta — men jag tror att det är välbetänkt om man undersöker saken, om man utreder den, så att man får en bild av hur man sedan skall handla i fortsättningen.

Jag ber, herr talman, som sagt att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Först vill jag bara säga ett par ord med anledning av den kritik, som från folkpartihåll har riktats mot vår reservation både i denna kammare och, enligt vad jag nyss hörde, i första kammaren.

Tillåt mig då bara att först rekapitulera följande.

Kungl. Maj:t har begärt 30 miljoner kronor i avskrivningsmedel, som skall ställas till företagets förfogande. Härutöver har vi från vårt håll av skatte-medel begärt ytterligare 30 miljoner kronor. Det är alltså friska pengar, som man skulle ställa till företagets förfogande. Bakgrunden till våra beräkningar, som har lett oss fram till denna siffra, 30 miljoner, är i korthet följande.

Räntekostnaderna har uppskattats till 7 miljoner kronor. För att vara på den säkra sidan har vi räknat upp dem till

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

10 miljoner kronor. Företaget har i avskrivningsmedel begärt 14 miljoner kronor. Vi har för att vara på den säkra sidan räknat upp det beloppet till 19 miljoner kronor. Och så har vi slutligen ytterligare som en riskmarginal lagt till en miljon kronor. Jag föreställer mig, herr talman, att var och en måste säga sig att det är en mycket försiktig kalkyl som ligger bakom de siffror som presenterats i högerreservationen.

Om ett företag råkar i likviditetssvårigheter, vad är det första som då skall ske? Naturligtvis att företaget tar kontakt med sina kreditgivare. Det kunde nog inte ha stött på oöverstiggliga svårigheter för Norrbottens järnverk att resonera med riksbanken och Kreditbanken om att låta företagets lån stå kvar i dessa institutioner mot betalning av ränta i vanlig ordning, till dess man har hunnit göra den expertutredning vi anser vara angelägen. Vad speciellt riksbanken angår kan den knappast i och för sig ha något intresse av att byta ut ett statsgaranterat lån mot en revers från riksgäldskontoret.

Både handelsministern och många andra talare här i debatten har gång på gång kommit tillbaka till en synpunkt, som handelsministern formulerade så, att den reella belastningen av vår samhälls ekonomi redan har skett, då ju företaget i stort sett står färdigt där uppe i Luleå. Detta är naturligtvis riktigt. Samma sak kan ju uttryckas så, att de sparmedel som behövts för att bygga detta företag har uppbringats. Men dessa sparmedel måste så småningom återbetalas. Då får skattebetalarna känna av den reella belastningen i den mån företaget inte kan göras verkligt räntabelt. Men man kan inte utgå ifrån att människorna i detta land kan belastas med hur mycket som helst. Företaget måste därför komma över på en riktig ekonomisk bog. Och vi måste komma på det klara med huruvida

skattebetalarnas uppoffringar sker på rätt sätt ur landets och ur Norrbottens synvinkel.

Det framkommer här två frågor av betydande samhällsekonomiskt intresse, som inte har blivit besvarade och som jag skulle vilja säga något om.

Den första frågan är: Hur skall enligt statsrådets mening riksgäldskontoret anskaffa de medel, som denna institution behöver för att aktieteckningen på 200 miljoner i järnverket skall kunna genomföras och för att riksgäldskontoret skall kunna ställa den rörliga kredit på 75 miljoner till förfogande, som riksdagen om en stund väl kommer att bevilja järnverket? Riksgäldskontoret synes för sin del utgå ifrån att hela transaktionen skall ordnas genom att en statlig skuldförbindelse överlämnas till riksbanken. Bankofullmäktige återigen värjer sig energiskt mot statlig upplåning av detta slag. Statsrådet har hittills, såvitt jag kunnat observera, iakttagit tystnad på denna punkt.

Frågan har stor principiell och praktisk betydelse. Upplåning i riksbanken betyder en typisk inflationsfinansiering av icke obetydlig omfattning. En upplåning på marknaden skulle uppenbarligen komma att ske genom att staten utnyttjar den prioritet på kreditmarknaden som den har framtingat för sig. Detta betyder att pengar för aktieteckning och förlagskrediter anskaffas åt ett svenskt företag utan att andra svenska företag får tillfälle att fritt konkurrera om denna kredit. Trots detta är naturligtvis en marknadsupplåning att föredra, ehuru den markerar vilka metoder staten anser sig kunna använda för att nå sina politiska mål.

Den andra fråga, som jag föreställer mig att riksdagen har anledning att söka få mera entydigt besvarad, är en fråga som har berörts flera gånger i debatten, bl. a. av herr Larsson i Hedenäset. Det har talats rätt mycket om att Norrbottens järnverk skulle kunna bli en s. k. basindustri, i vars skugga

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

ett antal andra industrier skulle växa fram i Norrbotten. Länsstyrelsen i Norrbottens län har varit inne på denna tankegång, och den gör i sitt remissuttalande några allmänna antydningar som är karakteristiska för det sätt varpå dessa resonemang förs: »Det torde inte heller vara uteslutet att successivt på lång sikt åtminstone i någon mån förverkliga tanken på en järnmanufakturindustri med järnverket som råvaruleverantör.» Sällan har man väl skådat så många reservationer i ett uttalande eller så liten beslutsamhet.

Den fråga, jag skulle önska att handelsministern ville ägna någon minut åt, sönderfaller i två delar. För det första, vilka industrier har vuxit upp i Norrbotten, därför att ett järnverk förlagts till Luleå? För det andra, vilka industrier räknar statsrådet med att järnverket inom överskådlig tid skall ge möjlighet att växa fram i denna del av vårt land? Det är möjligt att handelsministern här kan ge värdefulla upplysningar som jag inte har kunnat inhämta. Jag skall nöja mig med att konstatera, att ett järnverk förefaller mig förhållandevis olämpligt som basindustri, särskilt om det inriktas på produktion av valsverksprodukter, såsom i stigande omfattning skett i Luleå. Enligt internationella erfarenheter är såvitt jag vet ett sådant företag i hög grad ett slutet företag, som inte i väsentlig omfattning betingar serviceindustrier eller industrier för vidare förädling, i varje fall inte i sådan skala att de lämpligen kan lokaliseras i Norrbotten.

Över huvud taget får man vid en genomgång av handlingarna kring förslaget om dessa ytterligare engagemang i det statliga järnverksföretaget en känsla av bristande konkretion i tankegången. Jag skall be att få ta ett exempel som anknyter till statsrådets inlägg här i debatten.

Statsrådet avvisar tanken på en mera väsentlig avskrivning av det kapital,

som har investerats i företaget, under påpekande av att en sådan avskrivning inte för närvarande bör komma i fråga utan synnerligen starka skäl. Tiderna kan bli bättre, säger handelsministern. Men hurudant är då läget nu, sådant det kan överblickas av den bolagsledning, för vilken vi, enligt vad handelsministern själv här sagt, bör hysa mycket starkt förtroende? Jo, vi vet att bolaget i varje fall inte för närvarande kan förränta det kapital som investerats. Styrelsen har i sina beräkningar låtit förstå, att vad järnverket i bästa fall mäktar med är att år 1956 med 3,5 procent förränta 85 miljoner kronor.

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att sistnämnda belopp med 25 miljoner kronor understiger det som styrelsen anser nödvändigt som rent rörelsekapital. Det faktiska förhållandet är alltså, att hela den investering, som hittills har gjorts, eller cirka 330 miljoner kronor, måste anses oräntabel, inte endast för ögonblicket utan, såvitt styrelsen kan bedöma, för all framtid.

Enligt handelsministerns uppfattning är inte detta förhållande ett tillräckligt starkt skäl för en avskrivning av mera väsentlig omfattning. Jag skulle gärna vilja veta, om handelsministern är beredd att rekommendera något enda annat företag i vårt land en avskrivningspolitik av den art, som handelsministern nu förordar när det gäller järnverket i Norrbotten. För min del vill jag tillägga, att det har för vårt näringslivs motståndskraft varit av betydelse, att de ansvariga företagsledningarna i vårt land inte har i avskrivningshänseende tänkt efter den modell som statsrådet här lanserat.

Alltjämt tycks man för närvarande bedöma järnkonjunkturen med en viss pessimism. Under andra halvåret i fjol var prisnivån både på tackjärn och valsverksprodukter vikande. De flesta företag i branschen nödgades inregistrera en åtstramning i orderingången.

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Särskilda åtgärder vidtogs för att hålla försörjningsnivån uppe både i vårt land och i utlandet. Det är bekant att såväl i Europa som i Amerika mycket betydande anläggningar planeras eller är under utbyggnad inom denna industrigren. Rationaliseringsverksamheten drivs med hänsynslös hårdhet både av de mycket stora företagsenheterna ute i världen och inom våra svenska företag. Alla tecken tyder alltså på att vi har att räkna med en hårdnande konkurrens och växande besvärligheter när det gäller att finna avsättning för produkter, som inte är av absolut toppklass. Av särskild betydelse härvidlag torde bli de stora planer på utländska investeringar, som starka krafter i Amerika för närvarande hyser.

Mot denna bakgrund framstår åtminstone för mig den finansiella konstruktion, som regeringen föreslagit för Norrbottens järnverk, såsom en halvmesyr. Det till slut avgörande problemet får över huvud taget inte något riktigt belysning. Naturligtvis minskar man produktionskostnaderna genom att låta skattebetalarna överta kapitalkostnaden, men allt tyder på att inte ens detta är tillräckligt. Varken järnverkets styrelse eller regeringen har försökt besvara den alldeles avgörande fråga, som i detta sammanhang måste resa sig: Hur skall järnverket i Luleå kunna förvandlas från ett förlustbringande företag till ett företag med sådana produktionskostnader, att det kan i verklig mening konkurrera på marknaden? Med statliga subventioner eller finansiella transaktioner bereder man ändå inte varaktig sysselsättning åt järnverksarbetarna i Luleå. Sådana sysselsättningsmöjligheter kan endast ett bärkraftigt företag, som av egen kraft undan för undan konsolideras, erbjuda.

Från våra utgångspunkter är det ett angeläget önskemål att förutsättningar skapas för ett differentierat och konsoliderat näringsliv i Norrbotten, och för min del tror jag att ett järnverk i

Luleå har en uppgift att fylla i detta avseende. Däremot anser vi inte att alla ansträngningar bör knytas till detta enda företag inom en starkt konjunkturkänslig bransch. Skall järnverket emellertid kunna fylla sin uppgift i Norrbotten och i svenskt näringsliv, måste det förvandlas från en institution, som drar sig fram med hjälp av successiva skatteinjektioner, till ett konkurrenskraftigt företag, som låter sig jämföras med övriga svenska järnverk både i fråga om effektivitet och självständighet.

Vår framstöt i denna fråga har alltså, herr talman, två syften. För det första anser vi att det är ett allmänt intresse att så snart som möjligt en undersökning göres om möjligheterna och vägnarna att förvandla järnverket till det bärkraftiga företag som Norrbotten behöver och är förtjänt av. I avvaktan på en utredning är vi beredda att ställa de medel till förfogande som enligt vår bedömning erfordras.

För det andra — och det är inte det minst viktiga — syftar vi till att skapa säkra och hållbara förutsättningar för de bedömningar riksdagen har att göra om skattebetalarnas engagemang i detta företag. 330 miljoner kronor har redan ställts till förfogande för Norrbottens järnverk. Detta betyder att varje skattebetalare i vårt land tagit på sig en företagarrisk på inemot 150 kronor. Man ålägger inte, herr talman, svenska folket en sådan förpliktelse utan att ha någorlunda säkra utgångspunkter för sina bedömningar.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få anmäla min anslutning till högerreservationen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Hjalmarson använde en lång tid på att försöka bevisa för kammaren att högerreservationen ändå innebär ett bejakande av tanken på att man skall hjälpa Norr-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

bottens järnverk. Man vill dock inte göra det på det sätt som statuskottet föreslår, nämligen genom ett bifall till den kungl. propositionen.

Det är klart att det går att ställa en massa detaljfrågor, och detta har herr Hjalmarson gjort. Han frågar mig om jag kan ge något besked om huruvida det finns företag, som växt upp så att säga i hägnet av det nya järnverket. För att få det rätta perspektivet på den frågan kanske det till en början bör erinras om att valsverket där uppe nätt och jämnt kommit i gång. Trådvalsverket är ju ännu inte i full drift. Jag har velat säga detta, ty förutsättningarna för att det skall kunna växa upp nya industrier och nya verksamheter är ju att den råvara finns till hands som man räknar med. Så mycket kan jag säga att den utredning som pågår beträffande sysselsättningen i Töre kommun räknar med att kunna få i gång en industri, som baserar sin produktion på råvaror från Norrbottens järnverk.

Detta är emellertid bara ett exempel. När man kommer i gång på allvar med verket är det min förhoppning, att det skall visa sig möjligt att få i gång allt fler verksamheter där uppe, som direkt underlättas av järnverkets tillkomst. Sedan är det ju ett faktum att järnverket för åtskilliga servicenäringar har inneburit ökad sysselsättning. Man behöver bara komma till Luleå för att se att det är en helt annan och livligare verksamhet i dessa trakter nu än tidigare. Jag kan bara ge herr Hjalmarson det beskedet att det är min förhoppning, att nya företag skall uppstå. Jag vill uttrycka som min mening att det förefaller vara både riktigt och rimligt att vidta åtgärder om det är nödvändigt att underlätta starten för dessa nya eventuella företag.

Herr Hjalmarson frågar om jag finner det rimligt att tillämpa en avskrivningspolitik av den karaktär som styrelsen här gjort antydningar om, d. v. s.

en avskrivning med i genomsnitt 4,5 procent. Det är klart att man kan svara på många sätt. Jag skulle väl kunna svara med en motfråga. Tror inte herr Hjalmarson att det finns många privatföretag som inte alls är i stånd att göra några avskrivningar under vissa perioder? Jag skulle tro att det går att leta fram sådana företag. Jag har sagt att jag tycker att ifrågasvarande avskrivningsprocent är låg med hänsyn till det troliga slitaget på anläggningarna och maskinerna. Det blir ju inte i och för sig avgörande för företagets räntabilitet om man räknar med 4,5 eller 5,5 procent i avskrivning och förnyelse. Företagets styrelse säger nu ifrån att man inte kan ställa i utsikt någonting annat än att en liten del av det investerade kapitalet kan förräntas under den närmaste framtiden. Jag tycker det är värdefullt att styrelsen öppet och ärligt säger ifrån att man nu har den uppfattningen. Man har räknat försiktigt, och det kan bli bättre.

Styrelsens ordförande sade nyligen i första kammaren att han har förhoppningar om att kunna förränta en väsentlig del av det investerade kapitalet. Det beror på en mångfald omständigheter om man verkligen skall lyckas med det. Jag antydde några sådana i mitt första anförande, och jag skall inte upprepa vad jag då sade. Så mycket är väl ändå alldeles klart, att om de järnbruk, som haft svårigheter i starten, hade givit upp inför dessa, då hade vi nog inte haft någon nämnvärd järnindustri här i landet. Det är ju här fråga om investeringar på lång sikt. Att det gått så bra för dessa järnverk, det är vi alla glada för. Vi vet ju att den goda vinstkonjunkturen har gjort det möjligt för dessa företag att konsolidera sin ställning.

Om detta företag skulle skötas så dåligt att det i en ny högkonjunktur inte kunde ta vara på de chanser som bjuds, är det givetvis något fel på det hela;

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

då vore det sannerligen anledning till anmärkningar. Men det går inte att med någon skärpa vända sig mot ett företag och dess ledning, om företaget innan det ännu kommit riktigt i gång inte får inkomster som täcker de löpande och fasta kostnaderna. Det är rimligt, att företaget får chansen att sätta in hela sin kraft på en effektivisering, att samla erfarenhet och därigenom få bättre förutsättningar att ge ägaren, d. v. s. staten, besked om hur man kan se verksamheten framöver.

Herr Hjalmarson frågade hur det tekniskt skall gå till när riksgäldskontoret skall återbetala dessa lån till riksbanken. Jag måste erkänna, att jag inte har tänkt igenom den saken i detalj. Jag kan emellertid inte tänka mig att det är speciellt besvärligt, och jag håller gärna med herr Hjalmarson om att det bästa bör vara att riksgäldskontoret i marknaden upplånar de pengar som behövs. Det blir riksbanken och riksgäldskontoret som får bedöma möjligheterna därtill. I princip är jag ense med herr Hjalmarson om att pengarna om möjligt bör lånas upp i marknaden. Det finns kanske vissa möjligheter, och det underlättas i den mån de lån järnverket har liggande i affärsbankerna blir inlösta. Jag tror inte, att det finns anledning att i detta sammanhang närmare diskutera det rent tekniska förfarandet.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Syftet med Norrbottens järnverk var att det skulle ge upphov till ett blomstrande näringsliv i Norrbotten. Om man läser handlingarna från de gångna åren får man ett starkt intryck av att det i detta avseende knutits helt andra förväntningar till järnverket än vad som framgår av handelsministerns mycket försiktiga uttalande i dag. Jag skall emellertid inte polemisera mot handelsministern på denna punkt, eftersom han kan säga, att före-

taget ännu inte hunnit komma i gång i full utsträckning. Jag vill bara fästa handelsministerns uppmärksamhet på att han i sina beräkningar av järnverkets effekt på Norrbottens näringsliv knyter väsentligt större förhoppningar till vad ett järnverk skall kunna åstadkomma än man vågar göra beträffande sådana företag på andra håll ute i världen. Handelsministern kan alltid säga att den som lever får se. Det är väl föga sannolikt, att vi är kvar här om 17 år, men vi får kanske i alla fall tillfälle att någon gång längre fram återigen resonera om denna sak.

Jag vill också säga ett par ord om avskrivningsfrågan. Hur skulle det ha sett ut inom svenskt näringsliv av i dag, om man allmänt hade tillämpat den avskrivningspolitik, som nu är på tal beträffande järnverket? Då skulle vi haft anledning att hysa mycket stor oro för framtiden.

Handelsministern frågade, om det inte finns många privata företagare, som är tvungna att i kritiska situationer tillgripa exceptionella åtgärder. Det finns det nog, men om vi antar, att en privat företagare skaffade sig 200 miljoner kronor i aktiekapital och sedan använde pengarna för att betala en redan verkställd upplåning av motsvarande belopp, så skulle en sådan företagare mycket hastigt få sin bostadsfråga löst på statens bekostnad för en tid framåt.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för att göra en kommentar till handelsministerns anförande, men innan dess vill jag nämna en annan sak. De försök, som under debatten gjorts att bilda en formlig myt, att man från s. k. borgerligt håll skulle vara fientligt eller avogt inställd mot en lycklig framtid för Norrbottens järnverk, måste sägas ha kommit till korta genom det enkla faktum, att vi vill åstadkomma en snabbare konsolidering av företaget än utskottsmajoriteten.

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Det är också på den punkten jag vill ställa min fråga till handelsministern. Ämnar handelsministern — såsom han för dagen överblickar läget — låta aktiekapitalet, om det nu tillföres ytterligare 200 miljoner kronor, behålla denna storleksordning, trots att statsrådet vet, att det är inemot fyra gånger större än det belopp bolagets ledning anser sig kunna förränta? Är detta enligt statsrådets mening en sund och riktig politik? Om det inte är det, varför då inte redan nu, såsom vi här har velat, anvisa åtminstone någon väg, på vilken man skulle kunna komma fram till en konsolidering av företaget?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Jag vill säga till herr Ståhl att jag hyser den meningen, att företaget får en lättnad av betydande storleksordning — sju miljoner kronor ytterligare om året — i och med att man konverterar lån till aktier och staten inte kräver någon utdelning. Man har vidare i väsentlig utsträckning givit företaget trygghet genom att ställa en lånegaranti på 75 miljoner kronor till rörelsekapital. Det är ändamålsenligt att företaget får arbeta i känslan av att man måste åstadkomma bästa möjliga resultat med tanke på de stora investeringar som samhället har gjort. I den mån detta lyckas blir ju alla nöjda. Om man kan höja förväntningarna till att man skall få fram ytterligare tio miljoner kronor på vinstsidan, blir ju aktiekapitalet förräntat, låt vara rätt lågt.

Jag tycker inte man skall bedöma läget så pessimistiskt att man redan nu kan tala om att detta inte kommer att lyckas. Inte heller det är ändamålsenligt att man säger till en styrelse och till de anställda att de inte behöver känna så stort ansvar därför att staten betalar i förskott. Jag har den bestämda uppfattningen, att det hos både ledningen och de anställda finns ett starkt

intresse av att försöka driva fram sådana resultat som ger en säker utkomst för befolkningen där uppe. Det är mera väsentligt än om det formella aktiekapitalet är 100, 200 eller 300 miljoner kronor, när det inte innebär någon belastning på företagets likviditet.

Herr Hjalmarson frågade huruvida jag vill säga, att de avskrivningsregler som bolaget gjort antydningar om, skulle vara ändamålsenliga och hur jag tror att det skulle ha sett ut om man tillämpat sådana avskrivningsregler i praktiken inom vårt näringsliv. På det vill jag svara, att vårt näringsliv har haft förmånen av lysande konjunktioner både under kriget och framför allt under efterkrigsåren. Statsmakterna har sökt föra en företagsvänlig skattepolitik och har uppmuntrat till avskrivningar. Jag ser detta som en av grundpelarna i vårt framåtskridande. Detta har underlättats genom statsmakternas målmedvetna skattepolitik, och jag hyser den uppfattningen, att det är en fördel om det är möjligt att fortsätta med denna generösa inställning gentemot näringslivet.

Här söker man nu göra gällande, att detta företag är någonting alldeles speciellt. Men den reguljära privata företagsverksamheten vägrar ju att gå till Norrbotten, och vi har därför ingenting att jämföra med. Jag har sagt flera gånger att det är angeläget att vi uppmuntrar företag att etablera sig i Norrbotten. Investeringar där bör så vitt jag begriper kunna ge goda resultat.

Det finns nämligen lediga produktionsresurser, inte minst arbetskraft, som kanske är det dyrbaraste av allt, och den arbetskraft som finns bör utnyttjas till fromma för hela samhället.

Fru SANDSTRÖM (fp):

Herr talman! Efter alla de anföranden som har hållits här i kammaren kan det tyckas onödigt att jag tar till orda, men jag skulle i all blygsamhet vilja deklarerera varför jag i denna fråga

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

kommer att följa utskottets förslag. Det beror inte på att jag personligen på något sätt har blivit övertygad om att statsdrift i och för sig skulle vara bättre än enskild drift. Mitt ställningstagande har dikterats bl. a. av att jag haft stora möjligheter att göra jämförelser mellan den näringspolitiska strukturen i Norrbotten och många andra län, däribland även mitt eget, Västerbottens län. Jag kan inte underlåta att här peka på ett par omständigheter.

När det sägs i debatten, att det enskilda näringslivet har misslyckats i Norrbotten, förbiser man i allmänhet, i den mån anklagelserna gäller företaget för förädling av skog och malm, att det är staten som har de största intressena här uppe. Det är utmärkande för våra skogsindustrier, att de i regel har en fast och konsoliderande bas i form av egna skogar, och det är väl också förhållandet med järnverken, att de i viss utsträckning har egna malmtillgångar. I ett län som Norrbotten har det varit svårt exempelvis för enskild skogsindustri att bygga ut stora företag, då man inte haft några större egna råvarubaser. Ett enskilt järnverk skulle kanske ha större möjligheter att lyckas om det hade en egen råvarubas, men det vet vi ingenting om; handelsministern har ju också nyss sagt att vi inte har någonting att jämföra med.

Eftersom staten här uppe har så stora egna domäner av skog och mark, kan det just här vara riktigt att staten förädlar råvaran. Skulle så inte ske, vore näringslivet här uppe i Norrbotten i hög grad underdimensionerat, och detta i ett på naturtillgångar så rikt län!

Det är dessa fakta, som för mig är bärande i denna fråga. De kan emellertid inte bortskymma det förhållandet, att det finns mycket att anmärka på i fråga om skötseln och projekteringen av Norrbottens järnverk. Det har också framställts många anmärkningar, men jag skall inte gå in på dem. Jag har tidigare kritiserat Statens skogs-

industrier, men det har inte gällt det förhållandet att dessa industrier finns i Norrbotten utan helt andra saker, exempelvis industriernas expansion och dimensionering.

Det finns alltså åtskilligt att anmärka på beträffande projektering och utbyggnad av Norrbottens järnverk — man kan inte komma ifrån det. Men nu ligger verket där, och vill man föra det hela i hamn är det tydligen enda möjligheten att ge verket de medel som behövs, med uttalande av förhoppningen att man — med de erfarenheter man nu har — gör en sanering och gör det bästa möjliga av situationen.

När det slutligen — och det är inte minst viktigt för mig i detta sammanhang — talas om att skattebetalarna gör så stora uppoffringar, måste man väl ändå kunna se detta mot bakgrunden av den långa tid som Norrbotten och stora delar av Norrland varit landets stora råvarubas, utan att landsändan själv erhållit mer än en liten bråkdel av de stora vinster, som nationalekonomiskt kommit hela landet till godo. När man tänker på detta, herr talman, ligger åtminstone för mig denna sak ganska klar, och det är därför jag i dag följer utskottets linje och inte reservanternas.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tänker inte förlänga dagens debatt genom att göra några tillbakablickar på begångna misstag, fast jag tror att sådana kan påvisas. Det hade varit bättre om man tidigare mera följt de försiktigare linjer, som från oppositionshåll tidigare föreslagits — jag syftar då naturligtvis på folkpartiet — och använt en del av de överskjutande beloppen till att på annat sätt befrämja en utveckling av Norrbottens näringsliv.

Jag skall inte heller ta upp någon polemik med handelsministern. Han talade om att enskilda ju inte har utvecklat näringslivet där uppe. Fru Sand-

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

ström har nyss där givit den avgörande repliken med sin hänvisning till äganderättsförhållandena i fråga om malmer och skogar.

Herr talman! Enligt min mening måste man ta fasta på något som både herr Ståhl och handelsministern varit inne på, nämligen att investeringarna är gjorda. Järnverket är utbyggt, är i gång med nästan full produktion. Då är naturligtvis frågorna om finansieringstekniken inte de mest centrala, även om de ingalunda är oviktiga, utan den praktiska frågan är den hur man skall få en så effektiv och ekonomisk användning av järnverket som möjligt. Det är klart att finansieringsfrågan skall ordnas så, att man befrämjar en sådan effektiv skötsel. Detta tarvar med mitt sätt att se att företagsledningen befrias från en del av de finansiella bekymmer den haft under de senaste två åren, när det gäller gjorda investeringar och nödvändigt rörelsekapital. Denna börda av besvärande finansieringsbekymmer tror jag avlyftes med den ordning, som föreslås i reservationen nr 2 av herr Ohlon m. fl.

Men en än mer central fråga förefaller det mig vara, att man söker befrämja en så effektiv utveckling som möjligt genom att vid lämplig tidpunkt göra en utredning, gärna av experter från utlandet, rörande hur man skall få bästa möjliga anordning av produktionen. Jag är övertygad om att järnverkets ledning inte alls har någonting emot att en sådan utredning kommer till stånd vid lämplig tidpunkt. Kan ledningen få råd och vägledning på det sättet, tror jag att den både har anledning att vara tacksam och kommer att vara tacksam för det.

Det är med denna motivering, herr talman, som man från vår sida har velat understryka lämpligheten av att man nu tar sikte på en sådan expertutredning. Den innebär ingalunda någon misstro mot ledningen utan är en fullt naturlig åtgärd i betraktande av

de väldiga belopp som det här gäller, en åtgärd som kan vidtas i fullt samförstånd med järnverkets ledning.

Nu gäller det alltså, herr talman, att ordna så att järnverket kan utvecklas så gynnsamt som möjligt. Det är enda sättet att minska bördorna för skattebetalarna, och det är också enda sättet att hjälpa järnverket att få den betydelse för Norrbottens ekonomiska utveckling, som vi alla önskar att det skall få.

Herr talman! Misstag har begåtts, men det tjänar väl i dag inte mycket till att diskutera dem. Jag tror att vi i grund och botten på alla håll kan vara överens om att det nu är bättre att se framåt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner i fråga om *punkten I*, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Lundgren m. fl. avgivna reservationen beträffande denna punkt; samt 3:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Dahléen votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I. i statsutskottets utlåtande nr 60 antager den av herr Lundgren m. fl. avgivna reservationen beträffande denna punkt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m.

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herr Ohlon m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 88 nej, varjämte 33 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Lundgren m. fl. avgivna reservationen i förevarande del.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I. i utskottets förevarande utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Lundgren m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jansson i Kalix begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 26 nej, varjämte 47 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten I.

I fråga om *punkten II* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å Kungl. Maj:ts förslag i denna del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten II i utskottets förevarande utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 74 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten II gjorda hemställan.

Härpå gav herr talmannen i fråga om *punkten III* propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till motsvarande punkt i den av herr Lundgren m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o bifall i motsvarande del till den reservation, som avgivits av herr Ohlon m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde likväl votering, i anledning varav

Beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i privat tjänst.

och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets förevarande utlåtande r 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motsvarande punkt i den av herr Lundgren m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jansson i Kalix begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 31 nej, varjämte 43 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten III.

På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren utskottets i *punkten IV* gjorda hemställan.

Beträffande *punkten V* gav herr talmannen slutligen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt dels ock på bifall till den av herr Lundgren m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

§ 13.

Beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i privat tjänst.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av väckta

motioner angående beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i enskild tjänst, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Jag har till detta betänkande fogat en blank reservation för att få ge uttryck åt några synpunkter på denna fråga. Förhållandena på detta beskattningsområde vällar mycken irritation. Det är många som berörs av detta. Det är handelsresande, vägarbetare, skogsarbetare, chaufförer, montörer och många andra yrkesmän. Irritationen beror på olika orsaker. Den beror på att det ofta är en restriktiv behandling av dessa frågor. Den beror också på att olika praxis understundom tillämpas, och dessutom i vissa fall på att man sneglar på de statliga dagtraktamentena och de beskattningsregler som därvidlag gäller.

Utskottet har för sin del hänvisat till 1950 års skattelagssakkunnigas arbete. Skattelagssakkunniga tänker sig en schablonregel lika för alla. Jag kan för min del inte se, att en sådan schablonregel för alla löser detta problem i någon större utsträckning. Jag vill därför uttala den förhoppningen att skattelagssakkunniga tar upp detta problem såsom varande av större omfattning än att kunna lösas genom ett schablonavdrag för alla. Detta är en av orsakerna till att jag för min del inte kunnat biträda motionärernas yrkande om en särskild utredning på detta område, men jag har också haft ett annat skäl härtill, nämligen att felet på detta område till stor del beror på tillämpningen. Jag menar att man bör försöka rätta till tillämpningen på hithörande område. I det län jag tillhör har länsstyrelsen till riksskattenämnden sänt en promemoria, i vilken man anger den praxis, som tillämpas i Kristianstads län vad beträffar avdrag för fördyrade levnads-kostnader, och man redogör också för

Beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i privat tjänst.

den praxis som tillämpas i grannlänen. Jag har varit i förbindelse med riksskattenämnden som säger, att den inom kort skall ta upp detta problem till prövning. Jag tror för min del att man kan komma ett stycke på väg till frågans lösning genom att införa schablonregler för vissa yrkes- eller större intressegrupper; i vart fall bör det vara möjligt i viss utsträckning. Riksskattenämnden har all anledning att ta mycket allvarligt på dessa förhållanden, och jag är övertygad om att den kommer att göra det för att få fram större likformighet och en rättvisare behandling av dessa beskattningsfrågor.

Herr talman! Jag vill till sist uttrycka den förhoppningen, att man vid det fortsatta arbetet med dessa problem beaktar de av mig nu framförda synpunkterna.

Häruti instämde herr Nilsson i Bäste-kille (h).

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Jag skall be att få ta till orda för att redogöra för vad som i första hand varit orsaken till att fru Ericsson i Luleå och jag i motionen II: 434 hemställt om en översyn av möjligheterna till ett mera schablonmässigt förfarande vid beskattning av dagtraktamenten än som nu är fallet inom vissa taxeringsdistrikt. Hittillsvarande förhållanden har mer och mer irriterat dessa yrkesgrupper inom vad man skulle kunna kalla parallellföretag till de statliga verken. Ett enda exempel tillåter jag mig att besvara kammaren med, och detta exempel får utgöra motivering för vår begäran. Det är linjearbetare jag tänker på som dels är anställda exempelvis vid televerket och dels vid privata företag, t. ex. ett sådant som Sydsvenska kraftaktiebolaget. De har alla likartade arbetsförhållanden, samma arbetsuppgifter och mängden gång också samma arbetssträckor i terrängen under måhända månader i taget, då det är lika nödvändigt för

båda parter att övernatta i bondgårdar eller i stugor ute i terrängen eller, såsom kanske är mera vanligt nu för tiden, att medelst motorfordon färdas en sträcka som emellanåt uppgår till tre å fyra mil i vardera riktningen. I båda fallen utgår ett visst dagtraktamente. Då förhållandena kan vara sådana som fallet är i min hemkommun, att dessa linjearbetare bor i samma bostadsområde, arbetar under enahanda förhållanden och åtnjuter samma ersättning för sitt arbete, är det självklart att viss irritation kunnat uppstå, då dagtraktamentet i ena fallet varken redovisas eller beskattas men i det andra fallet beskattning sker för vad som ej direkt genom kvitto redovisas som verklig merutgift.

Utskottet har nu avstyrkt motionen, men om jag läst utskottsbetänkandet rätt har utskottet ändå fastslagit vad vi motionärer i första hand velat med motionen visa, nämligen behovet av en viss likhet för dessa yrkesgrupper, anställda i enskild eller statlig tjänst. Utskottet säger nämligen i sitt betänkande, att det för sin del till en början vill erinra om stadgandet i punkt 4 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen, att avdrag med samma belopp som den anvisade ersättningen i regel torde böra medgivas i de fall, då ersättningen ej överstiger vad som av staten i motsvarande fall anvisas. Detta utskottets uttalande kan måhända lösa en del av problemställningen. Jag förutsätter nämligen, herr talman, att utskottets utlåtande kommer att godkännas av riksdagen och att dess motive-ring då kommer att beaktas av de taxeringsmyndigheter, som hittills inte har velat beakta vad som stadgas i punkt 4 i anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen. Därmed skulle vi kunna vara nöjda i stor utsträckning med vad som skett. Vi motionärer anser att vi vunnit vad som äsyflats med motionen, i vart fall under den tid vi väntar på en bättre tingens ordning.

Beskattningen av rese- och traktamentsersättningar för anställda i privat tjänst.

Herr talman! Jag ställer intet yrkande.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag tror inte det är något fel på lagens formulering, utan vad det här hänger på är nog till väsentlig del lagens tillämpning.

Jag skulle också vilja hänvisa till de anvisningar som finns under punkt 4 i lagens 32 §. Om dessa anvisningar tillämpades genomgående, skulle det inte uppstå några tvister. Man tycks emellertid inte göra det, trots att riksskatte-nämnden har försökt att i sina anvisningar ge klara besked i här ifråga-varande hänseende. Jag är inte övertygad om att vi genom att skriva om lagen kan skapa andra förhållanden beträffande tillämpningen.

Herr Kristensson i Osby sade, att han inte tror att man genom en schablonbestämmelse, sådan som 1950 års skattelagssakkunniga håller på att arbeta med, kan lösa dessa problem. Jag kan ge honom rätt i det. Jag tror inte heller att detta kommer att bli möjligt. Även om vi med schablonbestämmelser kan lösa en del problem, kan vi i alla fall inte lösa alla. Det är min bestämda uppfattning. Utskottet har emellertid sagt, att vi skall avvakta till dess 1950 års skattelagssakkunniga kommer med sitt förslag om schablonlösning. Då kan vi bedöma hela frågan och se om vi skall försöka åstadkomma ett annat system än det vi har nu.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Av allt att döma tycks utskottets ordförande vänta sig mycket av 1950 års skattelagssakkunnigas utredning, även när det gäller enhetliga beskattningsformer för traktamentsersättningar. Huruvida de bebådade schablonmässiga avdragen för arbetstagare också skall gälla nämnda ersättningar återstår emellertid att se.

Vid 1952 års riksdag väckte jag en motion om översyn av 32 § kommunalskattelagen jämte därtill hörande anvisningar rörande skattskyldigas traktamentsersättningar. Enligt den nuvarande författningen har en ämbetsman och statstjänsteman skattefria traktamentsersättningar, vilka torde vara utmätta med hänsyn till att de skall täcka de *merkostnader*, som kan tänkas vara förknippade med resorna. Andra befattningshavare i allmän och kommunal tjänst har emellertid inte denna förmån. Inom den privata sektorn får t. ex. handelsresande, turnerande skådespelare, rese-montörer och liknande arbetstagare sina traktamentsersättningar beskattade med tre ända upp till åtta kronor per dygn för besparade levnadskostnader i hemmen. Det förekommer ofta, att en löntagare inom dessa kategorier har lika stor taxerad inkomst som en statstjänsteman, men han får ofta sina dagtraktamentsersättningar nedsatta av taxeringsmyndigheterna till betydligt under statstjänstemannens.

De många överklagningarna i länsprövningsnämnderna varje år i traktamentsersättningsfrågor är en beklaglig tendens. Det enda riktiga hade därför varit att få till stånd en översyn av bestämmelserna i kommunalskattelagen, men så långt har utskottet inte velat sträcka sig. Det är därför jag har avgivit en blank reservation.

Det måste nämligen vara irriterande för jämställda kategorier skattskyldiga att bli beskattade på olika sätt. Man kan inte heller påstå, att genom den praxis, som utbildats, skapats rättvisa och jämlikhet skattskyldiga sinsemellan. Jag kan inte finna annat än att det skattesystem som nu tillämpas är orättvist och därför i viss mån måste komma att luckra upp skattemoralen.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag tror inte man skall inbilla sig att en ny utredningskommitté — om vi tillsätter en sådan — kommer

Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatsutjämning.

fram till ett bättre system i dessa skattefrågor än det vi för närvarande har. Vi har nämligen gjort så många ändringar i lagen genom än den ena, än den andra kommittén, att vi nu är medvetna om att vår skattelagstiftning inte är sådan, som vi skulle önska, i vad gäller överskådlighet och enkelhet. Det är därför, herr Christenson i Malmö, som vi inte har velat ha en ny, särskild utredning på här ifrågavarande område. Resultatet kanske bara blev ännu värre.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 14.

Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatsutjämning.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag till sådan ändring av skattelagstiftningen att bättre möjligheter till resultatsutjämning vinnes.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 216 av herr *Magnusson m. fl.* och II: 284 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att åstadkomma bättre möjligheter till resultatsutjämning än för närvarande, särskilt beträffande förvärvskällan rörelse».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 216 av herr *Magnusson m. fl.* och II: 284 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.* om utredning och förslag till sådan ändring av skattelagstiftningen att bättre möjligheter till resultatsutjämning vunnes måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander, Anders Johansson, Kristensson i Osby, Strandh och Nilsson i Svalöv*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 216 av herr *Magnusson m. fl.* och II: 284 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att åstadkomma bättre möjligheter till resultatsutjämning än för närvarande särskilt beträffande förvärvskällan rörelse.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! I motionen II: 284 har jag jämte några partikamrater tagit upp problemet om resultatsutjämning vid beskattning av förvärvskällan rörelse. Vi syftar i första hand till en utredning av om inte fysiska personer som driver rörelse skulle, om förlust ett år uppstår, få utnyttja denna förlust som avdrag ett kommande år.

Driftsekonomiskt bygger en företagare inte bara på resultatet för ett år utan på medelresultatet från ett flertal år. På samma sätt anser vi att det bör vara i fråga om det skattepliktiga resultatet: skatten bör beräknas på medelinkomsten för ett antal år. Så är det som bekant inte nu. Visar exempelvis en företagares deklaration ett år en förlust på 5 000 kronor och året därpå en vinst på 15 000 kronor, så får vederbörande en taxering under dessa två år beräknad på 15 000 kronor och inte på 10 000 kronor, vilket varit hans verkliga inkomst under de två åren. Hade vederbörande i den sista deklarationen fått göra avdrag för föregående års förlust, hade taxeringen det sista året endast verkställts på 10 000 kronor.

En sådan resultatsutjämning förekommer vid beskattningen i vissa andra länder. I Norge tillämpas den och även i England och ett flertal andra länder.

Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatutjämnning.

En resultatutjämnning av det slag som vi motionärer föreslår skulle ha den största betydelse framför allt för hantverkare och småindustriföretagare under de första verksamhetsåren. När ett företag byggs upp från grunden lämnar det väl i regel under de två, tre första åren inte något överskott utan snarare underskott. Vederbörande företagare får då i regel låna upp medel för att täcka förlusten, vilka sedan skall avbetalas med de kommande årens överskott. Skall dessa överskott då i sin helhet först beskattas, blir det vanligen med nuvarande hårda beskattning inte mycket över till betalning av de första årens förluster. Vederbörande rörelseidkare får därför kanske under en lång följd av år behålla dessa sina skulder, som inte uppvägs av tillgångar i gjorda investeringar utan som är orsakade av rena driftsförluster.

Detta utgör en hämsko för nybildningen av småföretag, vilket framför allt blir till nackdel för landsbygden. Den rådande befolkningsutvecklingen gör det ju angeläget att där försöka få till stånd ett mera differentierat näringsliv. Vi bör underlätta startandet av hantverksföretag och småindustrier på landsbygden. Detta skulle bl. a. kunna ske genom en ändring av taxeringsbestämmelserna för förvärvskällan rörelse i den riktning vi antytt.

Att det inte bara är vi motionärer som har denna uppfattning fick jag till min glädje se när jag i dag på morgonen läste RLF-tidningen. Där fanns ett referat från ett av SLU arrangerat möte i Västerås, vid vilket man starkt understrukt vikten av att vi får sådana former för företagens beskattning, att de kan jämna ut goda och dåliga år mot varandra, vilket skulle göra det möjligt att få småföretag till stånd på landsbygden.

Också inom utskottet har vi vunnit förståelse för vår motion, även om utskottsmajoriteten inte velat gå med på

en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet, vartill motionen syftar. Varför har man då inte velat gå med på detta? Ja, studerar man utskottsbetänkandet finner man att utskottet bl. a. framhåller, att riksdagen redan en gång skrivit till Kungl. Maj:t i denna sak. Detta är riktigt, men det var för fjorton år sedan. Inte menade man väl vid 1940 års riksdag, att det skulle ta inemot ett par decennier innan utredningen i sin helhet blev klar? Utskottsmajoriteten säger även att sedan år 1940 har en hel del blivit gjort som verkar resultatutjämnande vid taxeringarna. Detta är också riktigt, men själva huvudfrågan — avdragsrätten för driftsförluster — har man inte gjort något åt. Beskattningsårets slutenhet i detta avseende står fortfarande kvar. Därtill kommer att en hel del av de åtgärder som beslutats sedan 1940 inte är av någon större betydelse för nystartade företag och för fysiska personer, och det är dessa som i första hand behöver en metod för resultatutjämnning vid beskattningen.

Utskottet framhåller, att 1940 års riksdagsskrivelse är överlämnad till 1950 års skattelagssakkunniga och att dessa får försöka klara upp problemet. Men har inte 1950 års skattelagssakkunniga ett så stort arbetsfält, att man får förmoda att de inte inom rimlig tid kan befatta sig med denna fråga? Vi hänskjuter ju här i riksdagen den ena frågan efter den andra till 1950 års skattelagssakkunniga, och deras arbetsbelastning måste vara oerhört stor. Jag har nog, herr talman, den uppfattningen, att skall denna fråga bli löst inom rimlig tid måste en speciell utredning till som samarbetar jämsides med skattelagstiftningssakkunniga och med företagsbeskattningskommittén.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag bara nämna att då 1940 års riksdag i anledning av motioner, i första kammaren av herr Nordenson och i andra kammaren av herr Ivar Anderson i

Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatsutjämning.

Norrköping, beslutade om skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ärende, så var bevillningsutskottet vid detta tillfälle fullt enigt i sitt förslag att någonting måste göras. Det kan ha sitt intresse att höra vad utskottet då anförde som motivering för sitt förslag. Utskottet skrev: »Med hänsyn icke minst till den skärpning av den direkta beskattningen som under de senaste åren måst vidtagas, finner utskottet det vara av vikt för att åstadkomma en så rättvis avvägning av skattebördan som möjligt mellan olika skattskyldiga, att den föreliggande frågan ägnas närmare uppmärksamhet.»

Det var alltså det skärpta skattetrycket 1940 som var en av huvudorsakerna till att man då ansåg att en så rättvis avvägning av skattebördan som möjligt borde åstadkommas. Sedan 1940 har skattetrycket mångdubbplats och därför måste denna motivering, som 1940 års bevillningsutskott anförde, vara ännu mycket starkare i dag. Vi måste handla snabbt i denna fråga och därför anser jag att en specialutredning måste till.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som av herr Velander m. fl. fogats till utskottets betänkande.

Herr STRANDH (fp):

Herr talman! I vår skattelagstiftning har vi i princip stadfäst regeln om beskattningsårets enhet, d. v. s. att inkomst skall anses ha åtnjutits under det år, då den enligt allmänt vedertagen köpmannased bort upptagas som inkomstpost i räkenskaperna och att motsvarande skall gälla för utgiftsposterna. Härav följer att ett på ett tidigare eller senare beskattningsår belöpande underskott inte får anses som avdragsgill omkostnad.

När det gäller juridiska personer har denna regel i stor utsträckning mjukats upp under åren. Vi har fått möjligheter till avsättning till pensionsstiftel-

ser och andra personalstiftelser, till investeringsfonder, till fri avskrivning m. m. Även fysiska personer har genom fri lagervärdning givits möjlighet till dold resultatutjämning. Dessa regler för resultatutjämning kan, som herr Nilsson i Svalöv nyss sade, utnyttjas huvudsakligen av företag och företagare som bedrivit sin verksamhet en följd av år. De gäller inte företagare, speciellt inte småföretagare, alltså fysiska personer, som nyss startat sitt företag eller endast bedrivit det tre, fyra år. De kan inte utnyttja dessa dolda resultatutjämningsmöjligheter.

Det skulle därför vara av största betydelse om vi finge sådana beskattningsregler att man kunde avräkna förlustår mot vinstår. Ett år är, särskilt när det gäller nystartade företag och speciellt då fysiska personer, en alltför kort tid för en rättvisande resultatberäkning. Det är inte alltid det skattemässiga resultatet återspeglar det bokföringsmässiga på grund av de skatteregler som nu gäller. I många länder har man löst dessa problem så, att man tillåter en medeltalsberäkning av vinster och förluster under visst antal år. Herr Nilsson nämnde ett par sådana länder, jag skall nämna ytterligare några. I Frankrike, Belgien, Holland och även i Norge har man en sådan medeltalsberäkning, omfattande 3 till 5 år. Det anses vara en uppenbar brist i vår skattelagstiftning att möjligheterna till öppen resultatutjämning saknas.

Herr Nilsson i Svalöv nämnde att frågan varit uppe tidigare, senast vid 1940 års riksdag, då ett enigt bevillningsutskott med anledning av motionerna tillstyrkte en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning. Denna skrivelse hamnade hos 1944 års allmänna skattekommitté, som för sin del löste problemet så, att den lade fram förslag om beskattning av ackumulerade inkomster. Det var ett visst framsteg, men det löste inte alls den föreliggande frågan. Sedermera har

Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatutjämning.

denna 1944 års riksdagsskrivelse hamnat hos 1950 års skattelagstiftningssakkunniga, men denna instans har, som herr Nilsson nämnde, fått hand om så många uppdrag att man kan ifrågasätta, huruvida dessa sakkunniga verkligen inom rimlig tid kan lägga fram några förslag.

Då denna fråga om öppen resultatutjämning är av synnerlig vikt både ur skatte- och företagsekonomisk synpunkt, anser jag att en utredning bör tillsättas nu. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att le en smula för mig själv. Herrarna skulle ju ha kunnat kosta på sig att säga, att vi i princip är överens. Det är det faktiska läget. Den siste ärade tälaren var inne på en sak, som herr Nilsson i Svalöv glömde bort, nämligen att denna skrivelse först gick till 1944 års allmänna skattekommitté. Den löste frågan till en del, men när kommittén slutfört sitt arbete, kom Kungl. Maj:t underfund med att den inte prövat frågan ur de synpunkter, som bl. a. herrar motionärer här har framhållit. Därför skickade Kungl. Maj:t denna skrivelse till 1950 års skattelagssakkunniga. Det har således inte varit fråga om att fördröja behandlingen i decennier. Det har arbetats på denna sak hela tiden.

Herrarna föreslår nu — jag ber inom parentes att få säga, att det även finns folkpartister, som anser att man inte skall gå den vägen och som alltså inte är med bland reservanterna — att vi skall skriva till Kungl. Maj:t, sedan skattelagssakkunniga har fått sitt uppdrag, varvid riksdagen syftat till en översyn över hela lagstiftningen. Varför? För att få förenklingar, för att få reda och ordning i alla dessa ting på ett område, där vi ju gång på gång

talar om att det inte är bra som det är. Skall vi, när denna kommitté sitter och arbetar, hos Kungl. Maj:t begära, att det vid sidan av 1950 års skattelagssakkunniga skall tillsättas en kommitté, som separat skall lösa denna fråga på ungefär samma sätt som vi brukar lösa skattefrågor? Det finns ingen, som har fått den verkliga stora överblicken över det hela. Avsikten med 1950 års skattelagssakkunniga var ju att dessa skulle göra en undersökning, som gav en verklig överblick över hela problemet, så att man kunde behärska det, hålla i det och komma fram till ett resultat.

Nu förhåller det sig så, att hur vi än uttalar oss och hur vi bär oss åt, kan först och främst företagsbeskattningskommittén inte komma förbi detta problem för företagens vidkommande. Därefter kommer skattelagssakkunniga. Om så inte skulle bli fallet, får riksdagen åtminstone en grund att bygga på, när företagsbeskattningskommittén har lagt fram sitt förslag, en grund, som möjliggör att man kan komma fram till en lösning av detta problem. Låt oss se till, att den ena handen håller reda på vad den andra gör. Då tror jag att vi kommer till ett resultat som är nödvändigt i detta sammanhang, ett rationellt resultat, som löser denna fråga.

Det är dessa ting, herr talman, som varit avgörande för bevillningsutskottet, och vi tror att vi på detta sätt kan komma fram till en rationell lösning av det problem som — därom är vi överens — måste lösas.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att det förbigick utskottets ärade ordförande att jag i mitt första anförande sade, att vi har fått förståelse för motionen inom hela utskottet. Det var bara i fråga om en detalj, som vi inte vunnit full förståelse, nämligen då vi begärde en utred-

Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatsutjämnning.

ning, vilket utskottet inte ville gå med på. I sak var vi emellertid överens.

Herr Olsson i Gävle var också inne på uppfattningen, att vi skall låta 1950 års skattelagssakkunniga klara upp detta problem. Jag frågade redan i mitt första anförande: Får inte 1950 års skattelagssakkunniga ett för stort arbetsfält? Om allt skall hänskjutas till dem, kan det säkerligen dröja ytterligare 14 år innan frågan kommer upp nästa gång.

Utskottets ordförande var vidare inne på, att när företagsbeskattningskommittén var färdig med sitt arbete, så fick riksdagen möjligen något att bygga på i denna fråga.

Jag är av den uppfattningen, att även sedan företagsbeskattningskommittén lagt fram sitt betänkande, kommer utskottet att beträffande eventuella motioner i detta ärende som vanligt säga, att på grundval av motioner kan denna fråga inte tas upp, den måste utredas. Företagsbeskattningskommittén har nämligen inte denna speciella fråga för utredning. Det är därför som vi reservanter anser att det vore bra om kommittéerna redan nu fick arbeta sida vid sida och kunde ta kontakt med varandra så att det hela kunde lösas i ett sammanhang inom en rimlig tid.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ju tänka mig att en kungl. kommitté, bestående av herrar Strandh och Nilsson i Svalöv och någon mer, kunde lösa detta problem vid sidan om den stora översynen, men är det någon som inbillar sig att vi kommer närmare en lösning förrän vi har gjort denna översyn? När vi år 1950 skrev till Kungl. Maj:t och begärde tillsättande av skattelagssakkunniga var det ur den synpunkten, att man ville ha en fullkomlig översyn över hela vår kommunalskattelag, och jag vill minnas att vi strax därefter

gjorde en motsvarande framställning om en översyn av taxeringslagstiftningen.

Det är möjligt, mina herrar, att de som en gång får vara med att lösa dessa frågor, kommer underfund med att vårt stora fel i dessa sammanhang är, att vi har delat upp detta arbete på för många händer, så att ingen har någon verklig översyn över vare sig vår skattelagstiftning eller vår taxeringslagstiftning. Detta anser jag vara ett så uppenbart fel och till sådan skada både för samhället och för de beskattade, att vi inte bör fortsätta på den vägen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr NYGREN (h):

Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet för att göra några små randanmärkingar till det föreliggande utskottsbetänkandet utöver vad som redan kommit till uttryck från reservanternas sida.

Utskottet bemödar sig om att framhålla, att under senare år en del förändringar genomförts, som ur skattesympunkt skulle vara till gagn för just de intressegrupper det här i första hand gäller. Man tar bland annat fram det argumentet, att det finns möjlighet att lägga om ett räkenskapsår. Den möjligheten finns visserligen men i mycket begränsad omfattning. Man får som bekant inte förlänga ett räkenskapsår med mer än sex månader, och en period på 18 månader är i detta sammanhang av ganska ringa betydelse. Man talar vidare om investeringsfonder och om skatteberäkning för ackumulerad inkomst o. s. v. Jag tror, att de företagare och rörelseidkare, det här främst gäller, mycket litet beröres av dessa bestämmelser. Det har redan framhållits, att det är fråga om hantverkare och småindustrier och varför inte också om handelsföretag; även sådana är ju ännu så länge legala före-

Motioner om ändring av skattelagstiftningen i syfte att vinna bättre möjligheter till resultatutjämning.

teelser här i landet. Det är ett faktum att många sådana företag måste arbeta ett flertal år, innan de har möjlighet att nå ett vinstgivande resultat.

Till slut åberopar utskottet också 1952 års företagsbeskattningskommitté, som har under omprövning frågan om den framtida utformningen av lagstiftningen i fråga om avskrivning på inventarier, värdering av varulager och avsättning till investeringsfonder. Det är gott och väl att detta ligger under utredning i kommittén. För min del är jag dock tveksam om det från den kommitténs sida kan komma fram något, som medför skattelättnader för ifrågasvarande rörelseidkare.

Herr talman! Jag begärde emellertid närmast ordet för att ställa en liten fråga till bondeförbundets representanter i bevillningsutskottet. Herr Nilsson i Svalöv har redan erinrat om ett uttalande som SLU för någon tid sedan gjorde. Bondeförbundet har också vid detta års riksdag framlagt en motion, nr II: 290, som rör den framtida utformningen av närings- och bebyggelsestrukturen på landsbygden, en motion som väl är ett slags näringspolitiskt program för bondeförbundet, i varje fall när det gäller landsbygden. I den motionen står bland annat följande:

»Stöd åt nyetableringar inom näringslivet framstår inte minst ur landsbygdens synpunkt såsom angeläget. Med nuvarande utformning av skattelagstiftningen är emellertid nyetableringar starkt missgynnade i förhållande till gamla vinstgivande företag, som vid utvidgning av driften och upptagande av nya tillverkningar har möjlighet att draga av de första årens driftunderskott på den gamla verksamhetens överskott. Det är synnerligen angeläget att härvidlag ge nyetablerade företag bättre villkor. Det bör utredas huruvida icke nyetableringar under en viss tid borde beredas möjlighet att

inom rörelsen utjämna uppkomna under- och överskott.»

I denna motion, som är undertecknad av hela bondeförbundsgruppen, gör man alltså ett uttalande som går i samma riktning som den motion vi nu behandlar. Är det enbart för att det här gäller en högermotion som man inte har kunnat biträda förslaget, eller avser man att, när motionen nr 290 kommer upp till behandling i kammaren, framställa de yrkanden man nu inte kan vara med på?

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Nygren. Vi brukar varken i bevillningsutskottet eller i kammaren anlägga sådana synpunkter som han slöt sitt anförande med. När herr Nygren utdömde företagsbeskattningskommittén och sade, att man inte kunde vänta sig någonting av den, tittade jag emellertid på min vän herr Gustafson i Göteborg. Jag är inte villig att skriva under betyget, men detta är tydligen utfärdat av dem, med vilka herrarna är vänner just i dag.

Bondeförbundet får väl svara för sig självt men om dess representanter har väckt en motion, som inte hör ihop med den här frågan och som alltså inte varit uppe till behandling i bevillningsutskottet, kan man knappast förebrå ledamöterna i utskottet på det sätt herr Nygren gjorde. I varje fall kan man inte förebrå dem att de använder sitt sunda förnuft och försöker bringa ordning och reda i förhållandena utan hänsyn till från vilket håll motionerna väckts.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 71 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande fastighetsbeskattningen, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 283 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte antaga i motionerna

framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), innebärande att procenttalet för beräkning av garantibelopp för fastighet skulle sänkas från fyra till tre jämte viss justering av bestämmelserna rörande fördelning mellan olika kommuner av inkomst av rörelse, som bedrivs från fast driftställe i mer än en kommun;

2) de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz m. fl.* och II: 435 av herr *Sjölin m. fl.*, vari hemställts, såvitt motionerna behandlats i förevarande betänkande, att ett belopp av 20 000 kronor av fastighets taxeringsvärde måtte undantagas vid beräkning av garantibeloppet.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 283 av herr *Hjalmarson m. fl.* om vissa ändringar beträffande fastighetsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 329 av herr *Spetz m. fl.* och II: 435 av herr *Sjölin m. fl.* om ändrad ordning för taxering av villafastigheter, i de delar motionerna behandlats i detta betänkande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett att utskottet bort under punkten 1) hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 283 av herr *Hjalmarson m. fl.*, för sin del antaga i motionerna intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

II) av herrar *Spetz*, *Anders Johansson*, *Kristensson* i Osby, *Strandh* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att de likalydande motionerna I: 326 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 283

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

av herr Hjalmarson m. fl. om vissa ändringar beträffande fastighetsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 329 av herr Spetz m. fl. och II: 435 av herr Sjölin m. fl., i de delar motionerna behandlats i detta betänkande, för sin del antaga av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Vid förra årets riksdag, närmare bestämt den 26 maj, hade vi en mycket ingående debatt rörande fastighetsskatten. Detta är bara ett av de många tillfällen varvid denna fråga varit uppe till debatt i riksdagen under de senaste 15 åren. De många debatterna vittnar om att fastighetsskatten är ett brännbart problem. Eftersom frågan under årens lopp blivit så genomdiskuterad, skall jag inte i dag dra upp en ny lång debatt om fastighetsskattens vara eller icke vara.

Att vi från högerhåll i år dock åter tagit upp till diskussion en viss detalj rörande fastighetsskatten, nämligen repartitionstalet, som vi vill sänka till tre, beror närmast därpå att vi anser att den förra året beslutade sänkningen av repartitionstalet från fem till fyra inte är tillräcklig.

Vid ifrågavarande tillfälle hade högern yrkat på att repartitionstalet skulle sänkas från fem till tre. Den sänkning från fem till fyra, som riksdagen då beslöt, vägde nämligen inte upp den höjning av fastighetsskatten som de ökade taxeringsvärdena av år 1952 medförde. Vi kan inte anse, att om man nu i princip uttalar sig för en successiv avveckling av fastighetsskatten, densamma skall höjas under en viss del av avvecklingsperioden. Att så sker torde inte stå

i överensstämmelse med avvecklingstanken.

En annan sak i förra årets beslut som vi vänder oss emot är ändringen av fördelningsreglerna för de fall, där en rörelse, vari fastighet ingår, skall tas upp till beskattning i mer än en kommun. Enligt fjolårets beslut får den kommun, i vilken fastigheten är belägen, en mindre del av inkomsten än tidigare, medan däremot den kommun, där huvudkontoret ligger, får en större del än tidigare. Mången gång ligger huvudkontoret i Stockholm, Malmö, Göteborg eller någon annan större stad. Då går en större del av inkomsten till dessa större städer. Var detta verkligen meningen med bondeförbundets och socialdemokraternas förslag förra året? Jag anser inte att det kan vara riktigt med denna nya fördelning. Vi har föreslagit en återgång till de fördelningsregler som gällde före förra årets beslut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen I av herr Velander och mig.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I det utlåtande som nu föreligger till behandling har bevillningsutskottet också tagit upp de två likalydande motionerna I: 329 av herr Spetz m. fl. och II: 435 av herr Sjölin m. fl. Bevillningsutskottet har avstyrkt motionerna, men till utskottets betänkande har fogats en reservation med beteckning II, där motionärernas yrkande tagits upp. Detta yrkande går ut på att ett belopp av 20 000 kronor av fastighets taxeringsvärde måtte undantagas vid beräkning av garantibeloppet för fastigheten. Det är samma yrkande som från vårt håll framställdes i fjol, då fastighetsbeskattningen var under debatt. Jag skall i likhet med närmast föregående talare inte inveckla mig i någon längre argumentering, men jag vill i korthet peka på de tre skäl, som

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

utgör huvudargument för det förslag motionärerna och utskottsreservanterna framställt.

För det första avser förslaget att utgöra en etapp på vägen mot fastighetsskattens avskaffande. I fjol framhölls av samtliga partier, vill jag minnas, såsom en angelägen sak att fastighetsskatten successivt skulle avvecklas, och riksdagen gjorde också i det avseendet ett positivt uttalande. Fastighetsskatten drabbar ju ganska orättvist, därigenom att den, som har en relativt hygglig inkomst av fastigheten, en inkomst som når upp till minst samma belopp som garantiskatten, inte får någon fastighetsskatt, under det att den, som har en liten inkomst av fastigheten, drabbas av fastighetsskatten.

Motionärernas förslag avser alltså i första hand en etapp på vägen mot fastighetsskattens avskaffande, och vi anser att denna etapp utgör en lämplig komplettering till de åtgärder som vidtogs under fjolåret.

För det andra syftar förslaget till att neutralisera verkningarna av den höjning av taxeringsvärdena, som skedde vid 1952 års fastighetstaxering. Denna höjning blev ju åtminstone på vissa håll i landet ganska kraftig, och därigenom kom faktiskt fastighetsskatten att höjas för åtskilliga fastighetsägare, trots att repartitionstalet sänkts från fem till fyra och viss annan omläggning av fastighetsskatten har ägt rum. Vi menar att det även av det skälet är motiverat, att det i botten på fastighetsvärdet skall tas bort ett belopp på 20 000 kronor vid fastighetsbeskattningen.

Det tredje argumentet gäller närmast en- och tvåfamiljsvillorna. Därvidlag infördes i fjol en schablonmetod för taxeringen, som också den åtminstone i vissa avseenden verkade därhän, att villaägarna fick en ökning av beskattningen av sina villor och därmed en ökning av sin bostadskostnad. Ett avdrag i botten på fastighetens taxerings-

värde skulle även i detta avseende neutralisera olägenheterna.

Det är dessa tre skäl som ligger till grund för den reservation II av herr Spetz m. fl. som fogats till bevillningsutskottets betänkande, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till denna reservation.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! När vi i fjol diskuterade denna fråga, var Kungl. Maj:t och riksdagen eniga om att fastighetsskatten skulle avvecklas. Vi förutsatte dock, att det beslut vi fattade skulle träda i kraft innan vi fortsatte ytterligare på samma väg. Det är klart att det kan råda tvist om hur hastigt man här skall gå till väga. När vi för några månader sedan diskuterade villa- och bostadsrättsbeskattningen, tillät jag mig säga, att det visserligen är väl och bra att den ene motionären efter den andre konstaterar att alltihop är galet från början till slut, men till grund för behandlingen i riksdagen och dess utskott skall man inte lägga de undersökningar som gjorts på respektive partibyråer. Man skall avvakta taxeringsresultatet för att se hur mycket sanning de olika påståendena innehåller. Bevillningsutskottets ståndpunkt i år är att man först skall låta fjolårets beslut träda i kraft och därefter se resultatet. Både Kungl. Maj:t och riksdagen har ju vid beslutet förklarat, att man sedan är villig att ta upp problemet och diskutera det på nytt.

Jag misstänker, att om det inte skulle bli kommunalval i september i år hade denna motion inte sett dagens ljus. Med verklig eftertanke torde även åtminstone de som står för reservation nr II kunna säga sig, att det inte går att fortsätta på denna väg förrän man provat vad det beslut riksdagen fattade i fjol innebär. Med hänvisning till det skall jag inte heller diskutera hur det kan verka för kommunerna. Vissa kommuner uppe i Norrland har börjat undra,

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

om inte det beslutet var olyckligt ur deras synpunkt. Jag nöjer mig emellertid med att konstatera, att bevillningsutskottets ståndpunkt är denna: när klara verba föreligger är tiden inne att till allvarlig diskussion ta upp de propåer, som nu framföres från olika håll.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets ordförande framhöll, att vi borde avvakta de praktiska verkningarna av det beslut som fattades i fjol. Är det verkligen nödvändigt att i detta speciella fall invänta resultatet av taxeringarna? De praktiska verkningarna av att vi sänkte repartitionstalet från fem till fyra kan väl mycket lätt överblickas. Vi känner till repartitionstalet, och vi vet taxeringsvärdena. Då är det enligt min mening enkel matematik att räkna ut hur det blir, om man ändrar den ena faktorn, nämligen repartitionstalet.

I övrigt gläder det mig mycket att utskottets ordförande förklarar sig vara beredd att söka en lösning på detta problem, om inte i dag så i varje fall vid ett senare tillfälle då han får fram det material han anser sig behöva för att kunna inta en definitiv ståndpunkt i frågan om avveckling av fastighets-skatten.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord i anledning av vad bevillningsutskottets ordförande anförde. Den motion som vi väckt i denna fråga i år utformades och väcktes redan vid fjolårets riksdag i samband med propositionen om fastighetsbeskattningen. Den har alltså inte speciellt inspirerats av den händelse som kommer att inträffa någon gång fram på höstsidan. Vi hade redan då den uppfattningen, att

man förutom att sänka repartitionstalet och baka in fastighetsskatten i kommunalskatten skulle ha kunnat taga även detta steg. Det har konstaterats — och det framhölls även i fjolårsdebatten — att den effektiva garantiskatten utgör en allt mindre andel i det sammanslagna skatteunderlaget på grund av den inkomstutveckling, som har ägt och alltså jämt äger rum.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag erkänner att det är riktigt som herr Anderson i Sundsvall sade, att detta inte är någon ny ståndpunkt från folkpartiets sida. Det är en ståndpunkt som konsekvent hävdades i fjol, men som då underkändes av riksdagen. Vad jag anmärker på är, att man kommer igen innan det beslut riksdagen fattade i fjol trätt i kraft. Först när resultatet av beslutet föreligger är tiden inne att resonera lugnt och stilla om dessa frågor på samma sätt som vi alltid har gjort. I vilken takt denna utveckling skall äga rum, är jag inte beredd att säga i dag. Jag vill bara säga att ett annat material än det som läggs fram av partiernas utredningsbyråer bör vara avgörande vid riksdagens ståndpunktstagande. Jag har stort förtroende för de politiska partierna, men, herr Nilsson i Svalöv, det är för mycket begärt att jag skall sitta och tillstyrka en motion på grundval av ett material där den eller den utredningsmannen — jag tänker nu särskilt på högerns förslag här — kommit till det resultatet, att det är lämpligt att ta ett så stort steg och gå ner ytterligare från fyra till tre. Detta bör vi ändå hålla i minnet. Sedan tror jag nog att vi så småningom kan komma fram till den linje, som herr Anderson i Sundsvall talade om.

Det är väl ändå inte orimligt att säga, att vi först skall se resultatet av det beslut vi fattade i fjol. Detta beslut har inte trätt i kraft ännu. Vi vet ingenting om detta mer än de siffror som fram-

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

lades i fjol, och de pekade åt ett håll som gjorde riksdagen betänksam.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Gävle framhöll att han inte ville bygga på material från de olika partiernas utredningsbyråer. Jag vet inte om något sådant material har lagts fram för herr Adolv Olsson, men i fjol förelades av 1950 års skattelagssakkunniga ett stort material rörande fastighetsskatten. Detta material var av den beskaffenheten, att vi på högerhåll ansåg oss ha fullt stöd för att fastighetsskatten kunde avskaffas. Om inte riksdagen gick med på detta hade vi ett klart stöd för vårt yrkande om att åtminstone reparationsstalet kunde sänkas till tre.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Vi är i princip överens om att fastighetsskatten bör avvecklas. Meningarna går isär när det gäller tidpunkten och sättet för denna avveckling. Inom folkpartiet var vi i fjol gärna villiga att gå med på en sänkning av reparationsstalet från fem till fyra. Vi ville emellertid vid det tillfället gå ett steg vidare och låta 20 000 kronor av taxeringsvärdet vara fritt. Huvudmotiveringen för detta var att vi ansåg det önskvärt med en välbehövlig lättnad för de många villaägarna. Vi ansåg vidare att man kunde genomföra denna förbättring utan att det avsevärt påverkade kommunernas finanser.

Det är med tillfredsställelse jag i dag konstaterar, att utskottets ärade ordförande inte har upprepat de skäl mot denna linje som finns i utskottets skrivning, där man säger att denna linje inte skulle vara rättvis. Beträffande den synpunkten har man anledning att påminna om att fastighetsskatten till sin konstruktion över huvud taget inte av någon uppges vara rättvis. Dessutom är vårt förslag ett provisorium i avvaktan på en slutgiltig lösning, som endast

kan gå ut på fastighetsskattens avskaffande.

Vi tar liksom utskottets ärade ordförande hänsyn till kommunernas finanser. Det är ett återhållande moment i vårt ställningstagande. Detta har gjort att vi för närvarande inte vill vara med om en ytterligare sänkning av repartitionsstalet. Däremot anser vi inom folkpartiet att det med hänsyn till kommunernas ekonomi bör vara möjligt att åstadkomma en ytterligare lättnad genom att 20 000 kronor får vara fritt. I fjol skrev utskottet för sin del att man i avvaktan på fastighetsskattens avskaffande borde företa den lindring som lät sig förenas med omsorgen om kommunernas finanser. Vi har samma grundsyn i detta fall som kommit till uttryck i detta citat från utskottsutlåtandet i fjol, och det är med utgångspunkt från denna grundsyn jag, herr talman, yrkar bifall till den reservation som är avgiven av herr Spetz m. fl.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att man måste ha klart för sig just de synpunkter som herr Kristensson i Osby här framhöll, nämligen hänsynen till kommunernas ekonomi. Det är möjligt — det vet vi ingenting om i detta nu — att man måste ersätta denna skatt på något sätt. I vissa norrlandskommuner har det, såsom jag sade, redan börjat talas om vad man i detta avseende kan vänta sig för framtiden. Riksdagen kan naturligtvis inte vara blind för att vi helt enkelt sätter kommunerna i ett läge, som kan betyda oerhörda svårigheter för dem.

Jag vill erinra om att herr Jonsson i Skedsbygd för några år sedan var inne på en linje, som vi kanske så småningom i det fortsatta avvecklingsarbetet kommer att få fundera på en smula. Jag tror nog att herr Kristensson och jag kan hitta varandra så småningom i detta fall. För närvarande tycker jag

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

dock att herr Kristensson irrar en smula för mycket för att jag skall kunna göra honom sällskap.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till utskottets ärade ordförande, att jag naturligtvis är tacksam och glad över den välvilliga inställning som herr Olsson i dag har till det förslag som vi framförde i fjol och som vi har upprepat i år. Den kan naturligtvis betyda att den linjen kommer att allvarligt prövas också av dem som nu bildar en majoritet.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf):

Herr talman! De har ju varit en av våra nästan ständigt återkommande framstötter att söka avveckla fastighets-skatten, men ju mer man har sysslat med detta problem, ju mer har man kommit till övertygelse om att det inte är så enkelt; om man utan vidare avskaffar fastighetsskatten kan detta komma att medföra orättvisor och ojämnheter i skattebelastningen, som är minst lika stora om inte större än de som orsakas av denna skatt.

Jag har från min verksamhet inom taxeringsarbetet sedan många år tillbaka sådana exempel från Småland. Jag kan peka på domänverket, som inom min kommun äger ganska stora skogskomplex. Domänverket gjorde stora avverkningar, som nästan aldrig lämnade någon effektiv inkomstskatt. Det överskott, som man vid vissa tillfällen redovisade, fördelades på revirets allmänna omkostnader, och vi fick ingenting. Hade man tagit bort fastighetsskatten kunde det vissa år ha inträffat att domänverket med sitt stora skogsinnehav inte hade haft någon nämnvärd skatt att erlagga till kommunen, under det att det i fråga om de övriga skogsägarna, när de avverkade ett parti skog, stod klart för taxeringsnämnden, att här fanns det en skatte-

källa. Då hjälpte det inte med bara fastighetsskatten, utan då fick dessa skogsägare även betala inkomstskatt.

Detta har givit oss anledning att gå andra vägar, att ta något försiktigare på den här frågan, och ytterligare anledning här till får man när man konfronteras med förhållandena i de norra delarna av vårt land, där de stora kraftbolagen i många fall dominerar inom en kommun eller där de stora skogsbolagen äger fastigheter, vilkas taxeringsvärde betyder så mycket att kommunens finanser är beroende av de inkomster man får från fastighetsskatten. När man vet att dessa företag i stor utsträckning har möjlighet att i sin bokföring ta upp rotvärdet så pass lågt, att någon effektiv fastighetsskatt inte kan komma i fråga, eller i varje fall blir mycket liten, då förstår man att problemet om fastighetsskattens borttagande inte är så enkelt.

Vi har därför velat undersöka möjligheterna för fastighetsskattens avskaffande, och jag erinrar om en framstöt som vi gjorde senast i fjol, där vi till övervägande upptog frågan om huruvida man inte kunde diskutera den vägen, att endast personer, som inte är mantalsskrivna och således skattskyldiga inom den kommun där de äger fastigheter, skulle behöva erlagga fastighetsskatt.

Jag vet inte om denna utväg tillsammans med andra kommer att prövas. Men för mig står det klart att man inte utan vidare kan ta bort fastighetsskatten, garantiskatten, utan skadeverkningar för vissa kommuner i landet.

I fjol sänktes den effektiva fastighetsskatten till fyra procent, och detta motiverades bl. a. med höjningen av taxeringsvärdena. Jag medger att den sänkningen inte motsvarar den höjning av taxeringsvärdena som ägde rum, men jag vill erinra herr Nilsson i Svalöv därom att på den punkten, rörande fördelningen av skatten mellan den kommun där fastigheten är belägen och den

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

plats där ett företag har sitt säte, företogs det ingen rubbning. Det blev någon liten förskjutning redan på grund av sänkningen till fyra procent, men högern var i fjol beredd att gå ned till tre procent. Då hade ju denna rubbning blivit ännu större.

Sedan skulle jag bara säga några ord beträffande folkpartimotionen. Herr Kristensson i Osby betonade särskilt att det var villafastigheter som han i detta fall ömmade för. För mig utgör i stället just tanken på dessa fastigheter ett motiv för att hålla fast vid fastighetsskatten tills man får något annat i stället. Om man i enlighet med folkpartiets motion befriar fastigheter under 20 000 kronors taxeringsvärde från fastighetsskatt kommer detta att medföra att många av dessa villafastigheter, som storstädernas inbyggare har ute i landsortskommunerna och för vilka landsortskommunerna har fått vidta vissa åtgärder för att skaffa vägar, och kanske även vatten och avlopp, i mycket stor utsträckning skulle befrias från erläggande av skatt till ifrågavarande kommun trots de utgifter som kommunen har haft för fastigheterna i fråga. Detta gör att vi för vår del vill ta litet försiktigt på detta problem. Finansministern uttalade i fjol att han ansåg att det steg, som togs i fjol, var ett steg mot fastighetsskattens avskaffande, och jag har förvissat mig om att han har samma inställning i dag. Och när han — som vi hoppas — kommer med något förslag där kommunerna kan bli skyddade, så att de inte lider alltför stora förluster på grund av fastighetsskattens avskaffande, då kommer jag, om jag är kvar i riksdagen, att medverka till fastighetsskattens fullständiga avskaffande. Fastighetsskatten är ju en kvarleva från den tid då fastighetsägarna inte hade att erlægga annan skatt till kommunen än fastighetsskatten, oavsett inkomsterna i övrigt, och man lär väl inte vilja återinföra den ordningen att man låter fastighetsägarna slippa undan

med enbart fastighetsskatten. Jag tror nog att Sveriges jordbrukare då skulle vara med om att bibehålla densamma, om de sluppe inkomstskatt.

Som frågan ligger till för närvarande, när vi inte har sett resultatet av det beslut som fattades i fjol, när det gällde särskild beskattningsform för egna hem och tvåfamiljshus, tycker jag nog att det är alla skäl att avvakta och se utfallet av de beslut som vi har fattat. Jag vill bara erinra om att enligt en utredning, som förelåg i fjol, uppgick den effektiva fastighetsskatten till 155 miljoner kronor, och av detta belopp var det endast 7 miljoner kronor som berörde jordbruket. Det är under sådana förhållanden i varje fall inte något större jordbrukarintresse att i nuvarande ekonomiska konjunktur med relativt goda inkomster på jord- och skogsbruk ta bort fastighetsskatten.

Jag vill medverka till — och det vill säkerligen vårt parti — att få bort denna orationella skatt, men vi kan inte göra det förrän vi ser verkningarna och kan förebygga skadeverkningarna av detta borttagande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! I mitt första anförande i detta ärende framhöll jag, att förra årets beslut hade medfört att vi fått förändringar i fördelningsreglerna i de fall då förvärvskälla, vari fastigheten ingår, skall upptas till beskattning i mer än en kommun. Detta skedde därigenom att man i och med att repartitionstalet sänktes från 5 till 4 inte passade på att i anslutning till detta ändra fördelningsgrunderna, så att vi fick samma förhållande som vi hade tidigare.

Nu säger herr Jonsson i Skedsbygd, att om vi hade följt högerns förslag i fjol och sänkt repartitionstalet till 3,

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

hade det blivit ännu tokigare. Nej, herr Jonsson i Skedsbygd, det hade det inte blivit, ty i fjol liksom i år hade vi förslag om att fördelningsreglerna skulle bli precis som de var tidigare. Vi ville inte vara med om att de stora städerna, där huvudkontoren är belägna, skulle få större del av inkomsten än vad de hade tidigare. Det sade vi klart ifrån i vår motion redan i fjol.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson i Skedsbygd tog upp ett argument mot folkpartiets linje, som framfördes i debatten under fjolåret, nämligen att vår linje skulle visa sig ofördelaktig för sommarsamhällen och sommarorter, och man kan mycket väl förstå den invändningen. Men jag vill erinra om att sommargästerna är till fördel för dessa orter på många sätt; det gäller affärer, kaféer, rumsuthyrning, trädgårdsodling. Dessutom har dessa samhällen många gånger möjlighet att ta ut avgifter för sina tjänster och gör det också. Men det väsentliga på detta område är väl ändå, att det genom treprocenträkningen vid inkomstberäkningen i många fall blir en förbättring av skatteunderlaget i sådana orter.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Nilsson i Svalöv om att det ju inte vidtogs någon förändring av denna fördelningsgrund i fjol. Hade man sänkt repartitionstalet till 3, hade ju fördelningsgrunden också ändrats ofördelaktigt.

Sedan säger herr Kristensson att sommargästerna är till så stor nytta för den bygd där de slår sig ned och har sina sommarnöjen. Ja, men skall man därför befria dem från att erlägga skatt för sina fastigheter? Skall det bli en så pass stor fördel att få ut exempelvis stockholmare till skärgården att

detta skall premieras för att de kommer ut, eller är det för deras vackra ögons skull man skall vara så välvillig mot dem?

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara helt kort säga till herr Jonsson i Skedsbygd, att om han studerar författningarna och studerar riksdagshandlingarna från i fjol, så finner han, att fördelningsgrunderna blivit ändrade.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är övertygad om att herr Jonsson i Skedsbygd är medveten om att dessa sommarbostäder utgör bara en mindre del av de många villor som finns i vårt land. Vi har ju med vår motion syftat till att underlätta läget för de många ägarna av fastigheter med lågt taxeringsvärde som finns i vårt land. Detta är jag övertygad om att herr Jonsson i Skedsbygd är medveten om.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Det är ju ett gammalt krav från bondeförbundet, att fastighetsskatten skall avskaffas, men vi har ansett, att det i detta sammanhang, såsom herr Jonsson i Skedsbygd närmare redogjorde för, är nödvändigt med en kompensation till kommuner som annars skulle komma att vållas alltför stort avbräck i sina inkomster. Det är kommuner med stora vattenkraftsanläggningar, med stora bolagsskogar, med stora fideikommiss och med ett betydande antal sommarvillor o. s. v.

Den uppfattningen har vi givit uttryck för många gånger att när fastighetsskatten tas bort, skall det ske i samband med en sådan här kompensation. Och att den skall tas bort har vi ansett självklart. Vi har tillåtit oss att säga, att vi tycker, att fastighetsskatten

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

är ungefär lika föräldrad som indelningsverket var vid den tidpunkt, då det avskaffades. Men som sagt, det är en sak att man anser detta, och en annan sak att man måste få till stånd en utredning angående de komensationer som jag nyss har talat om.

Folkpartireservationen kan ju tyckas innehålla ett uppslag som är värt att närmare överväga. Jag säger det, därför att vi från bondeförbundets sida övervägde just det uppslaget i fjol. Vi tänkte oss, att man skulle kunna undgå åtskilligt av de olägenheter jag har talat om genom att låta bara en del av fastighetsvärdet — vi tänkte oss inte bara 20 000 kronor, utan vi resonerade om 40 000 eller 50 000 kronor — bli skattefri. På det sättet trodde vi, att man skulle kunna klara av en del av de olägenheter som slopandet av fastighetsbeskattningen i dess helhet medför. Det fanns nog åtskilliga, som menade, att här hade man funnit något av ett Columbi ägg. Och det verkade faktiskt på det sättet, innan man börjat studera frågan närmare. Vad var det då som gjorde och gör att vi i dag ingalunda anser det vara något Columbi ägg och att vi över huvud taget inte anser det vara en framkomlig väg? Jo, framför allt var det så att det visade sig, att systemet inte passade för de s. k. bostadsrätts-husen som fastighetsbeskattats för varje delägare för sig. Det här arrangemanget skulle nämligen ha inneburit, att de hyreshus, som var satta på andelar, skulle bli praktiskt taget eller i varje fall till största delen befriade från fastighetsskatt, medan andra precis likadana hyreshus skulle vara belagda med fastighetsskatt i den mån värdet översteg låt oss säga 30 000, 40 000 eller 50 000 kronor. En sådan ordning ansåg vi uteslutet att gå in för och avstod från detta. Vi förordade i stället att man skulle söka sig fram efter den gamla linjen men med en komensation till de kommuner, som i och med fastighetsskattens borttagande kommer

att få vidkännas en betydande inkomstminskning. Detta är vår ståndpunkt. Vi kommer att arbeta för den, och jag har den förhoppningen, att det skall bli möjligt att komma fram till ett tillfredsställande resultat.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få fästa inrikesministerns uppmärksamhet på att under årets riksdag har vi lagt om beskattningsreglerna för fastighetsdelen när det gäller bostadsrättsinnehavarna så att den är överflyttad från bostadsrättsinnehavarna till den förening eller det bolag som äger fastigheten. Denna stora förändring har riksdagen i år redan beslutat.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf):

Herr talman! Jag har i år liksom under fjolårets debatt om denna sak lyssnat med den allra största uppmärksamhet. Vi kanske alla har befunnit oss i den tron, att det skulle vara en lätt sak att avskaffa garantiskatten. Men det har visat sig, att ju mer förtrogen man blir med verkningarna av vad vi menar med ett avskaffande desto mer fundersam blir man över hur man skall gå till väga för att inte åstadkomma att den sista villan blir värre än den första. Vi har på sidan 12 i utskottsberäkningen ett exempel från Norrtälje, där man visar, att utdebiteringen skulle ha stigit med 42 öre per bevillningskrona, om man skulle lagstifta fram en fri del av 20 000 kronor vid taxeringen.

När jag hörde herr Anderson i Sundsvall säga, att det skulle vara en etapp på vägen mot att få bort garantiskatten, om man ville gå med på att ha 20 000 kronor fria, så tänkte jag, att det skulle vara en etapp på vägen att skapa en villervalla, som man inte skulle kunna stå till svars med, när man fick se verkningarna av detta. En del skulle bli fria, men vi skulle då övervältra bördan på andra. Jag vill

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

därför på det bestämdaste varna för att beträda denna väg. Vi har nämligen kommuner, där den allra största delen av fastigheterna har taxeringsvärden vid 20 000 kronor eller därunder. Vi förstår vad det skulle betyda.

I fjol avskaffade vi åtminstone de allra största orättvisorna för dem som var hårdast drabbade och värst utsatta för verkningarna av denna garantiskatt. På den tiden innan vi ännu infört barnbidragen träffade jag ofta på människor, som aldrig kunde utnyttja sitt ortsavdrag. Sedan barnbidragen kom till, har det förbättrats betydligt. I år har vi för första gången att emotse, att den som i ortsgrupp 2 har ett taxeringsvärde för sin gård på 44 000 kronor och inte har annan inkomst än det belopp, vartill garantiskatten uppgår, får kvitta denna mot sitt ortsavdrag. Detta gäller för äkta makar.

Tar jag exempelvis ortsgrupp 5 kan man äga fastighet med ett taxeringsvärde av 50 000 kronor och ändå vara helt skattebefriad. Detta är ett framsteg som gjorts på vägen för att rätta till de allra största orättvisorna. Vi är alla glada och belåtna att ha kommit så långt. Från alla håll och kanter låter det, som om vi vore övertygade om att vi skall avskaffa garantiskatten, men hur det skall gå till därom vet vi i dag troligtvis för litet, såsom bevillningsutskottets ordförande nyss har sagt. Vi måste skaffa oss ett siffermaterial som underlag för våra debatter, så att vi kan besluta på ett sådant sätt att vi inte åstadkommer skada. Jag kan nämna ett drastiskt exempel. Det finns en kommun i Kopparbergs län, som inte har annan industri än en kraftstation, men denna kraftstation är taxerad till 19 miljoner kronor, och hela den nya storkommunen — två kommuner har sammanslagits — kommer med hela sitt fastighetsbestånd av skog och jord m. m. inte upp till högre taxeringsvärde än 18 miljoner kronor.

Först när vi får ett fullständigt klar-

läggande av hur vi skall förfara i sådana fall kan vi ta upp frågan på nytt. Jag hoppas att det då skall bli rörande enighet inom alla partier och att vi då verkligen skall kunna åstadkomma något.

Det lappverk — jag kallar det lappverk — som 20 000-kronorsbefrielsen skulle utgöra, vill jag sannerligen inte ge så mycket för. Det kan jag för min del inte tillstyrka. Jag tror det skulle skapa irritation.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Har man så stora betänkligheter som herr Jansson i Aspeboda låtit komma till uttryck, är jag förvissad om att garantiskatten aldrig kommer bort.

Vi bondeförbundare har ju alltid haft på vårt program, att vi vill ha bort den orättvisa beskattning som garantiskatten utgör. Jag för min del står kvar på den linjen och kan därför inte dela de synpunkter, som herr Jonsson i Skedsbygd framförde i detta avseende. Jag anser nämligen att det inte blir de förfärligt stora återverkningar vid en sänkning från 4 till 3 procent, såsom förordats i högerreservationen, som man vill göra gällande. Jag förmodar att herr Jonsson i Skedsbygd och herr Jansson i Aspeboda och för resten hela bevillningsutskottet läste utredningen för ett par år sedan angående fastighetsbeskattningen och återverkningarna i de olika kommunerna, om man slopade den helt. Där visades tydligt, att det var ganska små återverkningar i flertalet kommuner. Där det verkade mest var just i sådana kommuner som hade många sommarvillor. Där återverkade det med en viss tyngd, dock inte någon nämnvärt avskräckande. Jag för min del tycker därför att vi så snart som möjligt bör avskaffa denna orättvisa skatt.

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

Däremot kan jag inte vara med om att det skall ske på den linje, som folkpartiet gått in för, ty det medför ingen rättvisa. Det skulle ju betyda att alla alla dessa mindre fastigheter, som är taxerade till högst 20 000 kronor, skulle slippa och att skatten skulle övervältras på alla de andra, som hade något högre taxeringsvärden. Det ligger ingen rättvisa i ett sådant system. Nej, alla bör få en lättnad i förhållande till taxeringsvärdet. Jag tycker att man bör kunna ta detta steg med en sänkning från 4 till 3 procent så mycket mera som den höjda fastighetstaxeringen gjort att det är berättigat med procenttalet 3 i stället för 4. Procenttalet 4 ger mer i skatt efter det nya taxeringsvärdet än vi skulle haft med 5 procent efter de gamla taxeringsvärdena, och därför är det berättigat att nu gå ned till 3 procent. Jag kommer för min del att rösta för det förslaget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att den uppgift som här lämnats om bostadsrättsföreningarna inte är alldeles riktig. Beskattningen av dem har nämligen flyttats över från den enskilde till bostadsrättsföreningen som sådan, men detta gäller inte den förmögenhet, som ligger i fastigheten. Beskattningen av den kommer bostadsrättsinnehavaren därför alltså att drabbas av.

Sedan vill jag till den siste ärade talaren säga, att om jag inte minns alldeles fel, så fanns det i den utredning som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag i fjol omnämnda kommuner, där skattehöjningen skulle bli kr. 3:45 per skattekrona.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf) kort genmäle:

Herr talman! När herr Rubbestad sä-

ger att han inte kan se på denna fråga på samma sätt som jag, så vet jag inte hur herr Rubbestad ser på frågan över huvud taget.

Det är många saker, som vi i detta sammanhang måste ta hänsyn till, och jag blev därför en smula förvånad över hur snabbt herr Rubbestad gick ner till tre procent. När vi behandlar en fråga, som griper in så djupt i hela vårt ekonomiska liv som förevarande fråga gör, så kan vi inte gärna ta ställning hux flux utan att tänka oss för, och jag kan därför inte följa herr Rubbestad i detta fall. Jag anser i stället att vi så småningom bör kunna få fram ett undersökningsmaterial, som garanterar att vi inte här begår ett brott mot någon kommun, som är beroende av det nuvarande systemet.

Herr Rubbestad bättrade sig emellertid i slutet av sitt anförande och tillade »snarast möjligt». På den punkten är han och jag hundraprocentigt överens, ty även jag vill snarast möjligt ha här ifrågavarande ändring genomförd, men jag vill inte vara med om det förrän vi har absolut klart för oss hur det nya systemet kommer att verka och vad vi kan sätta i stället för de förmåner, som vi här och där tar bort. Exemplet med kraftstationen som tillför en socken 19 miljoner kronor, medan hela socknens inkomster i övrigt uppgår till endast 18 miljoner kronor, borde ge herr Rubbestad en liten tankeställare härvidlag.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det kan måhända vara onödigt att här replikera herr Rubbestad, eftersom han ju kom till samma slutsats som jag, nämligen att fastighetskatten bör komma bort. Herr Rubbestad vill emellertid göra detta utan alla reservationer och utan tanke på de konsekvenser, som detta kan medföra för vissa kommuner. Jag skall därvidlag bara ta ett exempel. Låt oss tänka oss att vi har en kommun, där

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

ett kraftverk står för den största delen av inkomsterna och där företagets taxeringsvärde uppgår till exempelvis 50 procent av det sammanlagda fastighetsvärdet inom kommunen. Om man där tar bort fastighetsskatten och inte sätter någonting annat i stället, vad intäffar då? Jo, företaget lämnar ingen fastighetsskatt till kommunen, alltså ökas företagets vinst, och denna beskattas i den stad eller det samhälle, där företaget har sitt säte. Det blir resultatet av fastighetsskattens borttagande, om man inte lämnar någon som helst kompensation.

Efter att något litet ha studerat denna fråga har jag därför kommit till den uppfattningen, att vi här riskerar att skapa en större orättvisa — låt vara att det kanske sker i bara ett fåtal kommuner — om vi tar bort skatten utan vidare än om vi har den kvar.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna medge att jag i min replik till inrikesministern gjorde mig skyldig till ett förbiseende och att det tillrättaliggande som utskottets ärade ordförande i det sammanhanget gjorde var alldeles korrekt. Trots detta måste jag emellertid säga, att vi här har att göra med en ny faktor, den nämligen att vi beträffande inkomst av hyresvärde i stort sett får en förbättring för bostadsrättsinnehavarna. Man kan naturligtvis se på båda dessa frågor samtidigt, som vi har gjort, när vi har diskuterat dessa problem inom utskottet.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att man klarlägger alla förhållanden, som herr Jansson i Aspeboda vill ha klarlagda innan man kan avveckla garantiskatten; något sådant tror jag är omöjligt att göra. Det är nämligen så många ovissa

faktorer, som i olika lägen kan spela in och som gör att det som är möjligt ett år visar sig omöjligt det kommande året. För närvarande är vi i den lyckliga omständigheten att fastigheterna i allmänhet — jag tänker särskilt på jordbruksfastigheterna — lämnar en avkastning, som inte behöver förrycka inkomstläget i en kommun om man slopar garantiskatten. Men det läget kan under vissa förhållanden ändras så att det blir större svårigheter att avveckla garantiskattesystemet i ett kommande läge än det för närvarande är. Jag tror därför att nu är den lämpliga tidpunkten härför, detta särskilt som, såsom jag framhöll i mitt första anförande, fastighetsvärdena höjts i den utsträckningen att 4 procent på taxeringsvärdena ger mera nu än 5 procent gav före den sista fastighetstaxeringen, och att det av denna anledning är berättigat att redan nu sänka till 3 procent. Jag tror därför som sagt att det nu är lämpligt att göra detta.

Jag vill för övrigt göra det uttalandet, att om man skall dröja så länge med fastighetsskattens avveckling som till den tid då vi tagit ställning till en kungl. proposition, som vi fått i år och som innebär att fastighetsskatten för år 1956 skall fonderas för att lämna stöd till de kommuner som kommer att drabbas av fastighetsskattens borttagande, då bör vi åtminstone vara mogna för att gå in för ett fullständigt avvecklande av fastighetsskatten. Jag vill göra detta uttalande till vederbörande i statsrådsbänken, ty jag hoppas att regeringen åtminstone år 1956 sedan fonderingen gjorts kommer med ett förslag till fullständig avveckling av garantiskatten. För dagen bör vi emellertid gå på den linje som förordar en sänkning av skatten till 3 procent i stället för 4 procent.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonssons i Skeds-

Ändringar i fastighetsbeskattningen m. m.

bygd senaste inlägg kom mig att begära ordet för en replik.

Herr Jonsson i Skedsbygd målade situationen ganska svart för de kommuner där det finns kraftverk, som har att erlægga fastighetsskatt. Jag vill erinra herr Jonsson i Skedsbygd om att 1942 års kommunalskatteberedning löste detta problem när den föreslog att även om fastighetsskatten skulle bort, så borde 5 procent av inkomsten alltid gå till vederbörande kommun. Det är precis den linje som högern följt i sina motioner både förra året och även i år.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Det var ett yttrande av herr Rubbestad, som uppkallade mig att ta till orda, och det var när han gjorde sig till talesman för att fastighetsskatten eller garantiskatten skall tas bort. Därvidlag vill jag göra en fråga. Även om man ställer i utsikt en viss kompensation, hur skall det då gå för de norrländska kommuner, som i mycket hög grad är beroende av fastighetsskatten? Det finns där uppe vissa kommuner, där bolagen och staten äger nästan all skog och där man numera går fram med stora sjöregleringsarbeten och byggande av dammar och kraftverk, som blir åsatta taxeringsvärden, som i vissa fall för en del kommuner kan betyda ända upp till 15 å 20 procent av antalet skattekröner. Tror herr Rubbestad att det kommer att gå att fånga många valröster på det talesättet i Norrland? Om herr Rubbestad tror det, misstar han sig totalt.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag förutsätter att både kronans egendommar och vattenfallsbyggnaderna där uppe kan ge någon avkastning. Vi bör under sådana förhållanden gå in för att den skall redovisas såsom skatteunderlag till kommunerna och ge kanske mera än garantiskatten. Då förmodar jag att herr Jacobson i Vilhelmina blir nöjd.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Nilsson i Svalöv votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 36 antager den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammaren ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstnings-

Lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

apparat anställdes. Därvid avgåvos 89 ja och 76 nej, varjämte 38 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 49 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs vart efter annat

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. och nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen;

bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i pensionsgrunderna för de äldre riksdagsvaktmästarna; samt

första lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss översyn av lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 17.

Lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Som motionär skall jag be att, mycket kort, få yttra något i den fråga, som nu för ett ögonblick rycker i förgrunden för kammarens intresse och beträffande vilken väl herr talmannen strax går att klubbfästa ett beslut, som man har anledning att fästa de allra största förhoppningar vid, eftersom utskottet så entydigt positivt har uttalat sig i motionens syfte.

Vi motionärer har egentligen bara att buga och tacka. Det är emellertid här obestriddigen fråga om ett problem av inte så alldeles enkel natur. Man vill dock livligt hoppas och tro att det genom den ytterligare beredning, som nu torde följa, skall bli möjligt att lösa problemet och i en enkel lagtext kunna åstadkomma de garantier det i detta fall är fråga om. Dessa garantier ligger

Lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

helt i linje med den nya religionsfrihetslagens anda — ja, man kan säga så helt i linje därmed, att det väl närmast får anses som ett förbiseende att denna sak inte redan är ordnad.

För undvikande av allt missförstånd kan jag kanske också få lov att säga, att det naturligtvis varit motionens tillskyndare helt fjärran att mena, att borgerlig lag skulle i minsta mån träda i stället för det rent personligt betingade ansvar som ligger i tystnadsplikten. Ty det finns ju också en *förpliktelse* till tystnad och inte bara en *rätt* till tystnad, det är uppenbart. Men frågan om tystnadsplikten bör, som jag ser det, få bedömas som en väsentligen kristet-etiskt betingad angelägenhet, antingen det finns något i lag därom föreskrivet eller inte. För min personliga del tycker jag att det härvidlag inte skulle behövas något lagbud. Det står fast, att en frikyrklig själavårdare känner sig förpliktad att helt förtiga vad han i biktens form, i en stund av djup intimitet, har mottagit; om han inte gjorde det skulle all själavård vara omöjlig, föreställer jag mig, ty den bygger ju på ett orubbat förtroende. Men jag föreställer mig å andra sidan att om det befinner önskvärt och angeläget att också denna sida tas upp till förutsättningslös utredning, så skall ingen ha något att invända mot det.

Vad som under alla förhållanden måste upp till omprövning är vissa gränsdragningsproblem. Skall gränsen dragas exakt där den gräns nu går, som markerar rätt till vigsel för frikyrkopastorer, eller skall man tänka sig någon annan indelningsgrund? Jag vill i det fallet skicka med en önskan, att den avgörande synpunkten verkligen blir den, att varje frikyrkopastor, som reellt sett fyller uppgiften som själavårdare och alltså har att mottaga förtroenden i biktens form, också får lagens skydd och att alltså ingen ur den synpunkten behörig lämnas utanför.

Herr talman! Med dessa, som jag hoppas, inte alltför många ord ber jag att med livligaste tillfredsställelse få yrka bifall till utskottets hemställan, som ju är helt identisk med motionärernas hemställan.

Fru JOHANSSON i Skövde (s):

Herr talman! Eftersom jag har avlämnat en blank reservation i detta ärende skall jag be att med några ord få motivera varför jag har gjort det.

Liksom de övriga ledamöterna i utskottet anser jag det vara alldeles på sin plats att även en frikyrkopastor får rätt att undandra sig vittnesmål angående vad som blivit honom anförtrott i hans egenskap av själasörjare. Jag tror emellertid att denna fråga inte kan lösas nöjaktigt, om inte en frikyrkopastor utom att erhålla rätt att tiga också ålägges skyldighet att tiga.

Jag misstänker visserligen inte ett ögonblick att våra frikyrkopastorer på något sätt skulle yppa vad personer i biktens form har anförtrott dem, men jag anser att det borde vara ett stöd för dem att de verkligen har fått avge ett tysthetslöfte så att de, om det skulle uppstå en situation, där de kanske skulle pressas att meddela vad som blivit dem anförtrott, då skulle kunna stödja sig på sin tystnadsplikt.

Inom Svenska missionsförbundet och inom metodistsamfundet får nämligen pastorerna, när de inviges i sin tjänst, avlägga ett tysthetslöfte, men inom andra samfund tycks detta inte vara förhållandet. Det kan ju ändå tänkas att någon pastor utträder ur vederbörande de samfund eller kanske rent av inte längre bekänner sig som kristen, och som en följd därav kunde han också anse sig löst från sina moraliska förpliktelser i detta avseende som han tidigare känt sig bunden av.

Jag anser bikten vara av stor betydelse. Jag har många gånger kunnat konstatera hur värdefullt det är för människor, som har något bekymmer

Lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

att bära på, att få vända sig till en person och tala om vad det är som bekymrar dem och samtidigt ha en garanti för att den person, som de meddelar sig med, inte har rätt att yppa detta i något sammanhang. Jag anser att man fördenskull på allt sätt bör slå vakt om denna tystnadsplikt, så att dessa människor kan känna den största trygghet då de går att tala med en själasörjare.

Motionärerna har fått sina önskemål ganska väl tillgodosedda, och jag har som sagt ingenting emot det. Jag anser emellertid, att om det skall vara någon konsekvens i det beslut vi går att fatta, skulle det i utskottets kläm, samtidigt som man anhåller om utredning om rätt för frikyrkopastor att undandraga sig vittnesmål angående vad som blivit honom anförtrött i hans egenskap av själasörjare, ha tillagts, att åt utredningen bör uppdragas att utreda även frågan om pastorernas tystnadsplikt.

Jag har inte något yrkande, men har ändå velat framföra dessa synpunkter.

Häruti instämde herr *Hallén* (s).

Herr **LUNDQVIST** (s):

Herr talman! Det är i stort sett samma synpunkter, som fru Johansson i Skövde här anför, som varit anledning till att jag antecknat en blank reservation till detta utskottsutlåtande. Motionärernas önskemål har ju tillgodosetts. Herr Hamrin betonade emellertid i sitt anförande här i kammaren att han, om jag fattade honom rätt, anser att det endast behövs en moralisk skyldighet för vederbörande att tiga med vad han erfarit och mottagit i bikten. Vi har nog den uppfattningen, att den rättighet, som en frikyrkopastor får jämfört med andra kyrkans män, också bör så långt det är möjligt förenas med samma skyldighet för vederbörande att tiga med vad han fått erfara. Detta har fru Johansson på ett utmärkt sätt betonat.

Att frågan emellertid inte är så enkel framgår av remissyttrandena. Styrel-

sen för Sveriges advokatsamfund poängterar detta i sitt på sid. 16 i utskottets utlåtande intagna yttrande. Jag tycker detta uttalande bör understrykas och tjäna som vägledning för utredningen på detta område. Det heter där: »En inskränkning i frikyrkopastorernas vittnesplikt är ägnad att inge vissa betänkligheter. Nu gällande inskränkningar i vittnesplikten (rätten att tiga) korrespondera mot en materiell tystnadsplikt (plikten att tiga), stipulerad i särskilda författningar, allmänna läkarinstruktionen, advokatsamfundets stadgar etc. Gemensamt för alla dessa fall torde vara, att brott mot tystnadsplikten kan medföra straffansvar eller disciplinär påföljd. Att inskränka frikyrkopastorernas vittnesplikt utan att samtidigt ålägga dem en på något sätt sanktionerad plikt att iakttaga tystnad synes knappast kunna ifrågakomma. En lösning av sistnämnda fråga torde möta vissa svårigheter.»

Advokatsamfundet slutar sitt yttrande med att säga följande: »Med det anförda har styrelsen velat påvisa att den av motionärerna väckta frågan är ganska komplicerad. Någon erinran mot att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd har styrelsen emellertid icke.»

Om man får denna rättighet och någon bryter mot tystnadsplikten, går detta närmast ut över vederbörande, som fått denna nya rättighet att iakttaga tystnad. Är det någon som missbrukar denna rätt kommer emellertid också hela det nya systemet att förlora i förtroende. Vi anser därför för vår del, att det är lika nödvändigt för frikyrkopastorerna att man upprätthåller regeln, att rätt att tiga också skall medföra plikt att tiga.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp):

Herr talman! Mina ord i denna fråga skall inte bli många.

Lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

Utskottet har inga delade meningar i själva sakfrågan i det ärende som nu behandlas, och de som avlämnat en blank reservation har gett besked om anledningen därtill utan att framställa något särskilt yrkande.

De svårigheter, som kan tänkas uppkomma vid lösandet av den föreliggande frågan, har utskottet, synes det mig, ärligt och uppriktigt och samvetsgrant redovisat. Det lämnas emellertid åt den kommande utredningen att söka få håll på eller bemästra dessa svårigheter.

Enligt nu gällande lag kan en frikyrkopastor av domstol åläggas att röja det som han under biktens insegel tagit emot, t. ex. vid en dödsbädd eller eljest i förtroende som själasörjare. Vägrar han, vilket han i en sådan situation givetvis gör, kan han i yttersta fall kvarhållas i häkte tre månader. Jag tror inte någon i denna kammare skulle anse det vara värdigt vårt rättssamhälle om så skedde. Man kan säga att ett sådant domslut i dagens situation endast har teoretiskt intresse, men nu gällande lag ger i alla fall möjlighet till en så sträng dom.

När det gäller begränsningen i rätten till tystnad inför domstol är jag övertygad därom, att mycket svårare nötter har en tillkallad sakkunnigkommitté haft att knäcka än den som denna kommitté kan tänkas få. Man kan t. ex. följa den linje, som herr Hamrin nämnde här, att de som har fått vigsellicens också skall få tystnadsrätt. Det kan också finnas andra vägar att gå. Klart är, att det skall vara sådana personer inom vederbörande samfund, vilka verkligen framstår som själasörjare i egentlig mening, som här bör komma i fråga. Som har nämnts här förut får inom flera frikyrkliga samfund pastorerna vid ordinationen och avskiljningen inför den samlade konferensen avlägga ett högtidligt löfte om obrottslig tystnad.

Jag kan gärna citera hur detta löfte, med någon liten variation, lyder: »Jag lovar att under tystnadens insegel be-

vara och på inga villkor förråda vad som i form av syndabekännelse eller på annat sätt blivit mig som pastor eller själasörjare anförtrott.» Jag tror också att vederbörande inte uppfattar detta bara som vackra ord utan snarast som en edlig förpliktelse.

Utskottet erinrar vidare om att det redan finns en kategori — jag ber kammaren observera detta — av yrkesgrupper som är ålagda tystnadsplikt inför domstol utan att vara ålagda sanktionerad tystnadsplikt, d. v. s. tystnadsplikt med straffpåföljd. Enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken må rättegångsombud, biträde eller försvarare ej höras som vittne om vad som för dem har uppdragats vid fullgörandet av den uppgift som de har sig förelagd. Det finns alltså i vårt rättssamhälle redan nu en kategori av människor, som har tystnadsplikt inför domstol, utan att staten har spikat några straffsatser.

Den moraliska förpliktelsen till tystnad är givetvis för oss den allra främsta i rangordningen, men den juridiska rätten är skälig för alla som är församlingsföreståndare eller eljest direkt har att arbeta som förkunnare eller själasörjare.

Jag vill, herr talman, sluta med att erinra om att de stora frikyrkorna exempelvis i Amerika och England inom sig har ordnat hur det skall förfaras med den, som skulle kunna tänkas bryta ett tysthetslöfte, och vi kan vara förvissade om att de frikyrkliga samfundet i vårt land kommer att ägna denna fråga all den tillbörliga uppmärksamhet som saken kräver. Även om frågan kan vara komplicerad tror jag likväl att de farhågor, som fru Johansson i Skövde och herr Lundqvist här har givit uttryck åt, kommer att beaktas med all respekt inom de frikyrkliga samfundet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; och

nr 18, i anledning av väckta motioner om viss ändring av den ecklesiastika boställsordningen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion angående åtgärder för förbättring av fastighetsbestånd, som skadas genom vägbyggnad.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ELIASSON (h):

Herr talman! Utskottet har avstyrkt den väckta motionen med hänvisning till att det pågår en utredning. Jag skulle emellertid som motionär vilja framföra några synpunkter.

Det är givetvis för en bygd oerhört viktigt att man får bra vägar och får järnvägar, men för att dessa skall få en rationell dragning kan man inte ta hänsyn till de olika brukningsdelarna, utan de blir sönderskurna. Det kommer att betyda dels att man får åkertegar som har en olämplig form för brukning och dels många gånger, om det exempelvis dras fram en järnväg, att det blir svårigheter att från stamfastigheten komma fram till åkrarna.

Nu kan man visserligen säga att vederbörande dels får marklösen och dels får ersättning för det intrång som sker, men enligt min uppfattning bör det all-

mäna, parallellt med att man planerar vägar och järnvägar, också planera för fastighetsbildningen. Kanhända skulle man kunna dra vägen på ett ur fastighetsbildningssynpunkt rationellare sätt, och man bör från det allmännas sida ta initiativ till att ordna upp de felaktigheter som uppstår i fastighetsbildningen. Man bör också betala de kostnader, framför allt för lantmåteriförrättningar, som uppstår i detta sammanhang. En sådan åtgärd skulle vara ett led i andra ingrepp, som samhället gör när det gäller jordbrukets yttre rationalisering, varvid man ju strävar till att få en lämplig arrondering på de olika brukningsdelarna.

Jag vill emellertid notera, att utskottet och lantmåteristyrelsen har varit mycket positiva, och då man har hänvisat till att en utredning under året skulle bli färdig, vill jag, herr talman, inte framställa något yrkande.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Vid det förhållandet, att den ärade motionären icke framställde något yrkande, utan i stället uttalade sin belåtenhet i stort med utskottets förslag, har jag ingen anledning att ingå i någon utförligare motivering. Jag förmodar att den ärade motionären, om han hade varit medveten om att lantmåteristyrelsen så sent som hösten 1953 hade ingångsatt en utredning om ifrågasvarande sak, måhända hade besparat sig besväret att göra någon framställning till den svenska riksdagen.

Även om motionären var belåten med utskottsutlåtandet — vi är ju tämligen överens i sak — kunde motionären självfallet inte yrka bifall till utskottets hemställan, då utskottet måst yrka avslag på motionen. Jag inskränker mig till att med hänvisning till utskottets motivering yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat

tredje lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om inrättande av ett jaktråd; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 11, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 22.

Föredrogos vart för sig

jordbruksutskottets utlåtande nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg jämte i ämnet väckta motioner; och

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, över motioner om införande av genomgående zontariffberäkning mellan å ena sidan statens järnvägar och å andra sidan postverkets och statens järnvägars busslinjer m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23.

Redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter.

Föredrogos allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, över motion om redovisning av statens spritinkom-

ster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter.

Utskottets hemställan föredrogos; och anförde därvid

Herr GAVELIN (s):

Herr talman! Det är inte min avsikt att försöka få till stånd någon debatt i denna fråga, men innan vi begraver motionen skulle jag vilja framföra ett par synpunkter.

Jag måste först och främst erkänna, att jag ingalunda hade någon tro på att jag skulle vinna gehör för mitt förslag om en sådan utredning. Detta beror dock icke på att jag anser att den skulle vara omöjlig, såsom utskottet menar. Man kan nog få fram så pass klara fakta att en beräkning blir möjlig.

Mitt förslag kommer nog inte att begravas för evärdelig tid utan kommer säkert att komma upp i repriser, tills det blir moget att bifallas och man gör ett försök med en utredning.

Jag skall dra fram ett enda exempel, som belyser de möjligheter som finns att göra en sådan utredning. För några veckor sedan bringades en man i Norrbotten om livet av en annan i samband med spritmissbruk. Den man, som fick sätta livet till, hade hustru och två barn. Statens inkomster av dessa två mäns spritförtäring kan inte belöpa sig till många kronor, men vilka utgifter har inte åsamkats samhället genom det inträffade. Först och främst måste hustrun och de två barnen försörjas av samhället. Vidare har samhället förlorat sina inkomster av det arbete som den döde skulle ha utfört under sitt återstående liv, och han var en ung man i 35-årsåldern. Dessutom fick den andra parten flera års fängelse, och samhället kommer alltså att under denna tid gå miste om hans produktiva kraft.

Det är sådant som jag har syftat på, och jag anser därför att det skulle vara möjligt att göra vissa beräkningar av de

Redovisning av statens spritinkomster och samhällets av spritbruket föranledda utgifter.

utgifter för samhället, som uppkommer genom spritmissbruket.

Jag känner emellertid en viss tacksamhet över utskottets sätt att skriva. Utskottets skrivning ger mig all anledning att understryka vad jag här sagt om att frågan säkerligen icke kommer att begravas för all framtid utan tvärtom nog ganska snart åter kommer upp på dagordningen.

Jag har inte något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Anmälades följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 670, av herr *Hjalmarson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 181, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 671 av herr *Andersson* i Ronneby *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts propositionen, nr 183, med förslag till fiskeristadga m. m.;

nr 672 av herrar *Hæggbloom* och *Svensson* i Krokstorp, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 183;

nr 673 av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Netzén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, angående anläggning av ett ångkraftverk på västkusten; samt

nr 674 av herr *Pettersson* i Norregård *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 193, med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 25.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.; och

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen;

från tredje lagutskottet:

nr 158, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 157, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55 jämte i ämnet väckta motioner.

§ 26.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.25.

In fidem
Gunnar Britth.